

POSEBNA ŠTEVILKA REVIJE

P A M F I L S

OB 100-LETNICI PRAVNE FAKULTETE

KOLOFON

PAMFIL; Ob 100. obletnici ustanovitve Pravne fakultete Univerze v Ljubljani
april 2022
ISSN 1318-606X

Odgovorni urednik:
Gal Gračanin

Uredniški odbor:
Monika Gradišnik
Hana Palčič Vilfan
Ana-Marija Rus

Oblikovanje:
Ana-Marija Rus

Naslov uredništva:
Revija Pamfil
Poljanski nasip 2
1000 Ljubljana

Vsi članki so dostopni na naši spletni strani **www.revijapamfil.si**

VSEBINA

- 7 Uvodnik
Gal Gračanin
- 8 Nagovor dekana
dekan prof. dr. Grega Strban
- 10 Po poteh pravičnosti - 100 let med svetovoma
Monja Kenda
- 15 Leto pred stoletnico Pravne fakultete tudi jubilej Pitamičevega tekmovanja
Monika Gradišnik

INTERVJUJI S PROFESORJI OB STOLETNICI PRAVNE FAKULTETE

- 19 Intervju: prof. dr. Janez Kranjc
Sprasovala sta Jakob Mišič Jančar in Rok Pučnik
- 27 Intervju: prof. dr. Franc Grad in prof. dr. Igor Kavčič
Sprasemale so Špela Jurak, Tjaša Pirnat in Alja Šilar
- 36 Intervju: prof. dr. Vasilka Sancin
Sprasemale so Kaja Gajšek, Šejla Gutič in Ana-Marija Rus

- 41 Intervju: prof. dr. Peter Grilc
Sprasovali so Hana Gabrijelcic, Gal Gračanin, Monika Gradišnik
in Lucija Tacer
- 48 Intervju: prof. dr. Matjaž Ambrož
Sprasovala sta Gal Gračanin in Hana Palcic Vilfan
- 53 Intervju: as. dr. Karmen Lutman
Sprasovali so Katarina Černivec, Gal Gračanin in Peter Podržaj
-
- 58 Študentske zabave na Pravni fakulteti skozi čas
Hana Gabrijelcic in David Golob
- 63 Študentsko organiziranje v času nastanka Univerze v Ljubljani
Živa Šketa in Tim Obreza
- 73 Študentska društva na Pravni fakulteti
Gal Gračanin, Maša Amalia Jakopič, Veronika Novak,
Ana-Marija Rus in Lucija Tacer
- 79 Pravne klinike
Tjaša Pirnat, Katarina Černivec, Ana Samobor, Hana Palcic
Vilfan, Kristina Jan, Tisa Žitnik, Polona Glušič, Matevž Bedič,
Alenka Šuštaršič in Tilen Majnik
- 87 Anekdote iz predavalnice
Zasl. prof. dr. Ciril Ribičič

- 89 Pogled študenta prvega letnika na študij
prava
Matej Igličar
- 91 Pogled študentke petega letnika na študij
prava
Monika Gradišnik
- 93 Usklajevanje študija in športa
Eva Mustar
- 95 PBL - Revolucionarni sistem ali le novo ime
za klasične metode poučevanja? Moja
izkušnja
Iva Petrovič
- 100 Študij prava v deželi tulipanov
Katarina Černivec
- 102 Vtis iz tujezemskih študentskih klopi (LL.M.
študij na Irskem)
Teja Pirnat
- 105 Kaj študentje terjamo?
Kaja Gajšek in Šejla Gutić

UVODNIK

»Naj Ti nadvse preprosto povem, da Te imam rad in da mi postane toplo pri srcu ob misli, da praznuješ petdesetletnico. Tvoj jubilej mi pomeni toliko, kolikor bi mi pomenil jubilej lastne matere. Želim Ti vse najboljše!«

– Tvoj študent

S temi besedami so se študenti ob petdeseti obletnici poklonili Pravni fakulteti v Ljubljani in čeprav je od njihove objave minilo še nadaljnjih petdeset, s potekom časa niso postale nič manj aktualne. Pravna fakulteta tako ob svoji stoletnici še naprej trdno stoji ob strani nadobudnim mladim juristom in juristkam, ki se podajamo v brezkončni svet pravnih norm. Ob tem nas kot druga mati spodbuja in vzgaja ter uči, kako ločiti pravično od nepravičnega, dobro od slabega in pošteno od nepoštenega. Za vse to smo ji tudi petdeset let kasneje neizmerno hvaležni.

Od časa, ko je v njene klopi sedla prva generacija študentov, pa se je Pravna fakulteta v marsikaterem pogledu tudi spremenila. Tako se je iz majhne fakultete majhnega naroda znotraj večetnične države razvila v veliko fakulteto majhnega naroda, ki je sam svoj gospodar. Fakulteta je s prehojeno potjo pridobivala vse pomembnejšo vlogo, zaradi česar se je treba zavedati, da danes s svojimi nauki ne izobražuje zgolj bodočih pravnikov, temveč sooblikuje ideje in vrednote celotne družbe. Ob praznovanju stoletnice Pravne fakultete imamo tako edinstveno priložnost, da se zazremo v preteklost in še pomembneje, da se vprašamo, kakšno fakulteto želimo zapustiti naslednji generacijam. Temu je namenjena tudi slavnostna številka Pamfila, ki je pred vami.

Preden pa besedo predam piscem te številke, naj uvodnik zaključim z naslednjo mislijo. Ne dvomim, da bo Pravna fakulteta tudi ob praznovanju dvestote obletnice svojega delovanja še naprej vestno vzgajala mlade juriste in juristke in družbi kazala pot v lepšo in pravičnejšo prihodnost. Ob tem pa upam, da bo po tej poti skupaj z njo še naprej stopal Pamfil in da bo tudi ob praznovanju dvestoletnice glas študentov Pravne fakultete v Ljubljani.

Gal Gračanin

NAGOVOR DEKANA

Čeprav so se pravoslovna predavanja v Ljubljani začela že mnogo pred tem, pojavljale pa so se tudi zahteve po ustanovitvi slovenske pravne akademije, je postala Pravna fakulteta ob koncu prve svetovne vojne ustanovna članica Univerze v Ljubljani. Leta 2019 je tako uradno postala *centenaria* (stoletnica). Tedanji fakultetni svet (ki bi ga danes imenovali senat fakultete) se je sestal v Parizu decembra 1919, saj so bili številni profesorji naše fakultete vključeni v mirovna pogajanja ob koncu vélike vojne. Prvo predavanje na novoustanovljeni pravni fakulteti je bilo izvedeno šele v poletnem semestru študijskega leta 1919/1920, natančneje 15. aprila 1920. Že takrat je pravo igralo pomembno vlogo v družbi, ki jo je mogoče resnično zasnovati le na temelju pravil mirnega človeškega sobivanja, poudarjen pa je bil tudi mednarodni značaj naše fakultete.

Ustanovitev fakultete v enem in začetek predavanj v naslednjem letu nam tudi po stotih letih ponuja priložnost kar dvoletnega praznovanja. Pravniki, sedanji in nekdanji študentje, slovimo namreč ne le po odlični pravni argumentaciji, temveč tudi po izvirnih zabavah (kar lahko razberete tudi iz zapisov v nadaljevanju).

Pravo je dinamično in življenje pravnika ni nikoli dolgočasno. V času, ko sem sam obiskoval Pravno fakulteto, smo bili na prehodu v novo družbeno ureditev in pokazala se je priložnost ustanoviti študentsko glasilo in študentsko organizacijo naše fakultete ter se bolj dejavno vključiti tudi v delovanje fakultete. Današnji študentje se soočajo z drugačnimi skrbmi (poleg klasičnih študentskih, kje prespati, se do sitega najesti in dobiti dobre zapiske). Med njimi so npr. kako ohraniti človeški stik tudi pri predavanjih (delno) na daljavo, katerih študentskih tekmovanj in klinik, okroglih miz, pogovorov in raziskovalnih projektov se udeležiti.

Prav je, da študentje čim prej spoznajo praktična pravniška opravila, ki jih lahko pravilno opravljajo le z dobro teoretsko podlago, saj življenja ni mogoče v celoti vnaprej predvideti. Pri tem pa morajo ostati kritični, tako do fakultete kot družbene ureditve, in storiti vse, da bi se pravni položaj izboljšal za čim večje število ljudi. Pravo mora biti kot oblačilo, krojeno potrebam ljudi, ki jim je namenjeno.

Tako glasilo Pamfil ne more biti več analogija študentov Pravne fakultete Univerze v Ljubljani s sužnjem v rimskem pravu, temveč odraža izvorno in kritično (včasih

tudi humorno) pravniško misel. V družbi, kjer vlada pravo, se to ne le odziva na spremenjene razmere v družbi, temveč je tudi gonilo napredka. Sooblikujejo ga pravniki vseh rodov, katerih vodilo je pravična družba (prvi dekan naše fakultete prof. Pitamic, je poudaril, da »ne bomo ustvarjali, ne bomo delili in ne bomo našli pravice, če ni pravičnosti v nas!«).

Dovolite mi, da naši fakulteti ter vsem pravicam in pravnikom, študentkam in študentom prava ob stoletnici zaželim vse najboljše, z željo, naj živijo, se razvijajo in cvetijo tudi v prihodnjem stoletju.

*Vivat, crescat, floreat facultas iuridica,
vivat communio studentium et professorum!*

*Prof. dr. Grega Strban
Dekan*

PO POTEH PRAVIČNOSTI – 100 LET MED SVETOVOMA

Monja Kenda

»Ne bomo ustvarjali, ne bomo delili in ne bomo naši pravice, če ni pravičnosti v nas!«

- Leonid Pitamic

S temi besedami je profesor Leonid Pitamic, 15. aprila 1920 otvoril predavanja na slovenski pravni fakulteti.¹ Profesor Pitamic je tako odprl vrata preučevanju slovenskega prava in mlade pravnike spodbudil k razmišljanju o večnem vprašanju, kaj pravičnost sploh je. Čeprav so bili izzivi, ki jih je takratna družba nalagala pravnikom, v mnogo pogledih popolnoma drugačni od izzivov, s katerimi se pravniki soočamo danes, pa je vseeno mogoče trditi, da so mnogoteri pravna vprašanja, ki se jih je v svojem govoru dotaknil že profesor Pitamic, aktualna še danes.

Tudi drugod po Evropi so povojna leta zaznamovali občutki svobode, olajšanja in optimizma ob koncu prve svetovne vojne, ki je dodobra zaznamovala Evropo. Vendar pa se je malokdo takrat zavedal, da bo prav konec velike vojne in njene posledice paradoksalno predstavljal podlago za začetek nove, še hujše morije 20 let kasneje. Leta 1920 so tako zadnje ameriške oborožene sile zapustile Francijo, francoske in belgijske sile so zapustile okupirana nemška mesta, Adolf Hitler pa je predstavil svoj nacionalsocialistični program in imel prvi politični nastop. Val političnih sprememb pa se je po razpadu Habsburške monarhije dotaknil tudi naših krajev, saj so istega leta v novonastali Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev potekale volitve v ustavodajno skupščino, ki je naslednje leto sprejela prvo ustavo Kraljevine SHS, t. i. Vidovdansko ustavo.

Z Vidovdansko ustavo je bil v Kraljevini SHS vzpostavljen parlamentarizem, prvič pa so bile na slovenskem ozemlju zagotovljene temeljne državljanske svoboščine,

¹ Otvoritveno predavanje prof. Pitamica z naslovom Pravo in revolucija, glej: Pitamic, PRAVO IN REVOLUCIJA (2019).

kot npr. pravna enakost državljanov, osebna svoboda, svoboda veroizpovedi in svoboda tiska. Čeprav so bile vse omenjene pravice še močno omejene, je mogoče trditi, da prav Vidovdanska ustava predstavlja eno od prelomnih točk v slovenski ustavnopravni zgodovini. Postavila je namreč temelje, ki jih je mogoče zaznati še v današnji Ustavi Republike Slovenije.

Zaradi omenjenih pretresov v povojni Evropi in konstituiranja novonastale Kraljevine SHS je bila tako ustanovitev Univerze v Ljubljani in z njo Pravne fakultete v Ljubljani za zunanji svet skoraj neopazna.

Čeprav je bila ustanovitev slovenske pravne fakultete za razvoj povojne Evrope obrobnega pomena, pa je imela neprecenljiv vpliv na nadaljnji razvoj slovenske narodne identitete in samostojnosti. Samostojnost je bila namreč za Slovence že od nekdaj izjemnega pomena. V zgodovinskih besedilih lahko tako, odvisno od interpretacije za katero se odločimo, slovenski narod prepoznamo kot večne tlačane ali pa kot večne borce za svobodo in možnost odločanja o sebi. O pomenu svobodnega odločanja in (posredno) o ključni vlogi prava za vprašanje samostojnosti pa je med drugim že leta 1882 pisal tudi Simon Gregorčič.

*Ne bo nas več tujčin teptal,
Ne tlačil nas krvavo;
Naš rod bo tu gospodoval,
Naš jezik, naše pravo!²*

Čeprav se je Gregorčičeva želja po slovenski samostojnosti udejanjila šele sedem desetletji kasneje, pa je prav poučevanje prava v slovenskem jeziku predstavljalo enega izmed prvih korakov k slovenski samostojnosti. Zaradi tega ob proslavljanju stoletnice ustanovitve Pravne fakultete v Ljubljani ne moremo mimo pomembnosti slovenskega jezika. Delovanje Pravne fakultete je namreč slovenski jezik povzdignilo iz »jezika kmetov« v enakovreden drugim evropskim jezikom. Kljub temu da je bila pot razvoja jezika od jezika najrevnejših ljudi do enega od uradnih jezikov Evropske unije³ vse prej kot lahka, pa se danes zdi, da pravico uporabljati svoj jezik jemljemo preveč samoumevno in nanjo prepogosto pozabimo oz. jo celo zanemarimo. Tako kot so se morali ustanovitelji Pravne fakultete in predavatelji prava pred 100 leti mnogokrat sprijazniti s srbohrvaščino in identiteto Jugoslovana, smo danes navajeni uporabljati angleščino in vlogo Evropejca. Velika razlika med našimi predhodniki in nami pa je v tem, da so se bili oni za slovenski

2 Peta kitica pesmi Simona Gregorčiča, Naš narodni dom.

3 Drugi odstavek 1. člena Zakona o javni rabi slovenščine (ZRJS) Ur.l. RS, št. 86/04 in 8/10.

jezik pripravljeni boriti, medtem ko se mi v imenu globalizacije in mednarodnega konkurenčnosti prepogosto držimo angleščine in pozabljamo na svoj jezik.⁴

Pri tem velja opozoriti, da je prav jezik nedvomno tisto pravnikovo največje oz. edino orožje, zaradi česar je še toliko bolj pomembno, da se pravniki zavedamo pomena ohranjanja slovenskega jezika. Kljub večnim pomislekom skeptikov, ki slovenščini nikoli ne bodo priznali statusa enakopravnega strokovnega jezika, namreč ni mogoče zanikati truda in znanja lektorjev, prevajalcev in sodnih tolmačev, ki skrbijo, da je slovenščina vse prej kot neuporaben jezik. Pomemben mejnik in hkrati dokaz slovenskega pravnega jezika pa je med drugim tudi Pravni terminološki slovar, ki dokazuje, da je slovensko pravno izrazje obsežno, bogato in normalno razvito.⁵ Zaradi tega se nam za obstoj in nadaljnji razvoj jezika, ki je bil pred 100 leti tako vzrok kot tudi posledica ustanovitve Pravne fakultete, ni treba bati. Vseeno pa se je pomembno zavedati, da bogastvo slovenskega pravnega jezika sloni predvsem na ramenih pravnikov danes, zaradi česar si moramo vsi prizadevati in iskati nove poti za interpretacijo, artikulacijo in ohranjanje jezika na ravni, kakršno so si zamislili ustanovitelji fakultete pred stotimi leti.

Šele sedem desetletji po ustanovitvi Pravne fakultete v Ljubljani pa so se uresničile tudi Gregorčičeve želje po lastnem pravnem redu. Vendar pa se je moral že slabih petnajst let kasneje slovenski pravni red zaradi vstopa Slovenije v Evropsko unijo podrediti evropskemu pravu. S sprejemom evropskega prava smo sicer dokončno postali del evropske družine, kar nedvomno zaznamuje tudi razmišljanje pravnikov o pravu kot takem, vendar se hkrati zdi, da smo s tem do določene mere izgubili lastni pravni red. Ne moremo namreč razmišljati o nobenem pravnem vprašanju, ne da bi se hkrati vprašali, kaj o tem pravi pravo Evropske Unije oz. kako bi to nanj vplivalo. Tako kot je bilo včasih potrebno razmišljati o tem, kako bo neka odločitev izgledala v luči prava skupne države, moramo danes namreč upoštevati vidike prava Evrope unije.

Cinično bi torej lahko rekli, da Slovenci ne znamo »*stati in obstati*«⁶ sami zase in se zaradi tega vedno združujemo v večje sisteme, znotraj katerih naj bi potem lažje delovali. Vendar pa takšna ocena ne bi bila iskrena, zaradi česar je verjetno pravilneje reči, da se je slovenski narod vedno boril predvsem za svoje mesto znotraj večjih organizacij, v katere je bil bolj kot ne primoran vstopiti, pri čemer nam je velikokrat uspelo uspešno zavzeti svojo pozicijo in pokazati svojo vrednost. Svojo suverenost in neodvisnost lahko torej danes proslavljamo in uresničujemo znotraj

4 Toš, Zbudimo se iz prepričanja, da slovenščina ni več ogrožena, URL: <<https://www.delo.si/sobotna/zbudimo-se-iz-prepicanja-da-slovenscina-ni-vec-ogrozena.html>>.

5 Pavčnik, Jezik prava (2018), str. 6-7.

Evropske unije. Vendar pa moramo pri tem, podobno kot so to stoletje nazaj počeli naši predniki, vselej pogumno zavzeti stališče, da od nekaterih najpomembnejših vrednot pač ne bomo odstopali.

Pri tem so nam lahko v pomoč ustanovitelji pravne fakultete, saj od njih nismo prevzeli le jezika, temveč tudi ideje in vrednote, ki jih je vredno razvijati in braniti. Nedvomno je ena izmed vrednot, za katero se je treba vselej brezpogojno postaviti, vprašanje pravičnosti. Ta je namreč večni trn v peti vsakega pravnika, saj jo je praktično nemogoče dokončno definirati. Je marsikaj, le preprosta ni, zaradi česar je ni vedno lahko zagovarjati. Morda je pravičnost tako težko najti tudi zato, ker ne vemo, kaj pravzaprav sploh iščemo. Z vprašanjem pravičnosti, s katerim so se med drugim ukvarjali največji filozofi, kot so Kelsen, Platon, Aristotel in Kant, se namreč brez pravega odgovora ukvarja vsaka generacija posebej. Kljub temu, da pravičnosti ni mogoče dokončno definirati, pa si moramo vseeno prizadevati, da pravne odločitve in naše vrednotenje teh odločitev temeljijo prav na pravičnosti. Pravičnost mora biti tako podlaga za celoten pravni red. Odločitev, ki ne temelji na pravičnosti, je namreč škodljiva tako za družbo kot tudi za posameznika, ki se ga odločitev neposredno dotakne. In prav zaradi pomembnega pečata, ki ga (ne) pravične odločitve puščajo v svetu, je vprašanje, kaj pravičnost sploh je, ključnega pomena.

Morda je ravno zaradi tega tako občudovanja vreden zanos profesorja Pitamica, ki je svojim študentom naročil, naj se iskanja pravice lotijo tako, da jo najprej poiščejo v sebi. Lepota profesorjeve izjave namreč leži ravno v tem, da pravičnosti ne poskuša definirati in tudi ne naroča, naj definicijo poišče kdorkoli drug. Pravi le, da naj v sebi najdemo pravičnost in šele nato ustvarjamo, delimo in iščemo pravico. Zaradi tega ostaja Pitamičeva poslanica pomembna tudi v današnjem času. Lahko bi celo rekli, da ima danes še toliko večji pomen, saj je v minulem stoletju pridobila veliko težo – postala je izjava, ki jo ob začetku študija slišimo vsi bodoči pravniki. Postala je vodilo, ki se ga držimo, ko v postavljenih pravilih ne najdemo odgovorov ali ko nismo prepričani, če stojimo na pravi strani, pa tudi nasvet, ki bo vzgajal pravnike tudi ob naslednji stoletnici Pravne fakultete.

VIRI IN LITERATURA

Gregorčič, Simon: Naš narodni dom, URL: <<http://www.simongregorcic.si/pesmi/nas-narodni-dom>> (8.marec 2020).

Pavčnik, Marijan: Jezik prava, v: Pravna praksa, 37 (2018) 18, str. 6-7.

Pitamic, Leonid: PRAVO IN REVOLUCIJA, GV Založba, Ljubljana 2019.

Toš, Peter: Zbudimo se iz prepričanja, da slovenščina ni več ogrožena, URL: <<https://www.delo.si/sobotna/zbudimo-se-iz-prepricanja-da-slovenscina-ni-vec-ogrozena.html>> (8.marec 2020).

LETO PRED STOLETNIKO PRAVNE FAKULTETE TUDI JUBILEJ PITAMIČEVEGA TEKMOVANJA

Monika Gradišnik

Pitamičevo tekmovanje,¹ ki ga organizira Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani v sodelovanju s Pravno fakulteto Univerze v Mariboru in Evropsko pravno fakulteto, je po vzoru mednarodnih »*moot courtov*«² zasnovano kot simulacija postopka pred Ustavnim sodiščem Republike Slovenije. Tekmovanje vsako leto sooči tekmovalce s pravno zahtevnim in zanimivim primerom, ki odpira aktualna pravna in družbena vprašanja. Tekmovanje je v študijskem letu 2018/2019 slavilo svojo deseto obletnico, v vseh enajstih letih² pa so bile obravnavane številne aktualne in zanimive tematike, kot so vprašanje ustavne dopustnosti omejevanja migracij, vprašanje omejevanja človekovih pravic v času izrednega stanja, vprašanje javnega financiranja zasebnih šol brez koncesij, vprašanje registra pedofilov, vprašanje ustavne skladnosti ureditve začasnega zavarovanja in odvzema premoženja nezakonitega izvora, vprašanje dopustnosti ustavne pritožbe pred izčrpanjem vseh pravnih sredstev ob obstoju dejstva, da je od odločitve Ustavnega sodišča odvisno človeško življenje, ter številna s primerom povezana procesna vprašanja itd. Tekmovanje že vse od svojega začetka v letu 2007 uživa dejavno podporo Ustavnega sodišča Republike Slovenije, ki gosti finale tekmovanja in zaključno slovesnost.

Ideja o tekmovanju se je posvetila takratnim študentom Pravne fakultete Univerze v Ljubljani Mateju Petrišiču, Janu Smajiču, Iztoku Štefancu, Luki Vlačiču in Mojci Zadavec,³ ko so v kleti fakultete razmišljali, s čem bi lahko popestrili in dopolnili študij prava, da ta ne bi bil zgolj obisk predavanj in učenje iz knjig. Tako se je rodila ideja o tekmovanju, organiziranem na način »*moot courtov*«. Še v istem

1 Več o tekmovanju na spletni strani Pitamičevega tekmovanja, URL: <<http://pitamictevotekmovanjestudentovprava.blogspot.com/>>.

2 V študijskem letu 2020/2021 je XII. Pitamičevo tekmovanje odpadlo zaradi epidemiološke situacije.

3 Našteti po abecednem vrstnem redu.

tednu so se odpravili po podporo profesorjev, katerim so predstavili svojo idejo. Da so bila vrata sobe 422 v četrtem nadstropju tovrstnim pobudam študentom vedno naklonjena, so vedeli, a iz skoraj utopične ideje je v sodelovanju prof. dr. Mateja Accetta, prof. dr. Igorja Kaučiča in doc. dr. Aleša Novaka nastalo tekmovanje z več udeleženci, kot so jih pričakovali – prvega tekmovanja se je namreč udeležilo kar 118 študentov iz treh pravnih fakultet. Tekmovanje ves čas ohranja študentski duh, saj je že od samega začetka in vse do danes pomemben del organizacije na plečih študentov.

Tekmovanje študentom omogoča, da preizkusijo svoje teoretično znanje tako materialnega kot tudi procesnega ustavnega prava na praktičnem primeru preko »*problem-based learning approach-a*«, ki je značilen za »*moot tekmovanja*«, in poteka v dveh delih. Najprej se tekmovalci slovenskih pravnih fakultet pomerijo v snovanju dveh pisnih izdelkov, in sicer memorandum in odgovora na memorandum, temu pa sledi ustni del tekmovanja, kjer tekmovalci predstavijo in zagovarjajo svoja stališča ter odgovarjajo na vprašanja uglednih pravnih strokovnjakov. Ker je tekmovanje sestavljeno iz pisnega in ustnega dela, ima pomemben pomen pri razvoju pravne argumentacije v slovenskem jeziku. Za bodoče pravnike namreč predstavlja eno izmed prvih priložnosti za preizkus in izboljšanje svojih argumentacijskih sposobnosti, s čimer tekmovanje poudari argumentativni potencial slovenskega jezika. V drugem delu tekmovanja, ki predstavlja simulacijo postopka pred Ustavnim sodiščem, se morajo tekmovalci vživeti v vlogo pooblaščenec, kot bi jo sicer imeli pred resničnim senatom, in s svojimi argumenti prepričati sodniške senate, ki jih sestavljajo pedagogi vseh treh pravnih fakultet, sedanji in nekdanji ustavni sodniki, ugledni odvetniki ter drugi vidni pravni strokovnjaki. Skladno z navedenim sodelovanje na ustnem delu tekmovanja prinaša neprecenljive izkušnje in omogoča uvid v delo pooblaščenec in ustavnih sodnikov.

Nekatere izmed številnih prednosti, ki jih sodelovanje na Pitamičevem tekmovanju omogoča sodelujočim študentom, so možnost uporabe pridobljenega znanja v simuliranem ustavnosodnem postopku in pridobitev povratne informacije o svojem znanju, veščinah in ustvarjalnosti od vrhunskih pravnih strokovnjakov, izboljšanje sposobnosti argumentacije in javnega nastopanja in pridobitev izkušnje za morebitno sodelovanje na mednarodnih sodnih simulacijah. Poleg tega pa je Pitamičevo tekmovanje dobra izkušnja in referenca za nadaljnjo poklicno pot. Tekmovanje spodbuja tudi zdrav tekmovalni duh s tem, ko sponzorji, ki se zavedajo prednosti tekmovanja in njegovega prispevka k razvoju bodočih pravnikov, poskrbijo, da najboljša mesta vsakoletno prinašajo uporabne nagrade, kot so plačane prakse v znanih odvetniških pisarnah in aktualna ter uporabna pravna literatura.

V enajstih letih je tako na Pitamičevem tekmovanju tekmovalo že preko 700 študentov, pri ocenjevanju pisnih izdelkov pa sodelovalo skoraj 80 uglednih pravnih strokovnjakov, ki torej zanj niso le slišali, temveč so bili pomemben del tekmovanja. Poleg tega je kar nekaj bivših tekmovalcev svojo zaposlitev našlo na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani in sicer as. dr. Bruna Žuber, ki je članica Katedre za upravno pravo, as. Marjan Kos, ki je član Katedre za ustavno pravo, in as. Katja Štemberger, ki je članica Katedre za upravno pravo. Vsi navedeni pa kljub temu, da so zapustili študentske klopi (čeprav se od njih prostorsko niso preveč oddaljili), še vedno ostajajo tesno povezani s Pitamičevim tekmovanjem, saj so aktivni člani organizacijskega odbora. Poleg njih pa so v svojih študentskih letih tekmovali tudi as. dr. Karmen Lutman, ki je članica Katedre za uvod v civilno pravo in Katedre za civilno pravo, as. Luka Mišič, ki je član Katedre za delovno in socialno pravo, ter Maksimilijan Gale, ki je član Katedre za pravnoekonomske znanosti.

Pomen tekmovanja in ukvarjanja z vprašanjem dopustnosti omejevanja relativnih človekovih pravic ter z ostalimi aktualnimi pravnimi in ustavnimi vprašanji pa je še zlasti viden v trenutnih okoliščinah, povezanih z epidemijo, ko je možnost zlorabe moči s strani izvršilne veje oblasti še toliko večja in ko se tovrstna vprašanja zastavljajo tudi širši javnosti. Tako je tudi moralna dolžnost vsakega (bodočega) pravnika, da se stalno sprašuje, ali konkretni posegi v ustavno varovane človekove pravice temeljijo na legitimnem stvarno upravičenem cilju in ali prestanejo test sorazmernosti, torej, ali je predmetni poseg sploh nujen v smislu, da cilja ni mogoče doseči brez posega oziroma s kakšnim blažjim posegom; ali je poseg primeren za dosego zasledovanega cilja v smislu, da je zasledovani cilj s posegom dejansko mogoče doseči; in ali je teža posledic posega v prizadeto človekovo pravico sorazmerno koristna, ki bodo zaradi posega nastale.⁴

Luka Štrubelj, študent Pravne fakultete UL: *»Pitamičevo tekmovanje je bila moja prva seznanitev s simulacijo postopka pred kakršnimkoli sodiščem. Izkušnja je bila izjemno pozitivna, saj mi je dala stik z argumentacijo stališč obeh strani spora, z zagovarjanjem svojega stališča pred tribunalom in nasploh zabavne občutke tekmovanja v znanju prava z drugimi študenti. Zaradi tega pridobiš veliko samozavesti glede svojega pravnega znanja ter izboljšaš svoje javno nastopanje.«*

Nika Devetak, študentka Pravne fakultete UL: *»Pitamičevo tekmovanje v*

⁴ Šturm, Komentar Ustave Republike Slovenije, URL: <<https://e-kurs.si/komentar/splosno-ustavno-nacelo-sorazmernosti-2/>>.

drugem letniku je dalo mojemu pravnemu študiju nov pomen. Naučila sem se samostojnega iskanja literature v knjižnici, oblikovanja pisnega izdelka, citiranja virov in povezovanja snovi z različnih pravnih področij. Okrepila sem tudi pravno argumentacijo, izkusila svoj prvi javni nastop pred pravniki in se urila v predstavljanju bistva dela našega memoranduma in odgovarjanju na zastavljena vprašanja. Poleg strokovne pravne plati je bila tu še odlična socialna. V delu z mojima članoma skupine sem zelo uživala in delo tako ni bilo več samo delo, ampak zabava in pametno preživljanje prostega časa. Celostno je bila to ena najboljših izkušenj mojega življenja in sem zanjo nadvse hvaležna.»

Nejc Jereb, študent Pravne fakultete UL: *»Pitamičevo tekmovanje je po mojem mnenju super izziv predvsem za študente, ki jih že v času študija zanima reševanje zahtevnih aktualnih problemov, ki se pojavljajo v praksi. S časovnega vidika se zdi tekmovanje precej obsežno, saj traja namreč več mesecev in zahteva precej priprav tako za pisni kot tudi ustni del, vendar je na koncu celoten trud poplačan, saj tekmovalec pridobi sposobnosti oziroma kompetence, ki niso del formalne izobrazbe, so pa kasneje tudi v praksi zelo zaželeni. Pri tem imam v mislih predvsem učinkovito organizacijo ekipnega dela ter razvoj argumentacijskih in retoričnih sposobnosti.«*

Zahvala: Snovanje prispevka sta mi s svojimi podatki, predlogi in komentarji močno olajšala as. dr. Mojca Zadavec in doc. dr. Aleš Novak, za kar se jima najlepše zahvaljujem.

VIRI IN LITERATURA

Šturm, Lovro: Komentar Ustave Republike Slovenije, URL: <<https://e-kurs.si/komentar/splosno-ustavno-nacelo-sorazmernosti-2/>> (25. junij 2020).

INTERVJUJI S PROFESORJI OB STOLETNICI PRAVNE FAKULTETE

prof. dr. Janez Kranjc

Spraševala sta Jakob Mišič Jančar in Rok Pučnik

Dr. Janez Kranjc je zaslužni profesor rimskega prava na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani.

Ob stoletnici Pravne fakultete je čas da se zazremo v preteklost in razmislimo o prihodnosti. Kako bi Pravno fakulteto danes primerjali s preteklostjo, kje vidite Pravno fakulteto čez sto let in ali menite, da še obstaja prostor za izboljšave?

Pravna fakulteta je temeljna fakulteta vsake univerze, saj se je sodobni univerzitetni študij začel prav s študijem prava v Bologni. Študij prava in Pravna fakulteta se nenehno spreminjata in sicer predvsem iz dveh razlogov. Prvi razlog je spreminjanje pravnih pravil, ki so predmet pravnega študija in hkrati odraz širših družbeno-ekonomskih prilik. Drugi razlog pa so novi ljudje. Vsak človek prinese s seboj določeno bogastvo, osebnost, kar se odraža v delu na fakulteti. Predvsem ne smemo pozabiti, da na fakulteto prihajajo vedno novi študentje, ki s svojo željo po izobrazbi sooblikujejo pravni študij in hkrati v veliki meri opredeljujejo njegovo kakovost. Njihove zmožnosti in ambicije se med drugimi kažejo v izrednih uspehih na pravniških tekmovanjih, ki posredno prav tako vplivajo na način razmišljanja in poučevanja na fakulteti. Uspehi študentov na mednarodnih tekmovanjih so tudi odraz kakovosti pouka na naši fakulteti. Zasluge zanje imajo torej tudi profesorji, čeprav je glavno breme na študentih, ki žrtvujejo ogromno časa za priprave na tekmovanja.

Izzivi, s katerimi se je fakulteta soočala, so bili v različnih časih različni. Ob ustanovitvi je bil prvi izziv postaviti fakulteto ter zagotoviti red in kakovosten pouk. Pridobiti je bilo treba profesorje, jim zagotoviti materialne pogoje za delo, urediti prostore, vzpostaviti knjižnico itd. Na začetku ni šlo vse gladko.

Nekateri so menili, da je tretja univerza v Jugoslaviji nepotreben luksuz in da sta dovolj univerzi v Zagrebu in Beogradu. Na srečo to gledanje ni prevladalo. Kljub pomanjkanju finančnih sredstev in drugim oviram lahko rečemo, da je bila takratna personalna zasedba fakultete izjemna. Na njej so predavali ljudje, ki so se v času habsburške monarhije uveljavili v zelo konkurenčnih okoljih. Med prvimi profesorji so bili vrhovni sodniki, dva bivša ministra, na primer Ivan Žolger, ki je bil edini Slovenec, ki je bil kdaj minister v vladi avstrijske monarhije. Med obema vojnama je bil pomemben tudi doprinos štirih uglednih ruskih profesorjev, ki so se pred državljansko vojno umaknili v Jugoslavijo. Pravna fakulteta je po zaslugi genialnega Gregorja Kreka z minimalnimi sredstvi dobila zelo kakovostno knjižnico s sijajnim izborom knjig.

Po drugi svetovni vojni je bilo delo fakultete oteženo v več pogledih. S fakultete so bili iz političnih razlogov odstranjeni nekateri profesorji, prihajalo je do političnega kadrovanja in uvajanja novih predmetov, predvsem pa do nenehnih reform študija. Kljub temu je fakulteta uspela ohraniti jedro klasične pravne izobrazbe in je študente še naprej izobraževala tudi v tradicionalnih pravnih disciplinah in primerjalnopravno.

Največji današnji izziv je poleg blaženja posledic nesmiselne t. i. bolonjske reforme zagotovo digitalizacija. Digitalni mediji po eni strani odvrčajo študente od študija in razmišljanja, saj s pomočjo pametnega telefona vse potrebno v trenutku najdejo na Wikipediji in v različnih bazah podatkov, po drugi strani pa digitalizacija bistveno zmanjšuje potrebo po rutinskih pravnih opravilih. Zaradi tega je glavni izziv sodobnega pravnega študija prav spodbujanje ustvarjalnosti, ki ji stroji ne morejo konkurirati. Treba je torej spodbujati iskanje idej, ki jih stroj ne more imeti ali pa jih ne more obdelati. Študente je tudi treba prepričati, da obvladovanje podatkov še ne pomeni njihovega razumevanja oziroma da je za razumevanje in pregled nad celoto še vedno pomembno pomnjenje. Če hoče človek ustvarjalno razmišljati, mora imeti znanje v glavi, in ne le v pametnem telefonu ali računalniku. To ne pomeni, da bi se moral učiti na pamet besedilo členov, mora pa vedeti, kaj je njihova vsebina, kje najti besedilo in predvsem kako ga razumeti in razlagati. Nove naprave oziroma nova realnost terjajo prilagoditev učne metode, ki bo predvsem spodbujala ustvarjalno razmišljanje. Kako to doseči, je velik izziv.

V povezavi s povojnim uveljavljanjem novih reform, ki so prihajale od zunaj, kako vidite avtonomnost Univerze v samostojni Sloveniji v primerjavi s prejšnjo državo? Ali se vam zdi, da Univerza v današnji družbi stoji dovolj avtonomno?

Najprej, kaj je po mojem avtonomija. Avtonomija univerze je njena svoboda glede vsebine in načina poučevanja ter proste izbire tistih, ki bodo poučevali in raziskovali, ter tudi tistih, ki bodo študirali. To je tisto, kar mora biti v celoti pridržano univerzi. Univerza pa se mora hkrati zavedati svoje obveznosti do družbenega okolja, ki jo financira, zaposluje njene diplomante in uporablja rezultate njenega raziskovalnega dela. Koliko in kako se sme financer vmešavati v delovanje Univerze je pomembno vprašanje. Po mojem mnenju ne prav veliko. Zakonodajalec mora postaviti okvirne pogoje, ki potem veljajo za obe strani. Državni univerzi mora zagotavljati sredstva za delovanje in preverjati njihovo smotno porabo. Svoje odgovornosti za smotno in odgovorno porabo sredstev, ki jih dobiva od družbe, se mora zavedati tudi Univerza. Tudi to je po mojem del avtonomije.

Glede pritiskov v preteklosti, pa vsi vemo, da so na Univerzi po vojni potekale čistke, da je v postopku izvolitve v učiteljski naziv obstajala t. i. tretja košarica itd. Vemo pa tudi, da so bili ljudje, ki so delali pošteno in odgovorno, takrat in zdaj.

Avtonomija je kot demokracija: to je proces, ne stanje. Ne moremo kar reči, da smo avtonomni. Za avtonomijo si je treba ves čas prizadevati, tako na osebni kot tudi na institucionalni ravni. Eno je institucionalna avtonomija, ki jo jamči ustava, drugo pa je naša osebna avtonomnost – biti dovolj pogumen in odgovoren, da poveš tisto, kar šteješ za resnico, da iskreno poveš, kaj je po tvojem mnenju slabo in kaj dobro, da se ne bojiš raziskovalnih rezultatov in da skušaš udejanjati ideal znanstvene in tudi siceršnje poštenosti. Veliki nevarnosti za univerzitetno avtonomijo sta politizacija in politična korektnost, ki kot taki nasprotujeta iskanju znanstvene resnice. Njun stranski proizvod je samocenzura.

Omenili ste tudi mnoge znamenite profesorje, ki so na fakulteti poučevali predvsem v času med obema vojnama. Kateri profesor iz časa študija pa je vam ostal najbolj v spominu in zakaj?

V spominu so mi ostali vsi, nikogar nisem pozabil. Zato težko rečem, kdo mi je najbolj ostal v spominu – vsak po svoje. Profesorji so bili osebnosti in vsak je pustil svoj pečat. Upam, da bodo podobno nekoč lahko rekli tudi za nas.

To seveda ne pomeni, da je bilo nekoč vse odlično. Navadno se spomnimo tistega, kar je pustilo tako ali drugačno sled, predvsem ljudi, ki so izstopali iz brezimne in povprečne množice. Rečem lahko, da je bila taka kar večina nekdanjih profesorjev. Morda je tako mnenje tudi posledica tega, da smo takrat na fakulteto prišli z odprtimi očmi in smo vse vsrkavali. Bolj odprti in dovzetni smo bili tudi zato, ker je bilo

manj različnih motil. Takrat nismo imeli vsi niti televizorja, telefoni pa so bili samo stacionarni in so »znali« le telefonirati. Danes je različnih motil toliko, da zaradi njih pogosto niti ni mogoče opaziti, kaj se dogaja. Ljudje celo med predavanji neprestano gledajo svoje pametne telefone. Jasno je, da so njihove misli daleč proč od predavanja. In še nekaj. Danes gledamo ves svet in se čustveno opredeljujemo do različnih dogodkov na vseh kontinentih. Takrat to ni bilo mogoče, saj je bilo slikovnih informacij zelo malo, pa še te so prihajale z zamudo. Zaradi povedanega se mi zdi, da je danes zelo težko vzbuditi pozornost in narediti vtis.

Če se vrnem k izhodiščnemu vprašanju, bi morda dejal, da sta mi najbolj ostala v spominu moja mentorja prof. dr. Viktor Korošec in prof. dr. Ciril Kržišnik. Z njima sem največ sodeloval kot študent in kasneje kot asistent in sem ju ohranil v zelo spoštljivem in lepem spominu. To seveda ne pomeni, da ne gojim podobnega spoštljivega spomina do profesorjev Bajta, Bučarja, Cigoja, Finžgarja, Tomšiča, Zabela in drugih.

Nedvomno ste odlično stopili v čevlje prof. dr. Korošca in prof. dr. Kržišnika. Kako vam je uspelo še povzdigniti pomen Rimskega prava in kako mislite, da se bo to nadaljevalo z naslednjimi generacijami profesorjev tega predmeta?

Dovolite mi majhno anekdoto. Kalós grško pomeni lep in črka K je pravzaprav nosilna črka rimskega prava. Prvi profesor rimskega prava je bil Krek, potem je sledil Korošec, zatem Kržišnik, nato je sledil Kranjc in zdaj Kambič. Upam, da bo tudi v prihodnje ostalo pri tem, čeprav so tudi drugi izrazi za lepo in dobro. (smeh)

Rimsko pravo ni samo študijski predmet na pravni fakulteti, temveč kulturna usedlina nepretrganega pravnega razmišljanja dveh tisočletij. V tem času je prišlo do večkratnega prečiščenja snovi in njenega kritičnega vrednotenja. Z rimskim pravom so se vse do danes ukvarjali številni široko izobraženi in bistri ljudje. Rimsko pravo so obravnavali kritično in z velikim znanjem. Kar torej danes učimo kot rimsko pravo, je rezultat teh stoletnih prizadevanj in je temeljito prečiščeno.

Vzemimo primer profesorja Kreka, ki je bil genialen človek. Bil je skladatelj in pravnik ter pred prvo svetovno vojno eden od tajnikov vrhovnega sodišča na Dunaju. Študiral je v Gradcu in v Leipzigu. Končal je pravni študij in študij glasbe. Bil je torej široko izobražen. Če pogledate njegovo rimsko obligacijsko pravo, vidite, kako izčrpno in hkrati lepo je znal ubesediti spoznanja rimskega prava. Ob branju njegove knjige lahko vidimo, kako elegantno in dognano je bilo v resnici rimsko pravo, kako prepričljive so bile argumentacije itd. Dokler bo nekaj zdrave

pameti pri tistih, ki bodo oblikovali študijske programe, se za usodo rimskega prava ne bi smeli bati. To je podobno kot če bi na medicinski fakulteti vprašal, ali bodo tudi v prihodnje poučevali anatomijo. Lahko, da je ne bodo, vendar bo potem precej bolj tvegano hoditi k tako izobraženim zdravnikom. (smeh)

Vsak študent prava vaše ime med drugim pozna, če ne drugače vsaj s platnice knjige za Rimsko pravo. Ali ste se srečali s kakšnimi težavami pri pisanju te monografije?

To, da premalo vem. Morate vedeti, da izhajamo iz rimskih virov, rimske vire pa poznamo predvsem iz Gajevih institucij, ostankov rimskih zakonov in iz Justinijanove kodifikacije. Tega je veliko in predvsem so vsi ti viri raznoliki. Zato jih ni preprosto spraviti na skupni imenovalc. Sam sem zgolj člen v dolgi verigi romanistov. Kot vemo, zadnji člen ne more dodati kaj dosti izvirnega, ker so vse to storili že pred mano. Kot je rekel Bernard iz Chartresa, samo pritlikavci smo, ki stojimo na ramah velikanov. Tisti, ki so bili pred nami, tisti so bili velikani, mi samo nadaljujemo njihovo delo. Tega se je treba zavedati in to je glavni argument proti domišljavosti. Zato se je treba čuditi znanstveniku, ki je domišljav. Če gleda celovito, bo za to težko našel pameten razlog.

Poleg tega pa so si vas nekateri študenti zapomnili tudi po stavku, da je pravo načeloma dolgočasno, zato si ga je treba nekako popestriti. Kaj imate v mislih s popestritvijo?

Najprej bi se kratko ustavil ob tem navedku. Nisem rekel, da je pravo dolgočasno, ampak da je samó, tj. zgolj pravo in nič drugega, dolgočasno. »*Juristerei allein macht dumm*« - ukvarjanje samó s pravom poneumlja. To naj bi bil rekel Goethe. Resnici na ljubo sem ta navedek iskal, vendar ga pri njem nisem uspel najti.

Pravo je odraz pravne kulture in pravna kultura je najvišja kultura določene družbe. Odraža pravila vedenja in ravnanja, ki smo jih pripravljene sprejeti in se podrediti odločitvi nekoga, ki pravila postavlja kot zakonodajalec in konkretnim odločitvam tistega, ki ga sprejemamo kot arbitra oz. sodnika. To je visoka stopnja kulture, ki je primitivna družba ne sprejema. Ob tem naj posebej opozorim, da pojma primitivne družbe ne gre enačiti z razvojem tehnične kulture.

Ko govorimo o kulturi, vidimo, da ne obstaja samo pravna kultura, ampak tudi širša kultura in prav ta širša kultura mora biti podlaga pravne kulture. Zato je potrebno, da se pravniki ljubiteljsko ukvarjajo še s čim drugim, da iščejo neko širšo obliko

kulturnega udejstvovanja, saj to spodbuja ustvarjalnost tudi na področju pravnega dela. Ni naključje, da so bili Prešeren, Goethe in Gradnik pesniki, da smo imeli med pravniki komponiste, slikarje ipd. To je odraz ustvarjalnosti in pravo je ustvarjalen poklic. Iskanje pravnih rešitev je ustvarjalno delo. Menim, da je naša dolžnost na fakulteti tudi v tem, da ljudi širše izobrazimo in jim posredujemo omiko. Zato sem se npr. ukvarjal s pravom in filmom, ki pa je zaradi pojemanja zanimanja žal zamrlo, zato imamo na fakulteti koncerte itd.

Zagotovo sodi k tej splošni pravni kulturi tudi poznavanje jezika. Kako ocenjujete zanimanje študentov za jezike in še posebno za klasične jezike, recimo latinščino. Ali naša pravna fakulteta to področje premalo poudarja?

Pravna fakulteta tukaj ne more nadoknaditi srednješolske izobrazbe, razen da študentom omogoči pouk latinščine. Žal je tudi za latinščino med študenti vse manj zanimanja. To je nekaj, za kar lahko rečem, da me navdaja z žalostjo, saj je latinščina, kot je zapisal nek nemški filolog, materinščina Evrope. Indoevropski jeziki so vsi na nek način povezani z latinščino, ki je bila vrh tega dolga stoletja jezik znanosti. Če pogledamo španščino, italijanščino, portugalsščino, francoščino, romunščino itd., potem lahko vidimo, v kako lepe jezike se je razvila latinščina. Če se jih hočemo naučiti, nam je latinščina lahko v veliko pomoč. Ko govorimo o razvoju jezika, mi dovolite majhno pripombo. To, kar se danes dogaja s slovenščino, na žalost ni razvoj, temveč v veliki meri razkroj. Eno je sprememba in razvoj jezika, drugo pa je njegova primitivizacija. Zaradi površnosti, neznanja in predvsem miselne lenobe je tega vse več.

Potem vidite problem nepoznavanja jezika kot pravopisja, slovnice ali prav uporabe v kulturi?

Naši osnovno- in srednješolci imajo že nekaj generacij težave s slovenščino, ki je postala do te mere zapletena, da je nihče več ne razume. Toporišičeva slovnica je bila znanstvena slovnica. Temeljna napaka je bila, da so začeli po njej poučevati že v osemletkah. Pred tem so uporabljala Slovnico štirih, ki je bila jasna, preprosta in narejena po zgledu latinske slovnice. Imela je preprosta pravila, tako da je bilo hitro jasno, kaj je prav in kaj ne. Danes poučujejo slovnico, ki je za otroke v veliki meri nerazumljiva. Posledica tega je, da otroci slovenščine ne marajo. Svoje materinščine se niti ne trudijo razumeti, saj so jim jo enostavno priskutili. Če danes govoriš z osnovnošolci ali srednješolci, se vsi veselijo konca pouka slovenščine, kar je tragično. To je naš jezik, ki naj bi ga imeli najraje in ga najbolj znali. Namesto tega lahko gledamo najrazličnejše pojave njegove degeneracije. Tako se je npr. v

slovenščini razpasla nepravilna tvorba trpnika, pri kateri se namesto prvega vse bolj uporablja četrti sklon, da ne govorimo o fonetičnem pisanju tujih besed ipd. Nekoč je veljalo, da je beseda »širhakek« popačenka, danes pa je »rejli« nekaj normalnega in »kul«.

Eden od vzrokov za to je, da se premalo bere dobra literatura, pisana v lepem jeziku. Kaj je temu vzrok, ne vem. Je pa žalostno, da študentje kot bodoči izobraženci v veliki meri ne poznajo več klasičnih delo slovenske literature. Na svoj jezik in njegovo izrazno moč bi morali biti ponosni. Zavedati bi se morali, da se v nobenem drugem jeziku ne moremo tako jasno in tako lepo izražati kot v svojem. Lahko še tako dobro znaš tuj jezik, pa ga ne boš nikoli znal tako kot svojo materinščino. Danes so ljudje ponosni, da znajo nekaj angleških besed in jih potem vpletajo v govorjenje, tako da človek ne ve, v katerem jeziku se pogovarjajo.

Zadnjič je na SAZU predavala profesorica Urška Velikonja, naša diplomantka in sijajna študentka, ki je zdaj profesorica na Georgetown University v Washingtonu. Kljub temu da že vrsto let živi in dela v Ameriki, je bilo njeno predavanje v perfektni slovenščini brez nepotrebnih angleških tujk. To je zame intelektualec, oseba, ki ne pozabi svojega jezika. Čeprav govori več jezikov, jih govori v čisti obliki in brez mešanja. Za »gastarbajterje« je značilno, da govorijo mešanico, ker se ne morejo naučiti jezika novega okolja, svojega pa se sramujejo.

Ko govorimo slovensko, moramo zato črpati iz bogastva slovenskega jezika, ko pa govorim v tujem jeziku, skušajmo čim bolj izrabiti svoje znanje tega jezika. Mešanje jezikov ni znak posebne kulture. Žal številne znanstvene discipline dajejo slab zgled, saj se ne trudijo prevajati tujih izrazov. Vzroka sta neobčutljivost in miselna lenoba. Če vzamemo primer ekonomistov, vidimo koliko angleških izrazov uporabljajo. Pri tem sploh ne vedo, kako bi izraz prevedli v slovenščino. Bati se je, da tako pomanjkanje ambicije in fantazije ni dobro tudi z vidika znanosti kot take. Če primanjkuje fantazije za prevajanju izrazov, jo bo še bolj manjkalo, ko bo šlo za reševanje težjih problemov. Ne vidim razloga zakaj ne bi poslovenili temeljnih izrazov. Poglejte primer zgoščanke. Meni se zdi, da sijajno sloveni tuji izraz. Tuje izraze potem »poslovenimo« s tem, da jih pišemo fonetično. Tako nastane Čikago, ki ga ni na nobenem zemljevidu, spidvej, džez, ragbi ipd. Tudi tu gre za neznanje in miselno lenobo. Slovenščina namreč nikoli ni fonetično pisala tujih besed in ko sem jaz v šolo hodil smo temu rekli popačenka. To je balkanizacija slovenščine, ki mi nikakor ni všeč.

Bi za konec intervjuja želeli še kaj dodati?

Rad bi povedal še nekaj. Kot veste, sem v pokoju in s študenti samo občasno prihajam v stik. Žal. Vedno mi je bilo namreč delo s študenti v neskončno veselje – in tukaj izraz ni pretiran. Študente sem imel rad in na svoje delo sem gledal kot na velik privilegij. Privilegij učiteljev na univerzi je v tem, da imamo opravka z mladimi ljudmi, med katerimi je veliko takih, ki bi se želeli od nas kaj naučiti. To je, kot rečeno, neponovljiv in resničen privilegij, ki se ga premalo zavedamo. Zato naj izrabim to priliko in se vsem številnim generacijam študentov, s katerimi sem imel opravka, od srca zahvalim za sodelovanje. Bilo mi je v veliko čast in veselje.

INTERVJUJI S PROFESORJI OB STOLETNICI PRAVNE FAKULTETE

prof. dr. Franc Grad in
prof. dr. Igor Kaučič

Spraševale so Špela Jurak, Tjaša Pirnat in Alja Šilar

Dr. Franc Grad je zaslužni profesor ustavnega prava na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani.

Dr. Igor Kaučič je redni profesor ustavnega prava na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani.

Med študenti veljata za profesorja, ki si ju študenti zapomnijo po dobrih in zanimivih predavanjih. Kateri profesor iz časa študija pa je vama ostal najbolj v spominu in zakaj?

Prof. Grad: Aha, bom začel kar jaz kot starejši. (smeh) Več profesorjev mi je ostalo v spominu, pravzaprav kar nekaj, ker nas je takrat poučevala generacija profesorjev, v kateri so bile res izrazite osebnosti. Ti profesorji so bili namreč pred drugo svetovno vojno ugledni pravniki in so večinoma zasedali pomembna sodniška in odvetniška mesta. Takih profesorjev, ki bi ostali na fakulteti in večino svojega življenja opravljali samo profesorski poklic, je bilo v tistem času bolj malo. Skratka, od vseh profesorjev mi je v spominu najbolj ostal pokojni profesor Bučar, ki je bil vodilni politik v času osamosvajanja, že pred tem pa je zaradi svoje politične oporečnosti tudi izgubil službo na Pravni fakulteti. On je predaval upravno pravo, v spominu pa mi je ostal kot izredno prodoren in temperamenten predavatelj. Poleg profesorja Bučarja lahko omenim še profesorja Šnuderla, ki je bil prav tako zelo temperamenten, sicer pa je bil zelo pomemben strokovnjak za ustavno pravo v takratni Jugoslaviji. Bil je zvezni poslanec in je tudi sodeloval pri pisanju zvezne ustave, nam študentom pa je ostal v spominu, ker je napisal zelo dober učbenik ustavnega prava. Kot že rečeno, je bilo več takih zelo uglednih profesorjev, ki so mi ostali v spominu.

Mogoče lahko omenim še anekdoto, ko sem leta 1992 obiskoval London School of Economics and Political Science. Tam sem namreč spoznal starejšega profesorja parlamentarnega prava, ki je o Sloveniji vedel več kot jaz. Ko sem ga povprašal, kako to, da tako dobro pozna Slovenijo mi je povedal, da je njegov dober prijatelj profesor Vavpetič, ki mu je, ko je obiskal Slovenijo, razkazal celo državo. Ta angleški profesor je bil res navdušen nad Slovenijo, o naši državi pa je vedel vse, kar si je mogoče predstavljati.

Seveda smo imeli zelo izrazite profesorje tudi na področju civilistike in kazenskega prava. Eden izmed njimi je še vedno živ, in že ko je učil mene, se mi je zdel zelo star – čeprav je bil mnogo mlajši, kot sem sedaj jaz. To je profesor Bavcon, ki ima danes že 95 let, in ravno včeraj sem ga srečal v garaži. (smeh)

Prof. Kaučič: Kaj pa ti je povedal?

Prof. Grad: Povedal je, da se je pripeljal z avtom.

Kot sem rekel, je bilo profesorjev, ki so bili veliki strokovnjaki in izrazite osebnosti, veliko. Naštel sem jih samo nekaj, ki so mi ta trenutek prišli na misel, a to ne pomeni, da tudi drugi niso bili vrhunski.

Samo še eno majhno anekdoto povem, ki sicer ni moja, o tem, kakšni so bili profesorji včasih, potem pa zares prepustim besedo kolegu. Ta anekdota govori o profesorju, ki ga sam nisem zares poznal, sem pa po njegovi knjigi študiral za pravosodni izpit. To je bil profesor Štampihar iz Kranja in anekdota pripoveduje, da je na fakulteto prihajal v gozdarjih in gorski opravi z nahrbtnikom. Gospe v administraciji so imele tega nekega dne dovolj in so mu za rojstni dan kupile lepo aktovko, da bo hodil naokrog, kot se za profesorja spodobi. Profesor je to aktovko z navdušenjem sprejel in se jim zahvalil, naslednji dan pa je na fakulteto spet prišel z nahrbtnikom na rami. Ko so ga sodelavke z razočaranjem vprašale: »Ja, gospod profesor, kje imate pa aktovko?«, jim je odvrnil: »Ja, v ruzaku vendar.« (smeh)

Prof. Kaučič: V času najinega študija je na fakulteti res delovalo kar nekaj zelo eminentnih profesorjev. Sam bi na ta seznam dodal še profesorico ustavnega prava Majdo Strobl, ki je po marsičem izstopala. Bila je prva dekanica naše fakultete, tudi moja mentorica pri doktoratu, mlajšim učiteljem in asistentom pa nam je ostala v spominu po tem, da se je zelo zavzemala za kadrovske pomlajevanje in zaposlovanje na fakulteti, nam veliko pomagala z nasveti in nas usmerjala v pedagoško delo, posredovala pa nam je tudi veliko življenjskih modrosti. V povezavi

z njo se je takrat na katedri pogosto omenjalo prisposodbo, da za nas mlade skrbi kot mati, v širšem družbenem okolju pa so jo med drugim cenili tudi kot razumno in izjemno inteligentno. V zvezi s slednjim se spominjam opazke, ki za takratne čase, ko tovrstno razvrščanje in medsebojno primerjanje ni štelo za družbeno sprejemljivo, da sta skupaj s kasnejšo županjo ljubljanske občine Nušo Kerševan veljali za izjemno inteligentni ženski v takratnem (političnem) prostoru.

Prof. Grad: Jaz o profesorici Strobl nisem govoril iz formalnega razloga, ker še ni bila profesorica, ko sem jaz študiral na prvi stopnji. Sicer pa sem tudi sam pri njej delal tako magisterij kot doktorat in imam z njo odlične izkušnje, tako da se moram podpisati pod to, kar je kolega Kaučič povedal o njej.

Prof. Kaučič: Ob tem velja dodati, da je bila Majda Strobl v vsej stoletni zgodovini naše katedre edina profesorica, čeprav smo si po njeni upokojitvi prizadevali, da pridobimo v naše vrste tudi mlade kolegice. Midva s kolegom Gradom nisva uspela, zato lahko samo upava, da bodo mlajši člani katedre pri tem uspešnejši. (smeh)

V prejšnjem odgovoru sta že omenila nekatere zanimive anekdote, sedaj pa nas zanima, ali se morda spomnita tudi kakšne anekdote iz časa študija, ki se vama je še posebej vtisnila v spomin?

Prof. Grad: Teh anekdot je toliko, da pravzaprav nobene ne morem popolnoma postaviti pred ostale. Ampak vseeno lahko povem eno anekdoto, ki govori o profesorski raztresenosti. Šlo je za profesorja delovnega prava, ki je šel na konferenco v Pariz, gospe v administraciji pa so mu uredile vse potrebno (let, hotel itd.). Ob dvanajstih bi se moral vkrcati na letalo, pa se je namesto tega okoli dvanajste pojavil v referatu za klepet, kot je bil navajen. V administraciji so ga gospe čudno gledale in ga vprašale: »*Profesor, kaj pa počnete tukaj?*« Profesor jim je odvrnil: »*Ja, kaj pa naj bi počel?*« Nakar so dame rekle »*Ja, a ne letite v Pariz?*« On pa jih je začudeno pogledal »*Kakšen Pariz?*« (smeh) To je raztresenost in profesorji smo k raztresenosti še posebej nagnjeni. Jaz osebno sem bil k temu nagnjen že od majhnega, tako da s tega vidika sem že zelo zgodaj izpolnjeval pogoje za profesorja. (smeh)

Prof. Kaučič: Eno študentsko anekdoto sem si pa res zapomnil. V času mojega študija smo imeli skupinske izpite. Najtežji skupinski izpit je bil t. i. petorček, pri katerem je študent običajno v enem dnevu hkrati opravljal kar pet ustnih izpitov. To je bilo res izjemno naporno in zahtevno, zato ni bilo naključje, da je ta skupinski izpit veljal za ključni test ne samo za uspešni zaključek pravnega študija, temveč

tudi kasnejše pravniško delo. Na ta izpit sem se pripravljaval skupaj s tremi kolegi, s katerimi smo se dogovorili, da ga bomo proslavili v eni izmed starejših ljubljanskih gostiln. Na tem izpitu smo bili vsi štirje bolj ali manj uspešni, predvsem pa je bilo pomembno, da smo ga opravili. Po razglasitvi izpitnih rezultatov smo čakali na kolega, da bi se skupaj odpravili v restavracijo, njega pa kar ni in ni bilo, zato smo poslali ponj. Kolega ga je našel ležati na klopi pred najinim bivšim kabinetom katedre, kjer je sedaj pisarna rektorja univerze. Neprespane noči, velike količine zaužite kave in napeti živci so terjali svoj davek - mimogrede, take posledice takrat sploh niso bile redkost. (smeh) Namesto na praznovanje smo ga pospremili v zdravstveni dom.

Zakaj pa sta se sploh odločila za študij prava ter ali sta morda razmišljala tudi o kakšni drugi smeri?

Prof. Grad: Jaz sem razmišljal o mnogih smereh. Za pravo sem se odločil šele čisto na koncu, saj me je veselilo veliko drugih stvari - na primer umetnost, književnost, sociologija in psihologija. Potem pa sem na koncu ugotovil, da je pravo tak študij, ki ti daje dobro podlago za mnogo stvari, predvsem na področju družboslovja. Moram priznati, da mi je postalo pravo, ko sem dejansko začel študirati, bistveno bolj všeč in sem opustil vzporedni študij sociologije in filozofije, saj je bilo zame na pravo toliko zanimivega, da se mi ni zdelo potrebno nadgrajevati svojega znanja še na drugih fakultetah.

Prof. Kaučič: Sam nisem bil v takšni dilemi kot kolega. Ko sem razmišljal o študiju, sem se dokaj hitro odločil za študij prava. Res pa je, da sem med študijem razmišljal tudi o tem, da bi ga dopolnil še z drugimi družboslovnimi znanji. Ker me je že takrat zanimalo ustavnopravno področje, sem razmišljal, da bi vzporedno študiral tudi politologijo, saj se ti dve panogi v delu prekrivata in medsebojno dopolnjujeta. Vpisal sem se na takratno FSPN (današnjo FDV), opravil tri ali štiri izpite, vendar kmalu ugotovil, da so bila moja pričakovanja nekoliko prevelika, zato sem vzporedni študij opustil in ostal kar pri pravi. (smeh)

Če že govorimo o pomembnih življenjskih odločitvah. Kam vaju je vodila poklicna pot po končanem študiju in zakaj sta se na koncu odločila za akademske vode? Ali bi se sedaj odločila drugače?

Prof. Grad: Pri meni je bilo nekoliko drugače kot pri kolegih, saj si nisem želel postati asistent in sem zato 14 let opravljal drugačno delo. Bil sem na primer v obeh zakonodajnih službah – parlamentarni in vladni, pa tudi še kot pripravnik zapisnikar

v ustavni komisiji, kjer sem se zares začel zanimati za ustavno pravo. Debate, ki so se tam odvijale, so bile na tako visokem nivoju, da so me močno pritegnile. Potem me je pa začelo grabiti to, čemur bi naš kolega Boštjan Zupančič rekel »pedagoški Eros«. Že prej sem na različnih fakultetah honorarno predaval in počasi me je pedagoško delo pričelo zanimati in pritegovati. Ko je profesorica Strobljeva odšla v pokoj, se je odprlo njeno delovno mesto in katedra me je povabila, da pridem na pravno fakulteto. To priložnost sem z veseljem sprejel, čeprav sem pred tem že imel ponudbo takratne Višje šole za upravo, ki pa sem jo zaradi ponudbe z naše fakultete zavrnil.

Tudi danes bi se odločil enako. Sem človek, ki ima rad sisteme, velike stvari in velike ideje. Tudi zaradi tega mi je ustavno pravo, zaradi svoje širine, sistema in ustvarjalnosti daleč najbližje. Če bi danes opravljal neko rutinsko pravniško delo, bi verjetno, tako kot marsikateri pravnik, ki ga poznam, rekel, da bi morda raje študiral kaj drugega. Ker opravljam tako delo, sem zadovoljen in mislim, da sem se pravilno odločil.

Prof. Kaučič: Pedagog sem postal bolj kot ne po naključju. Na začetku so me, kot je to sicer pogosto med študenti prvega in drugega letnika, mikali poklici v pravosodju. Ker pa me je ves čas zanimalo tudi ustavno pravo, so se tudi moje želje temu prilagodile. Podobno kot kolega Grada so tudi mene povabili na Pravno fakulteto – v mojem primeru je bil to prav on. Študij na znanstvenem magisteriju je pogosto tlakoval pot pedagoškemu delu na fakulteti.

Glede drugega dela vprašanja pa moram reči, da me je pedagoško in raziskovalno delo ves čas zelo razveseljevalo. V tem času sem bil nekajkrat povabljen, da prevzamem funkcije v organih izvršilne in sodne oblasti, vendar sem ponudbe vztrajno zavračal. Poklic, ki ga opravljam, zlasti delo s študenti, mi je v veliko zadovoljstvo. Pri njem uživam in prepričan sem, da je to moje življenjsko poslanstvo.

Prof. Kaučič, omenili ste, da vas je ravno prof. Grad povabil, da bi na Pravni fakulteti opravljali delo asistenta. Kako se spominjata drug drugega iz časa, ko sta se prvič srečala na fakulteti, in katerega leta je to bilo?

Prof. Kaučič: Ko sem se odločal za podiplomski magistrski študij, sem bil glede izbire smeri v dilemi. Takrat sem spoznal kolega Grada, ki je bil na naši fakulteti organizator podiplomskega študija ustavnega prava in je na njem tudi že predaval. Povabil me je k vpisu na to študijsko smer, ki me je sicer vedno zanimala, in bil pri tem prepričljiv in očitno tudi uspešen.

Prof. Grad: Jaz sem ravno toliko starejši, da sem že nastopal v tej vlogi. (smeh)

Prof. Kaučič: Mislim, da je bilo to leta 1984.

Prof. Grad: Jaz takrat še nisem doktoriral, ampak sem vse to vodil in predaval, ker so bili moji kolegi na pomembnih državnih in političnih funkcijah in sem jaz pravzaprav moral biti »za vse pri hiši«. (smeh)

Prof. Kaučič: Sestava katedra za ustavno pravo je bila takrat številčnejša, vendar so kolegi delovali tudi zunaj fakultete, čeprav so hkrati ves čas na njej predavali. Organizacijska in druga vprašanja katedre so bila v celoti na plečih kolega Grada. Ko je ob teh tudi sam prevzel nove zadolžitve zunaj fakultete, sem, čeprav novinec, dobil kar nekaj njegovih nalog.

Prof. Grad: ... potem sva pa midva bila sama za vse. (smeh)

Preden preidemo na resnejše teme še eno vprašanje iz časa vajinega službovanja na Pravni fakulteti. Katera je vajina najljubša ekskurzija s fakulteto, ki sta se je udeležila, in zakaj?

Prof. Grad: Jaz na ekskurzije pravzaprav nisem veliko hodil, ena pa mi je vseeno ostala v zelo lepem spominu. To je bila ekskurzija v Gradec, kjer smo imeli posvetovanje, namenjeno zgodovinskim temam. Z nami so bili tudi študentje in moram reči, da smo se imeli zelo lepo. Namestili so nas v nek objekt, ki je včasih služil kot samostan, pa smo se v njem vseeno odlično zabavali.

Imam pa še eno anekdoto, ki je povezana z ekskurzijo v Ameriko. Sam sicer nisem šel zraven. Profesor Štiblar je organiziral neko dobrodelno prireditev na gradu, na kateri so v različnih panogah tekmovali tudi profesorji.

Prof. Kaučič: To je bil prvi in mislim, da tudi res zadnji »veliki pravniški bal« na Ljubljanskem gradu.

Prof. Grad: Mišljeno je bilo za financiranje ekskurzije. Jaz se v zvezi s tem vedno šalim, ker smo samo v eni panogi zmagali profesorji in človek nikoli ne bi verjel, da prav v tej. Ta panoga je bila petje. Zmagovito je nastopil trio Pravne fakultete, ki so ga tvorili profesor Lojze Ude, profesor Janez Kranjc in moja malenkost. Tako da profesorji niso zmagali v latinskih pravnih izrekih ampak v petju. (smeh)

Prof. Kaučič: Po pripovedovanju so bile včasih fakultetne ekskurzije bolj pogoste. Ker sam zelo cenim tudi socialni vidik druženja zaposlenih, smo si v takratnem vodstvu fakultete, ko sem bil še prodekan, zelo prizadevali, da ga oživimo. Organizirali smo kar nekaj ekskurzij (npr. na Irsko, v Avstrijo, Španijo in Italijo), vendar so bile te kasneje opuščene. Sam imam v zadnjih letih prijetne spomine na ekskurzije s pedagoškimi in študentskimi člani organizacijskega odbora Pitamičevega tekmovanja, ki jih organiziramo vsako leto po končanem tekmovanju.

Glede na to da veljata za velika strokovnjaka na področju ustavnega prava, nas zanima, kakšen vpliv imata oz. sta imela na razvoj Slovenije? Ali so bila vajina mnenja v večini primerov upoštevana ali ne?

Prof. Grad: Moj kar močan vpliv se je pravzaprav začel v času osamosvajanja Slovenije. Spomladi leta 1990 sem vodil okroglo mizo o volilnih sistemih za prve večstrankarske volitve, jeseni istega leta pa sem s skupino na Brdu pisal prvi volilni zakon za te volitve. Kasneje smo še s šestimi sodelavci v enem tednu napisali osnutek ustave, kar je v bistvu rekordni dosežek. Za tem sem bil seveda ves čas prisoten v ustavni komisiji, ki je še skoraj leto in pol obravnavala ta osnutek in ga potem dokončno sprejela. Leta 1992 me je profesor Bučar, ki je bil takrat predsednik skupščine (se pravi predsednik parlamenta), prosil, da organiziram izdelavo nove volilne zakonodaje za Državni zbor in Državni svet, saj so bili s sprejetjem Ustave postavljeni novi organi. Strokovna skupina, ki sem jo vodil, je napisala štiri zakone, katerih do danes skoraj niso spreminjali. Govorim o Zakonu o volitvah v državni zbor, Zakonu o Državnem svetu, Zakonu o volitvah predsednika republike in Zakonu o poslancih. Gre za nosilne zakone države - za neko pravno okostje, zato štejem to nalogo, ki mi je bila zaupana, za izredno odgovorno in z veseljem povem, da je nadaljnje dogajanje pokazalo, da je bila ta naloga solidno opravljena. No, mogoče je razlog tudi v tem, da se za spremembo večine teh zakonov zahteva strožja večina. (smeh) Kasneje sem potem sodeloval tudi pri drugih zakonih in pri raznih ustavnih spremembah, veliko sem sodeloval tudi s profesorjem Kaučičem, o čemer bo več povedal on.

Prof. Kaučič: Kolega Grad je strokovni soavtor Ustave in bi moral pravzaprav s tem začeti. (smeh)

Prof. Grad: Razlagal sem kronološko. To je vse srečno naključje. Lahko se ne bi nič pomembnega dogajalo za časa mojega življenja. Drugi pravniki imajo več možnosti aktivno sodelovati pri pripravi zakonodaje kot mi, ustavni pravniki. Ustavni pravnik je kot general, ki se mu v življenju ni zgodila nobena bitka, ves

čas samo nekaj preučuje, ne more pa ničesar kreirati. Pri nas pa je prišlo do teh zgodovinskih dogodkov in jaz sem se slučajno znašel v pravem trenutku, na pravem mestu. Imel sem srečo, da me je potegnilo v to burno dogajanje, tako da to ni neka zasluga, ki bi si jo lahko pripisoval. To se je pač zgodilo.

Prof. Kaučič: Ustavnoppravna panoga je po naravi predmeta preučevanja tradicionalno vpeta v družbeno okolje, pri nas pa v zadnjih tridesetih letih še posebej, saj smo v tem obdobju med drugim ustanovili samostojno državo in sprejeli novo ustavo. To obdobje tudi sovpada z najinim pedagoškim in strokovnim delovanjem. Zato ni naključje, da sva bila dokaj intenzivno vključena tako v strokovne razprave, povezane z omenjenima zgodovinskima dogodkoma, kot tudi kasneje, ko so se pripravljali sistemski predpisi s področja državne ureditve. V prvem delu je bila zelo opazna in pomembna vloga kolega Grada, ki je strokovni soavtor Ustave, sam pa sem se v to vključil nekoliko kasneje. Skupaj sva strokovno sodelovala praktično pri vseh spremembah slovenske ustave kot tudi pri pripravah strokovnih podlag za ključne zakone in druge predpise s področja državne ureditve. Pogosto pomislim na to, da sva imela (v primerjavi z našimi kolegi v tujini) ne prav pogost privilegij svoje teoretično znanje prenašati in preverjati tudi v praksi. Pri tem sva si pridobila veliko izkušenj, ki presegajo običajno sodelovanje med teorijo in prakso, saj sva podrobneje spoznala poleg ustavnopravnih tudi druge mehanizme delovanja države. Pridobila sva tudi nekatera znanja (kot npr. nomotehnična), ki so nama omogočila ne samo pravno svetovanje, temveč tudi strokovno zahtevno oblikovanje besedil ustavnih določb, ustavnih zakonov in zakonov.

Na vprašanje o najinem dejanskemu družbenemu vplivu in upoštevanju najinih mnenj in predlogov je težko zanesljivo odgovoriti. Tvegati bi oceno, da so bila najina strokovna mnenja, stališča in predlogi bolj upoštevana v prvi polovici obravnavanega obdobja kot kasneje. Razloge je mogoče najti v tem, da so se politična in strankarska nesoglasja kasneje poglobila, politični in strankarski interesi pa so začeli vse bolj prevladovati nad pravnimi. To še zlasti velja na področju sprememb Ustave, kjer ni težko dobiti parlamentarne večine za manj pomembne in vsečne spremembe, za nujne in sistemsko pomembne predloge (na katere stroka opozarja več let) pa ne.

Za konec nas zanima še, kako vidita Pravno fakulteto čez sto let in kje je po vajinem mnenju še prostor za izboljšave?

Prof. Grad: Odgovor na to vprašanje bom prepustil kar mlajšemu kolegu. (smeh)

Prof. Kaučič: To je zanimivo vprašanje. Če se ozrem na prehojeno pot, lahko

rečem, da se študij prava v splošnem v teh sto letih bistveno ni spremenil. V mislih imam temeljni predmetnik, vsebinsko in ciljno usmerjenost, razmerje med pravom in politiko ipd. To je tudi razumljivo, saj je študij prava v veliki meri poklicno usmerjen. Zato tudi v bodoče na tem področju ni pričakovati bistvenih sprememb. To pa verjetno ne velja za metode poučevanja oz. za pedagoški del. Nove tehnologije bodo v večji meri izpodrivale klasičnega pedagoga, predavanj *ex cathedra* bo zato vse manj in tudi osebni kontakti med profesorji in študenti bodo redkejši. Namesto klasičnih predavanj bo vse več posrednih oblik prenašanja znanja (npr. e-predavanja in e-učilnice), klasične učbenike bodo nadomestila elektronske knjige, ustni izpiti bodo izginili ipd. Za nekatere od teh metod je že danes mogoče ugotoviti, da sicer nekoliko lajšajo in poenostavljajo študij, nisem pa prepričan, da krepijo kakovost študija.

Prof. Grad: Na koncu bi morda dodal samo še to, da znam prav zato, ker sem pred pedagoškim delom opravljal tudi druga pravniška dela, toliko bolj ceniti ustvarjalnost proforskega poklica in notranje zadovoljstvo, ki ga človek občuti pri pedagoškem delu. In pa seveda svobodo, ki je ni pri nobenem drugem poklicu.

INTERVJUJI S PROFESORJI OB STOLETNICI PRAVNE FAKULTETE

prof. dr. Vasilka Sancin

Spraševale so Kaja Gajšek, Šejla Gutič in Ana-Marija Rus

Dr. Vasilka Sancin je izredna profesorica za mednarodno pravo na Pravni Fakulteti Univerze v Ljubljani.

Veliko študentov pred vpisom na pravo razmišlja tudi o študiju drugih smeri. Zakaj ste se odločili prav za študij prava ter ali ste morda razmišljali tudi o kakšnem drugem študiju?

Za študij prava sem se odločila, ker me je že od začetka zanimalo mednarodno pravo in delo v diplomaciji. Seveda pa so me v času zaključevanja srednje šole zanimale tudi druge stvari če se prav spomnim, sem imela na vpisnem listu kot drugo in tretjo izbiro napisano še umetnostno zgodovino in farmacijo. Ampak glede na to, da sem imela dobre ocene, nisem dvomila v to, da ne bi prišla na Pravno fakulteto.

O študiju na Pravni fakulteti kroži tudi veliko zabavnih anekdot. Vam je v spominu ostala kakšna zanimiva anekdota iz časa vašega študija, ki bi jo bili pripravljene deliti?

Spomnim se ene smešne zgodbe, ki lepo ponazori, kako kot bruc poslušaj raznorazne zgodbice, kaj se dogaja na izpitu, in seveda je večina, praktično vse izmišljeno. Takrat je bil moj prvi izpit Ustavno pravo, na katerega sem se pripravljala skupaj s še dvema sošolkama iz srednje šole. Ker je bila ena od sošolk na začetku abecede, je imela tudi dan prej ustni izpit. Seveda smo se takoj po njenem izpitu tudi slišale, kako je šlo in kaj se je dogajalo. V luči vseh zgodbic, ki so krožile po pravni fakulteti, se je tudi ona malce pošalila in rekla, da preprosto prideš v kabinet, profesor zaigra skladbo *You can leave your hat* on glasbenika Joe Cockerja in ti narediš svoje, nato pa dobiš oceno. (smeh) Za sekundo sem bila v luči vseh drugih zgodb, ki krožijo, šokirana. (smeh) To je bila taka smešna prigoda, drugače pa poznam standardne zgodbice, kako profesorji mečejo indekse skozi okna in le tisti,

ki ga ulovi preden pade na tla, naredi izpit, ali pa da profesorji vržejo izpitne pole v zrak in tiste, ki padejo na mizo, so pozitivne, ostale pa negativne. Seveda so zgodbe le plod domišljije prvega letnika. To vem zlasti sedaj, ko vidim, kako si profesorji prizadevajo biti objektivni.

Kot ste omenili, je velika večina anekdot na tak ali drugačen način povezana s profesorji. Kateri profesor iz časa vašega študija pa vam je sicer ostal najbolj v spominu in zakaj?

Če pomislim, kdo mi je ostal v dobrem spominu, (smeh) moram reči, da so me posebej pritegnila predavanja prof. dr. Juharta. Prav tako pa sem imela izjemno dober občutek po opravljenem izpitu, ker se mi je zdelo, da je resnično preverjal ne samo znanje, ampak tudi razumevanje materije. Hkrati pa je bil prof. Juhart na izpitu tudi zelo konkreten, kar mi je kot študentki veliko pomenilo. Nekajkrat sem imela namreč pri določenih ustnih izpiti občutek, da so te profesorji sprva ocenili po videzu in si že na podlagi izgleda ustvarili določeno mnenje o tebi.

Drugače pa me je že od samega začetka zanimalo mednarodno pravo, zato sem se tudi vpisala na študij prava, ki se mi je zdel dobra podlaga tudi za kasnejše delo v npr. diplomaciji, v kateri sem si od vedno želela delati. Posledično sem začela zares uživati pri študiju šele v 4. letniku, ko je prišlo na vrsto mednarodno pravo in vsi mednarodnopravni izbirni predmeti.

Dejali ste, da vas je že od samega začetka zanimalo delo v diplomaciji. Kako je potekala vaša poklicna pot po zaključku študija ter zakaj ste se odločili za delo v akademskem okolju?

Kot že rečeno, sama nisem imela velikih dvomov, kaj bi si želela kasneje delati – tj. v diplomaciji. Seveda so se, kot vidite, moje želje uresničile na drugačen način od zamišljenega. (smeh) Po moji prvi zaposlitvi po prejeti diplomi na Ministrstvu za zunanje zadeve sem kasneje dobila povabilo, da se vrnem na fakulteto, saj je na katedri za mednarodno pravo nastala situacija, ko je takratni profesor odšel in so morali pravzaprav oživiti profesorja, ki je bil v pokoju in ki je bil tudi moj mentor magistrske naloge. Tako me je takrat fakulteta povabila, da bi prišla kot asistentka, in sedaj sem še vedno tu. (smeh) V tem, kar počnem, res uživam, zato mi ni prav nič žal.

Kot strokovnjakinja za mednarodno pravo pogosto delujete tudi v mednarodnem okolju, trenutno pa ste tudi članica Odbora Združenih narodov

za človekove pravice. Zanima nas v katerih mednarodnih organizacijah ste delovali ter kako Pravno fakulteto in Slovenijo dojemajo v teh mednarodnih organizacijah oziroma na splošno tujini?

Imamo mednarodne vladne in nevladne organizacije. Če govorimo o medvladnih mednarodnih organizacijah, nisem bila v nobeni od njih stalno zaposlena, saj sem bila, kot rečeno, zaposlena najprej na ministrstvu in potem na fakulteti. Sem pa že z več organizacijami sodelovala v drugih oblikah, npr. staž v pravni pisarni Meddržavnega sodišča v Haagu, za katerega so takrat izbrali samo dva študenta s celega sveta, tako da je bil postopek zelo kompetitiven. V okviru stažiranja delaš v sekretariatu, na pravnem oddelku, kjer lahko sodeluješ s posameznimi sodniki, odvisno od tega, na katerem »*case-u*« delaš. To mi je bilo zelo zanimivo. Moram reči, da me je zelo lepo presenetilo, namreč leta 2005, če se ne motim, ko sva se s takratnim tajnikom sodišča konzultirala glede primera Bosne in Hercegovine proti Srbiji in Črni Gori. Zlasti sva se pogovarjala o vprašanju, ali mednarodnopravno pride tudi do nasledstva odgovornosti za mednarodne delikte. Postopek se je, kot veste, potem končal s sodbo proti Srbiji, Črna Gora pa je bila izpuščena. Zanimivo je, da ko sva se septembra letos v Haagu na konferenci vseh združenj in društev za mednarodno pravo z vsega sveta, ki so se je udeležili sodniki, tajniki in drugi strokovnjaki za mednarodno pravo, zopet srečala, sva se v pogovoru spomnila tega primera in teh razprav, kljub temu da so se zgodile vrsto let nazaj.

Poleg tega sem sodelovala tudi z EU, na raznih projektih z različnimi institucijami EU, v okviru Sveta Evrope, z raznimi pisarnami Združenih narodov, sedaj pa sem članica Odbora Združenih narodov za človekove pravice, tako da imam trenutno največ stikov z Združenimi narodi. Čeprav Odbor ni organ ZN, saj je ustanovljen na podlagi Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah in je v tem smislu samostojno telo, pa ga podpira Sekretariat Urada visoke komisarke ZN za človekove pravice. Omeniti moram še odlično sodelovanje z UNHCR, ki je prav tako del sistema ZN. Dolgo let sem bila tudi članica Slovenske nacionalne komisije za UNESCO. Že vse svoje profesionalno življenje pa na raznih projektih sodelujem tudi z Mednarodnim odborom Rdečega križa (ICRC), tako z njihovimi strokovnjaki na sedežu organizacije v Ženevi kot tudi s posameznimi regionalnimi delegacijami. Naj še omenim, da redno sodelujem tudi z mednarodnimi nevladnimi organizacijami pri posamičnih projektih, kot so npr. z Amnesty International, Human Rights Watch in podobnimi.

Glede drugega dela vprašanja pa menim, da je znanje, ki nam ga da naša Pravna fakulteta v Ljubljani, prepoznano kot kakovostno ne samo doma, temveč tudi po

svetu. Nenazadnje o tem pričajo tudi vse uvrstitve naših ekip na mednarodnih študentskih tekmovanjih in prav s temi odličnimi uvrstitvami je tudi ime pravne fakultete postalo zelo prepoznavno. Zanimiv je primer v zvezi z največjim mednarodnim študentskim tekmovanjem Philip C. Jessup International Law Moot Court tekmovanje, ki se odvija vsako leto v Washingtonu (ZDA) in sem ga vodila 15 let. Leta 2005 so organizatorji na razglasitvi nagrad še imeli težave z izgovorjavo imena naše univerze, nato pa, ker smo bili na tekmovanju tradicionalno izjemno uspešni in so ga morali na podelitvi nagrad izgovarjati vsako leto, je to postala ena najpravilnejših izgovorjav imena univerze na celotnem tekmovanju, kjer sodeluje že preko 700 univerz. Druga stvar je tudi, da se na teh tekmovanjih ustvari neke vrste »*renommee*« in se tako ve, katere ekipe so tradicionalno dobre, in takoj, ko izveš za nasprotnika, že dobiš nek občutek, kakšne možnosti imaš. Vem, da so v kasnejših letih naši nasprotniki vedno rekli: »*Ojoj, ne, zakaj smo morali dobiti ravno Ljubljano?*« Vedno so nas šteli kot eno bolj kakovostnih ekip. No, to velja tudi za druga tekmovanja, tako da mislim, da ima Pravna fakulteta zelo dobro ime.

Zaradi obveznosti v mednarodnih organizacijah zagotovo tudi pogosto potujete v tujino. Ali vam je kakšno potovanje oz. kraj ostal v še posebej lepem spominu?

Sem bolj morski tip človeka, zaradi česar me vedno privlačijo destinacije ob morju, tako da kakšni otoki, čeprav me tja delovne obveznosti bolj redko vodijo. (smeh) Profesionalno so glede na področje mojega dela v ospredju New York, Ženeva, Dunaj, London, Bruselj. Drugače sem bila pa vedno fascinirana nad Parizom in lahko bi tudi rekli, da je to moja najljubša destinacija. Spomnim se, da smo morali na koncu srednje šole pripraviti svojo sliko za almanah in pod njo zapisati, kaj si želimo postati. Zame je pisalo, da si želim postati veleposlanica v Parizu. To je zaenkrat še na *to-do listu*. (smeh)

Omenili ste tudi, da Pravna fakulteta v tujini že uživa določen *renommee*. Kako pa Pravno fakulteto vidite čez sto let in kje je po vašem mnenju še prostor za izboljšave?

Menim, da je naša fakulteta že sedaj na zavidljivi stopnji kakovosti v primerjavi z drugimi fakultetami, ne le v Evropi ampak tudi širše. Manjka nam predvsem, tj. poleg odličnega pedagoškega dela, nekaj več poudarka na raziskovalnem delu, za katerega pa enostavno ni časa, saj smo vsi pedagogi (pre)obremenjeni s samim pedagoškim delom, kar je posledica, po mojem mnenju, neustreznega načina nagrajevanja oziroma sistema plač, ki zahteva polni delovni čas, tj. polno pedagoško

obremenitev. Tako je zelo težko takšno delo kombinirati z raziskovalnim delom. Prav tako bi v primeru poudarka na raziskovalnem delu imeli od tega koristi tudi študentje, ki bi lahko sodelovali pri raziskovanju. Zato menim, da je treba najti ustrezne načine zagotovitve stalnega dotoka financ, ki bi spodbudile raziskovalno delo na zapostavljenem družboslovnem področju. To bi imelo posledice med drugim tudi v več objavah v mednarodnih glasilih, kar bi konec koncev povečalo ugled fakultete v tujini.

S kolegi se prav tako že nekaj časa pogovarjamo o ustanovitvi programa mednarodnega magisterija na naši fakulteti, ki bi ga ponujali v angleškem jeziku. Program ne bi bil namenjen le za naše študente, ampak tudi za tuje študente, ki bi želeli študij nadaljevati v Sloveniji, saj smo se že na več področjih izkazali za dobre pedagoge in menim, da bi bilo sedaj to potrebno prodati tudi na trgu. Zavedam pa se, da so tudi tu določene zakonske ovire, saj so pri nas ukinili znanstvene magisterije kot take, ampak vseeno mislim, da bi se dalo najti rešitev, ki bi bila zanimiva za širši mednarodni prostor.

Prav tako pa bo treba v prihodnje verjetno razmišljati tudi o podpori profesorice, ki bi bile pripravljene kandidirati za dekanje, saj so bile v 100. letni zgodovini fakultete le tri dekanje.

Za konec nas zanima še, katerih pet mednarodnih dogodkov je po vašem mnenju najbolj zaznamovalo razvoj sveta in mednarodne skupnosti v zadnjih tridesetih letih?

Veliko jih je. Zagotovo je na tem seznamu teroristični napad na ZDA, iz katerega je izšla marsikatera posledica. Med drugim tudi nepremišljen odziv ZDA z nezakonito uporabo sile v Iraku, ki je prinesel mnoge nove negativne posledice, vključno s tem, kar danes doživljamo v Siriji in še marsikje drugod. Vse to je povezano. Pred tem je bil zelo pomemben dogodek razpad velikih federacij v 90. letih prejšnjega stoletja – na tak način je nastala tudi naša država. To je precej spremenilo strukturo mednarodne skupnosti, kar je imelo za posledico tudi prerazporejanje moči, vključno z nezadržnim vzponom Kitajske. Potem bi rekla na splošno razvoj tehnologij, kar je tako ali tako možno zasledovati skozi celo zgodovino, ampak ta prehod iz fizičnega v digitalni svet povzroča enormne spremembe, v načinu kako funkcioniramo kot globalna družba. Danes ni več mogoče govoriti o mejah v fizičnem smislu, verjetno pa bomo kmalu lahko s hologrami hodili po svetu. Na koncu je tu še razvoj umetne inteligence, ki že in še bolj bo izdatno vplival na naša življenja in delovanje držav.

INTERVJUJI S PROFESORJI OB STOLETNICI PRAVNE FAKULTETE

prof. dr. Peter Grilc

Spraševali so Hana Gabrijelčič, Gal Gračanin, Monika Gradišnik in Lucija Tacer

Dr. Peter Grilc je redni profesor za gospodarsko pravo na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani.

Za začetek nas kot trenutne študente zanima, zakaj ste se odločili za študij prava ter ali ste morda razmišljali tudi o kakšnem drugem študiju?

Da sem se odločil za pravo je bila posledica marsičesa, a zagotovo ne mladostniške zaljubljenosti vanj ali tega, da bi tedaj želel biti elementarno pravičen in spremeniti svet. Odločitev je bila precej povezana s tem, da nas je takoj po maturi doletela enoletna odsotnost zaradi služenja vojaškega roka. Ko sem s to življenjsko epizodo zaključil, sem pod predpostavko, da je enoletni suspenz uporabe glave pustil posledice, kljub temu da sem ves čas prenašal knjige filozofske vsebine, ki sem jih v trenutkih, ko so drugi zabijali čas s kajenjem, samoobrambno prebiral. Zato sem menil, da je iz previdnosti najboljšo lotiti ravno prava, poleg tega pa sem najbrž upošteval tudi splošno razširjeno modrost med študentarijo, da si domala diplomiral, le še Rimsko pravo in Politično ekonomijo je treba narediti, pa še veljalo je, da lahko izpite ponavljaš domala do nezavesti. (smeh) Za medicino se je zdelo, da imam po enoletni odsotnosti malce preveč raztreščeno glavo, muziko sem začel dojemati bolj kot prostočasno dejavnost. Morda, bolj tako iz ozadja, je nekaj odigralo to, da so bili po mamini strani v kar nekaj generacijah pravniki, svoje je storilo spoštovanje deda, uglednega sodnika, ki je bil moj edini neposredni stik s pravom. Spominjam se, da sem med brskanjem po njegovi knjižnici naletel na Uvod v kriminalistiko profesorja Avgusta Munde, ki me je kar prevzela, saj so bili v njej opisi in slike vlomov, jemanja prstnih vtisov, kriminalističnih tehnik in podobno, knjiga pa se je brala skoraj kot kriminalka. To in najbrž še kaj, kar je že ušlo iz spomina, se je pa v tipično neurejenih in begajočih mislih motalo v glavi

osemnajstletnika, me je pripeljalo v predavalnice na Kongresnem trgu.

Omenili ste, da vas je že v osnovni šoli navdušila knjiga profesorja Avgusta Munde. Kaj pa profesorji, ki so vam predavali na fakulteti, ali vam je kateri od njih še posebej ostal v spominu in zakaj?

Kar precej jih je bilo. »*Highlight*« prvega letnika sta bila nedovomno legendarni profesor Bajt, ki je, vedno poln zgodb iz prakse, predaval politično ekonomijo in profesor Kržišnik, ki nas je posvečal v rimsko pravo, do katerega sem imel poseben odnos, morda tudi zato, ker sem se že na osnovni šoli učil latinsko in če si bil sposoben vplesti v odgovor na izpitu kak latinski izrek, si bil domala na konju. Drugo leto je bil svojevrsten profesor Sajovic, ki je poučeval predmete, katerim bi danes rekli stvarno pravo, čeprav je bilo tedaj to klasično pravo slutiti bolj v ozadju. Bil je neverjetno razgledan, zelo zanimiv človek, ki ga je zanimalo marsikaj. Predaval je zgodaj zjutraj, še bolj zgodaj pa je imel izpite, ki jih je praviloma zaključil že do pol osmih, zato si moral biti na fakulteti že okoli pol šestih, in če si želel pristopiti, so bile za to pomembne zveze s hišnikom, ki je odklenil fakulteto, da si se postavil v vrsto. Je pa imel profesor še druga »*predavanja*«, ki so se precej spontano dogajala v ožjem krogu v Platani, tedaj kulturnem pravniškem in filharmoničnem lokalu na Kongresnem trgu v Ljubljani, ko si iz tistih njegovih izsekov šele dojel, kaj je v resnici povedal na predavanjih. Tako je bilo moč, v pretežni meri šele na magistraturi, tiste kamenčke s predavanj zložiti skupaj in zaslutiti njihov pomen. Spomin iz tretjega letnika napolnjuje profesor Cigoj, z vedno popolno izdelanim nastopom, domala predstavo, ko je hodeč po predavalnici z rokama za hrbtom nizal slikovite primerjave in vzporednice. Uživanje v vseh pogledih. Nikakor ne morem mimo profesorja Zabela, kasneje mentorja pri doktoratu, ki je bil moj prvi Doktorvater. Danes bi njegovemu predmetu sicer rekli korporacijsko pravo in gospodarsko pravo. Čeprav tedanji sistem vrste institutov in gospodarskih poslov ter prava konkurence, kot jih poznamo danes, ni poznal, je problematiko pretvoril in navezal na tržnopravne sisteme in institute ter univerzaliziral naše znanje. Slišali smo lahko precej klasičnega korporacijskega prava in prava nelojalne ter omejevanja konkurence. Skupna lastnost vseh treh profesorjev je bila, da so kljub temu, da so predavali v obdobju, ko sta bila klasična civilistika in klasično gospodarsko pravo potisnjena v ozadje, uspeli spredavati tudi to, kar naj zna spodobno klasično izobraženi pravnik. Iz četrtega letnika sta mi v spominu najbolj ostala profesorja Bohte in Türk, ki sta predavala mednarodno pravo, najbrž tudi zato, ker sem iz tega, tedaj zelo svetovljanskega področja pisal diplomsko nalogo. Za izpit smo študirali po zanimivem, a sila obsežnem učbeniku profesorja Andrassyja, pravi bibliji mednarodnega prava. Spominjam se, da sem bil vprašan neko filozofsko

dojemanje določbe Ustanovne listine OZN, o katerem je razpravljajal v precej debeli opombi. Ker sem pri profesorju pisal diplomu, sem hotel na izpitu zablesteti in imel sem občutek, da se je to zgodilo, po mnenju profesorja pa ni bilo čisto tako, je pa vrnitev indeksa z vpisano oceno pospremil s priznanjem, da sva se viteško krvavo udarila. (smeh) Ja, veliko je bilo odličnih profesorjev in gotovo sem marsikomu naredil krivico s tem, ko ga nisem omenil.

Nekatere anekdote iz časa študija ste že omenili. Ali se morda spomnite še kakšne anekdote iz časa študija, ki se vam je še posebej vtisnila v spomin in bi jo bili pripravljene deliti z nami?

Verjetno nisem ravno tisti, ki bi bil referenca za to, da bi to kredibilno povedal, ker nisem bil najbolj reden obiskovalec predavanj, ker sem zime preživel bolj ob poučevanju smučanja in potem po vrnitvi s smučišča študiral sam. To je bila tudi posledica vizije mojih staršev, ki so menili, da je ob vsem ostalem, kar lahko storijo zame, zelo pomembno, da me v življenju ne ovirajo. Sicer so dovolj ostro zahtevali, da je treba vse narediti v roku, po možnosti v prvem. Tedaj seveda ni bilo interneta in datotek s *PowerPoint* predstavitevami, zato se je študiralo iz knjig in zapiskov. Imel sem precej sreče, saj smo imeli nekaj sošolk še iz gimnazije, ki so bile na pravo zato, ker smo bili fantje eno leto v vojski, v višjem letniku, pa sem od njih dobil krasne izpiske in že podčrtane knjige. Nekje v prvih tednih marca sem se potem zaprl v NUK, odklopil ostalo in študiral, tako da mi je letnike uspelo narediti do konca maja, najkasneje v začetku junija. To mi je omogočalo, da sem na študentskem servisu za poletna potovanja dobil najboljša in najbolj plačana dela, ker so konkurenti zanje še študirali in bili globoko v izpitnih rokih. Sam gledam na študij tako, da ti da metodologijo in format za razmišljanje, da ti odpre mentalne registre, zato to dobro vest, sem nasprotnik učenja na pamet. No, po drugi plati pa vendarle drži, da so stvari, ki jih je treba znati opolnoči, a tudi ugotovitev, katere so te, naj bi bilo spoznanje, do katerega se dokoplješ prav s študijem.

Kam pa vas je poklicna pot vodila po zaključku študija na pravni fakulteti ter zakaj ste se odločili za vstop v akademske vode? Ali bi se sedaj odločili drugače, če je odgovor pritrdilen, kaj bi počeli?

Marsikaj se je zgodilo bolj po naključju, ne zaradi planiranja. Ko smo mi zaključevali študij z zaposlitvijo, ni bilo težav. Na začetku četrtega letnika sem opazil razpis za štipendijo, ki jo je ponujala Gospodarska zbornica, in ker me je zanimalo gospodarsko pravo, sem si rekel, zakaj ne bi začel tam. Kasneje sem šel delat v Bruselj in se tam okužil z evropskim pravom, potem pa me je doseglo

obvestilo tedanje dekanice profesorice Šelihove, da se na fakulteti odpira mesto za mladega raziskovalca. Tako sem pristal na fakulteti, doktoriral ter ostal. Ob tem sem veliko delal za prakso, kar mi je omogočilo stik z realnimi problemi in vnašanje prakse v vaje in predavanja. Menim, da bi bil brez teh spoznanj in izkušenj v letniku precej dolgočasen, nezanimiv in odlepljen od realnosti. V življenju sprejmeš kdaj dobro odločitev, kdaj slabo, in ko na hitro preletim svojega, menim, da so bile odločitve kar dobre.

Med leti 2010 in 2014 ste opravljali tudi funkcijo dekana Pravne fakultete. Kakšne so vaše izkušnje kot dekan Pravne fakultete ter kakšno vlogo in moč ima dekan v resnici?

Preden sem postal dekan, sem bil vrsto let prodekan za gospodarske zadeve, zato sem lahko precej vplival na vzdržno, občasno sem bil zaradi tega deležen očitkov, da bi lahko malo manj varčevali, precej restriktivno finančno poslovanje. Precej nas je prizadela gospodarska in finančna kriza, a zaradi prejšnje restriktivnosti ne tako hudo kot vrsto drugih fakultet. Prav kriza je obdobje dekanstva posebej označila. Povsod je bilo treba varčevati, se držati nazaj, rezati in preselil sem se v poslovne številke in bilance. Pomembno je bilo zadržati dober kader, ki je hrbtenica za delo in razvoj fakultete. Žal se ni bilo mogoče izogniti zmanjševanju, tudi sredstev za študente, je pa zaradi tršega gospodarjenja fakulteta na vseh področjih iz krize izšla precej nepoškodovana in vstopila v nov cikel. Vloga dekana je precej odvisna od obdobja, v katerem je tisti čas fakulteta, sta pa njegova moč in vloga zlasti v tem, da se zna pogovarjati in sodelovati navznoter in z Univerzo in da dobro poskrbi za svojo fakulteto, še posebej v težkih obdobjih. To pomeni dati ali odvzeti, če je to potrebno, ter ohranjati in investirati v dober kader, ki bo v prihodnjih letih nosil fakulteto. Dekan je vedno tisti, ki mora imeti vizijo, ki po definiciji sega preko njegovega mandata, se navezuje na predhodnike in omogoča manevrski prostor nasledniku.

Dejali ste, da ima dekan pomembo vlogo pri nadaljnjem razvoju in delovanju fakultete. Kako pa vidite Pravno fakulteto čez 100 let in kje je po vašem mnenju še prostor za izboljšave?

Res ne vem, kaj bo tedaj. Vprašanje je že, kaj se bo zgodilo čez 10 let, kakšno bo naše okolje, spremenljivk, na katere ne moremo vplivati oziroma si vseh sploh zamisliti, je veliko, vrsta je takih, za katere danes enostavno niti ne vemo. Pravna fakulteta bo morala, tako kot do sedaj, v prihodnosti okolje in družbo po eni strani podpirati, po drugi strani pa biti nosilec in kredibilen reprezentant resničnih

vrednot ter tako izobraževati, raziskovati, se oglašati. Zagotovo bo odgovarjala na izzive, ki jih prinaša visokotehnološka družba, sploh ker se tehnologije razvijajo s tempom, ki prekaša, včasih dramatično prekaša, tempo razvoja v družboslovju, pravu, humanistiki. Sam na te spremembe odgovarjam tako, da študijski program pri določenih, zlasti izbirnih predmetih, prilagajam tem spremembam in trendom, novim tehnologijam, konkretno tako, da vsako leto v kurikulum vključim kakšnih 20% novih vsebin, kar omogoča, da v petih ali šestih letih na glavo obrnem celoten predmet. Seveda to ne gre pri predmetih, ki predstavljajo hrbtenico pravnega študija in na tak način ni mogoče spreminjati predavanj klasičnih sklopov, npr. ustavnega, kazenskega, civilnega prava in drugih. Tudi če si pogledate študijski program izpred 100 let in aktualni študijski program, boste videli, da študij prava ves čas ohranja hrbtenični, klasični del, po drugi strani pa so se zlasti obrobni predmeti dodajali in spreminjali skozi čas. Res ne vem, kaj se bo zgodilo čez 100 let, celo tisto, kar bo čez 10 let, je vsaj malo zavito v tančico. Bilo bi tudi prepotentno, da bi si sploh upal konkretnije odgovoriti na to vprašanje.

Med študenti ste poznani tudi kot velik športni navdušenec. S katerimi športi vse ste se in se še ukvarjate in na katere športne dosežke ste najbolj ponosni?

V otroštvu sem treniral smučanje in ga kasneje tudi poučeval. Kasneje sem preklopil na tek, a precej rekreativno. Tek je namreč časovno ena najbolj ekonomičnih in učinkovitih aktivnosti, obuješ copate, odpreš vrata in opraviš, potem pa si na voljo družini. Z njim sem se z začel resneje ukvarjati kasneje, ko so mi to omogočali premori med prevažanjem otrok z dejavnosti na dejavnost. Tedaj sem v obdobju, ko sem hčerko vozil na treninge v Šentvid, tekel do Šmarne gore, nanjo in okoli, vse dovolj hitro, da sem se pravočasno vrnil. Zadal sem si, da bom v petdesetem letu pod tremi urami pretekel maraton, potem pa sva v naslednjih letih s soprogo potovala po nekaterih velikih svetovnih maratonih. Na triatlonce sem naletel po naključju, z njimi sem tekel, ne vedoč, da se ukvarjajo še s plavanjem in kolesarjenjem, in šele čez čas ugotovil, da hodijo na malce drugačne tekme. Iz radovednosti sem se prijavil ter, čeprav sem imel za priprave na plavalni del na voljo le nekaj mesecev, prišel do cilja. Postalo mi je všeč pa še, starejši kot si, bolj opažaš, da vedno več konkurentov dobiva umetne kolke ali kolena, sam pa nimaš še nič takega. (smeh) Dvakrat sem se kvalificiral na svetovno prvenstvo v polovičnem ironmanu, enkrat sem se zrinil do osmega mesta na svetu. Uživam v gibanju, včasih tudi v fizičnem trpljenju, prebijem urico z ljudmi z neko pozitivno energijo in odnosom do življenja, a iz mladosti mi je ostalo, da v trenutku, ko počti štartna pištola, zadeva ni več zabavni »*happening*«, pač pa dirka, na kateri daš vse od sebe.

Nam lahko na tem mestu zaupate še, za katere druge profesorje veste, da se športno udeležujejo in s katerimi športi se ukvarjajo?

Mislim, da se vsakdo ukvarja z nečim, šport pa je med vsemi možnostmi najbrž malce preveč poudarjan. Je pa najbrž res, da le še v klasični literaturi, drugje pač ne več, obstajajo liki, ki bi po predavanjih počasi in preudarno odšli domov, kjer bi si po kosilu privoščili popoldanski počitek, potem pa bi v svojem slonokoščenem stolpu raziskovali do večera, ko bi si privoščili polič vina in enkrat ali dvakrat na mesec vrgli partijo kart. Ljudje počnejo marsikaj, tečejo, igrajo nogomet, plavajo, se razgibavajo, odigrajo tenis, dekan Strban za ekipo fakultete v univerzitetni ligi igra košarko s študenti. Vsak človek na svoj način v življenju išče ravnovesje in fizična aktivnost je, včasih pretirano poudarjena, zgolj eden, nikakor ne edini način za doseg tega.

Za konec pa še vprašanje s področja kulture. Na koncertu Pravne fakultete ste namreč pokazali tudi znanje igranja prečne flavte, zato nas zanima, kako to, da ste se odločili ravno za igranje tega instrumenta in kakšno glasbo sicer poslušate v prostem času?

Prihajam iz precej glasbene družine. Praded je bil skladatelj, doma se je poslušalo dobro glasbo, v otroštvu so me redno vozili na matinejske koncerte v filharmonijo in to se te nekako prime. Jasno je, da je bilo treba v glasbeno šolo, in ko smo jo zaključili, smo jo trije sošolci želeli še kar naprej obiskovati, pa si je tedanji ravnatelj le za nas izmislil neke dodatne, komorne razrede, da nas je lahko formalno vpisal. Potegnili smo in nabralo se je enajst let institucionalnega šolanja in bolj sproščenega ukvarjanja z muziko. Odtlej je bil instrument v omari in simbolični korak v obuditev pred leti je bila njegova obnova, potem pa smo se s prijateljema, prvi je profesor na Fakulteti za računalništvo in informatiko, drugi pa je bil nekaj časa šef Big Benda, vrnil v glasbeno mladost. Naše vaje niso klasične, tudi zelo učinkovite ne, obujamo spomine, debatiramo, občasno pozabimo, zakaj za vraga smo se zbrali, a na koncu zgrabimo in igramo. Koncert Pravne fakultete? Prišlo je vabilo in smo šli, pomembno je, da se zabavamo. Oktobra in novembra povadimo za koncert in smo do razmišljanja o tem, kaj izbrati za naslednjega, za nekaj mesecev dobri. Poslušam veliko žanrov. Oče, muzikolog, je doma vrtel predvsem klasiko, kasneje je bilo treba skozi vse razvojne faze povprečnega mladostnika, od srednješolskih, danes že antologijjskih rock bendov in komadov, glasbe drugih zvrsti do punka, čeprav ne takšnega, kot so polikani Green Day, temveč tistega, ko so bandi podivjano noreli po odru in kdaj butnili z glavo ob tla. (smeh) Obvezno smo bili na vseh jazz festivalih v Križankah, veliko po klasičnih filharmoničnih

koncertih v Cankarjevem domu, sedaj pa se soprogo poleg vzdrževanja klasične kondicije odpraviva tudi na stadionske koncerte v tujini.

INTERVJUJI S PROFESORJI OB STOLETNICI PRAVNE FAKULTETE prof. dr. Matjaž Ambrož

Spraševala sta Gal Gračanin in Hana Palčič Vilfan

Dr. Matjaž Ambrož je redni profesor kazenskega prava na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani.

Veliko študentov pred vpisom na Pravno fakulteto razmišlja tudi o drugih študijskih smereh. Zakaj ste se odločili prav za študij prava ter ali ste morda razmišljali tudi o kakšnem drugem študiju?

Bil sem eden tistih, ki se za študij prava odločijo, ker ne vedo, kaj bi šli študirat. Claude Levi-Strauss v knjigi *Žalostni tropi* tedanji francoski študij prava imenuje »mešanica novinarstva in teologije«. Gotovo obstajajo pravniki, ki bi se ob opazki, da so mešanica teologa in novinarja, počutili užaljeno, toda meni se kombinacija sploh ne zdi tako slaba – aludira namreč na določeno širino. Po končanem študiju tako nekaj več o političnem in ekonomskem sistemu, nekoliko pa si tudi usposobljen za razpravo o vprašanjih, kot je na primer, ali ima človek svobodno voljo, ali pa kaj je to krivda. Spadam torej med tiste, ki niso bili od nekdaj trdno odločeni »*želim postati pravnik*«, temveč sem se za ta študij odločil šele proti koncu gimnazije, ko je bilo pač treba nekaj izbrati, študij prava pa se mi je zdel razmeroma nevtralna izbira.

Če se prav spomnim, ste pred vpisom na Pravno fakulteto študirali tudi primerjalno književnost. Zakaj ste si premislili in ali ste kdaj obžalovali opustitev študija primerjalne književnosti?

Primerjalne književnosti nisem študiral pred vpisom na Pravno fakulteto, temveč eno leto vzporedno, ob študiju na Pravni fakulteti. Za to sem se odločil po prvem letniku. Iz časa prvega letnika se med drugim spominjam tehle ključnih besed: kvorum, prezidij ljudske skupščine, absolutna večina, pravna norma, individualni

pravni akt ... Tedaj se mi je zdelo, da »moja duša hrepeni po nečem višjem« in spreletela me je slutnja, da v okvirih omenjenih pojmov ne bom mogel doseči »optimalnega razcveta osebnosti«. Vpisal sem se torej na primerjalno književnost, vzporedno, ne da bi čisto dobro vedel, kaj to je. Imena predmetov, ki so jih poučevali tam, so bila slišati zanimivo, denimo: Novejša ruska literatura 2, ali pa Dramatika naturalizma in simbolizma. Predavanja sem obiskoval precej tako-tako, po nekakšnem izboru oziroma trenutnem razpoloženju, nekaj za nameček tudi na filozofiji. Spominjam se zaskrbljenega pogleda predstojnika oddelka, pokojnega profesorja Evalda Korena, ki je apeliral name s prisposodbo: »Vsaj z delom pljuč skušajte dihati tudi z nami ...«

Študija primerjalne književnosti nisem dokončal; če naj bom bolj natančen, naj povem, da nisem opravljal niti enega izpita. Vseeno pa imam ta izlet na Filozofsko fakulteto v lepem spominu, mislim pa, da je bil tudi koristen. V vmesnem času sem ugotovil, da lahko živim in razvijam osebnost tudi v svetu pretežno pravnih pojmov, še vseeno pa si lahko kdaj privoščim slast, ki jo nudi dobro odmerjena beseda.

Med študenti veljate za enega izmed najbolj priljubljenih profesorjev. Kateri profesor iz časa vašega študija pa je vam ostal najbolj v spominu in zakaj?

V času mojega študija je bilo jedro učiteljskega zbora generacija profesorice in profesorjev, rojenih nekje med leti 1946 in 1952, torej generacija, ki se trenutno upokojuje oziroma se je upokojila pred nekaj leti. Poleg tega jedra je bilo tudi nekaj odličnih starejših profesorice in profesorjev, pa tudi več mlajših sodelavcev, ki so name napravili velik vtis – danes so to profesorji srednjih let. Omenil bi dva zelo mlada asistenta iz tistega časa. Eden je profesor Galič, katerega vaje so mi ostale v spominu: skupaj smo se prebijali skozi nekakšno vadnico iz civilnega postopka; pustil nam je govoriti in nas pri tem usmerjal z natančno odmerjenimi vprašanji. Deloval je nekoliko zadržano, hkrati pa si lahko v ekonomično oblikovanih stavkih začutil humor in ironijo.

Drugi mlad pedagoški delavec iz tistega časa, ki bi ga rad omenil, je profesor Korošec. Njegove vaje sem zelo rad obiskoval. Izražal se je bogato, uporabljal je nenavadne besede, tudi preproste stvari je znal povedati zapleteno. Zdelo se mi je, da so vaje zamišljene kot neke vrste performans, v katerem sem se trudil po najboljših močeh sodelovati, seveda pa sem do asistenta čutil tudi strahospoštovanje, ker je tako mlad toliko vedel. Po končanem dodiplomskem študiju se mi je ponudila priložnost nadaljevanja študija v okviru programa »mladih raziskovalcev« – v uk pa

me je kot mentor vzel prav profesor Korošec, ki je bil tedaj že docent. Kot mentor je bil izjemno angažiran, med drugim me je leta 2003, ko je bil Humboldtov štipendist na Inštitutu Maxa Plancka v Freiburgu, vzel za en semester s sabo, kjer sva si delila majhno stanovanje. Imela sva demokratičen dogovor, da se izmenjujeva pri pomivanju posode: vsakdo jo pomije enkrat. Takrat sem ugotovil, kako pomembna je v življenju disciplina. On je premogel potrebno voljo, da je posodo pomil takoj po obroku, jaz pa sem vselej odlašal, dokler ni čiste posode povsem zmanjkalo. Zaradi šibke volje sem torej v efektu pomival več, pa še bolj prisušeno je bilo. Sicer pa je bil zame tisti Freiburg odlična izkušnja, vanj se že celo poklicno življenje vračam.

Omenili ste anekdoto iz časa vašega podiplomskega študija. Vam je v spominu morda ostala tudi kakšna zanimiva anekdota iz časa dodiplomskega študija?

Anekdot je veliko, če moram izbrati eno, se ne morem izogniti slabemu občutku, da ravnam »*arbitrarno*«. Spominjam se denimo kovčkov z logotipom fakultete, ki smo jih prejeli, ko sem se vpisal v drugi letnik dodiplomskega študija. Kovček ni bil nič posebnega: plastificirana lepenka, potiskana z barvno kombinacijo, ki jo je tedaj fakulteta uporabljala kot svojo. Zanimivost pa je, da sem zaradi tega kovčka povzročil precejšnjo gmotno škodo.

Bilo je takole. Vbil sem si v glavo, da je omenjeni kovček nekaj več kot zgolj naprava za prenašanje papirjev, namreč da ga je treba razumeti kot »*simbol pripadnosti nekemu kolektivu*«. Za fakultetno glasilo sem nameraval izgotoviti tekst, razmišljanje oziroma reportažo o »*fenomenu kovčka*«. Markantni sošolki sem omenil, da mi za to reportažo manjka fotomateriala, in jo mimogrede vprašal, ali bi mi kot fotografu pozirala s fakultetnim kovčkom. Vprašanje sem seveda izrekel brez najmanjšega upanja na uspeh, bolj zato, ker se od moških menda pričakuje, da brez predaha nekaj kibicamo in duhovičimo. »Zakaj pa ne,« je odgovorila in me s tem odgovorom spravila v veliko stisko in zadrego.

Tisti čas sem se sicer izdajal za amaterskega fotografa, vendar nisem razpolagal z ateljejem, kjer bi se fotografiranje lahko vršilo. Na pomoč je priskočil oče sošolca – prav tako fotografa-diletanta, s katerim sva skupaj osvojila prve korake črno-bele fotografije. Ta oče je bil podjetnik: imel je nekakšen d.o.o. in poslovne prostore, v katerih so bili računalniki, vrtljivi stoli, telefoni in fikusi. Kot starš je bil klasičen permisivec, njegovo mnenje je bilo: »*Naj otroci ustvarjajo!*« Tako nama je v večernem času odstopil omenjene poslovne prostore.

Sklenil sem, da morajo biti fotografije »umetniške«, umetniško fotografijo pa sem tedaj med drugim povezoval s črnim ozadjem. Črnega zastora nisem imel, sem pa od doma prinesel staro rjuho in kupil dve pločevinki črnega laka v spreju. Rjuho sva razpela in sprejala kot nora, toda ni dobro delovalo, rjuha je sprej vpijala, na nekaterih mestih je postala rahlo sivkasta. Izpraznila sva obe pločevinki, lak iz pršila je napolnil zrak v prostoru in se nato polegal na mize, tipkovnice, telefone in fikuse. Precej materialne škode je nastalo, kar lepo pokaže, kam vodi permisivnost. Fotografiranje smo nato izvedli pred sivkasto rjuho; naš takratni ustvarjalni zanos mi je ostal v zelo lepem spominu – za vse to pa bi ostali prikrajšani, če ob vpisu ne bi prejeli kovčkov.

Zdi se, da ste rojeni za vlogo profesorja. Ste si že od začetka študija želeli postati profesor ali ste v akademskih krogih pristali po naključju? Bi se danes odločili drugače?

Težko bi rekel, da sem se »odločil« postati profesor. Kot pri drugih stvareh v življenju, je šlo najbrž za mešanico odločitev in naključij. Morda je prispevalo tudi to, da rad razpravljam o stvareh oziroma me zaznamuje nekaj tistega, čemur stvarni ljudje pravijo »nagnjenost k filozofiranju«. Kot vsak poklic, tudi ta prinaša radosti in nadloge, na splošno pa moram reči, da ga imam rad in da sem vesel, da so se stvari obrnile tako, kot so se.

K dobremu počutju na delovnem mestu zagotovo pripomorejo tudi dobri odnosi s sodelavci. Ali se profesorji na fakulteti družite predvsem s profesorji na isti katedri ali prihaja do mešanja med katedrami? Kako pogosto pa je druženje izven delovnega časa?

Do mešanja med katedrami prihaja v času kosila, ko se srečamo v menzi. Tudi izven delovnega okolja se srečujemo, vendar manjkrat, kot bi si želel. Uporabil bom obupno frazo: življenje je postalo zelo hitro. Spominjam se nekega ne tako davnega dogodka: doma me je čakala obnova parketa, umakniti sem moral kavč, ki pa je bil zelo težak. Telefoniral sem profesorju Možini, če mi lahko pride pomagat pri premiku kavča. Prišel je in mi pokazal imeniten trik: kavč prekucneš na najmanjšo stranico in ga nato na kaki odejici z relativno lahkoto vlačiš po tleh. Po uspešnem premiku sva še malo posedela in prav prijetno klepetala – postalo mi je kar nerodno, da ga vabim le tedaj, kadar je treba kaj delati. Sklenil sem, da ga moram kdaj povabiti tudi »kar tako«, četudi takrat ne bo nobenega dela.

Preden preidemo na lahkotnejše teme, nas zanima še, kako vidite Pravno fakulteto čez sto let in kje je po vašem mnenju še prostor za izboljšave?

Huh, čez sto let, to je pa vprašanje za futurologa. Če govoriva o Pravni fakulteti kot o stavbi, potem sem prepričan, da bo čez sto let še vedno uporabna brez večjih predelav. Stavba je zasnovana tako, da so pogoji za delo zelo dobri – tu je profesor Kranjc, ki je bil motor projekta »nova stavba«, opravil izjemno delo. Kar zadeva poučevanje, se stvari spreminjajo. Ko sem študiral jaz, je bil študij prava masoven študij: če se ne motim, nas je bilo vpisanih kakih tristo rednih in skoraj še enkrat toliko izrednih študentov. Zdaj je študentov precej manj, več je tudi dela v manjših skupinah – oboje blagodejno vpliva na kakovost. Kako bo študij organiziran čez sto let, pa si ne upam napovedovati.

Med študenti ste znani tudi kot odličen pisec kratkih prilog in član benda Ansambel Matjaža Ambroža in on sam. Koliko časa že pišete in nastopate z bendom ter kje dobite navdih za besedila?

V mladih letih skoraj vsakdo občuti specifično vznesenost in čuti potrebo, da »*bi se izrazil*«. Tako tudi v najbolj zakrknjenem notarju tičijo črepinje nekdanjega poeta, pravi nekje Flaubert. Mene ta vznesenost kljub teku časa še ni povsem minila, občasno ji lahko dam duška v delu z ansamblom. Z ansamblom smo začeli nastopati leta 2003, sprva z zelo skromnimi sredstvi (sintetizator zvoka in bas kitara), ki pa smo jih postopno nadgradili (ena prvih večjih investicij so bile prepasane klaviature znamke Yamaha). Glede navdiha na splošno še ne vemo natančno, od kod prihaja: nekateri pravijo, da ga rojevajo frustracije, drugi ga povezujejo z delovanjem žlez z notranjim izločanjem, tretji – tisti najbolj pretenciozni – omenjajo celo nekakšne pretoke kozmičnih energij. Temu naj dodam še, čeprav se ne bo slišalo tako imenitno, pritisk časa, ko se bliža nastop in je treba izgotoviti nekaj novega materiala, da ne ponavljaš vedno istih stvari.

Za konec nas zanima še kateri profesorji imajo po vašem mnenju najboljši smisel za humor?

Mislím, da jih ima smisel za humor kar nekaj. Če moram izbrati enega, potem bi izpostavil profesorja Klemna Podobnika, ki je odličen tudi kot imitator. Ne samo, da zna dobro zadeti način govora, vživi se tudi v tok misli, ki je značilen za neko osebo, kar mu daje prav posebno prepričljivost, tudi kadar imitira zgolj hipotetične dogodke.

INTERVJUJI S PROFESORJI OB STOLETNICI PRAVNE FAKULTETE

as. dr. Karmen Lutman

Spraševali so Katarina Černivec, Gal Gračanin in Peter Podržaj

Dr. Karmen Lutman je asistentka za civilno in gospodarsko pravo na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani in sodeluje pri predmetih Uvod v civilno pravo in Civilno pravo.

Za začetek nas kot trenutne študente zanima, zakaj ste se odločili za študij prava ter ali ste morda razmišljali tudi o kakšnem drugem študiju?

Ob zaključku gimnazije so me zanimala številna področja, poleg prava tudi književnost, jeziki, umetnost in psihologija, tako da sem razmišljala tudi o drugih smereh družboslovnega študija. Po obisku informativnih dni na različnih fakultetah sem se odločila za študij prava, ki me je od vseh področij najbolj pritegnilo. V gimnaziji sem se s pravom prvič srečala pri pouku zgodovine, ko smo v četrtem letniku obravnavali izsek iz Hamurabijevega zakonika in razprava o pravnih pravilih mezopotamske družbe me je navdušila. Delo na področju pravne znanosti me zelo veseli, zato vem, da je bila odločitev za ta študij prava. Umetnost pa še vedno ostaja moj hobi. Rada hodim v gledališče in opero, si ogledam kakšno zanimivo razstavo ali preberem dobro knjigo. To vsekakor popestri pravniški vsakdan, ki, kot je dejal prof. dr. Janez Kranjc, kar kliče po udejstvovanju na drugih področjih, kot sta umetnost ali šport.

Citirali ste profesorja Kranjca, ki se je veliki večini študentov močno vtisnil v spomin. Kateri od profesorjev iz časa vašega študija pa vam je sicer ostal najbolj v spominu in zakaj?

V času študija sem obiskovala vsa predavanja in občutek imam, da je vsak od profesorjev vplival na moj pravni razvoj in prispeval k temu kako, ne zgolj jaz, ampak moja celotna generacija pravnikov razmišlja. Pri tem pa bi še posebej

želela izpostaviti prof. Možino, ki me je s svojim vzorom navdušil za preučevanje civilnega prava. Je pravi mentor in izjemen vir strokovnih, popotniških in literarnih nasvetov. Za mladega pravnika je še posebej pomembno, da ga mentor motivira, je kritičen, a hkrati zaupa v njegovo delo.

Iz časa študija so mi ostale v spominu tudi priprave na »moot court«, ki jih je vodila prof. Vlahek. Z nami je delila dragocene izkušnje z mednarodnih tekmovanj in nas naučila veščin predstavljanja argumentov v tujem jeziku. Ti napotki tudi danes pred nastopom na konferencah v tujini pridejo še kako prav.

Omenili ste tudi, da se v prostem času posvečate umetnosti in da radi berete. Če bi morali izbrati eno knjigo, ki se vas je dotaknila in ki bi jo priporočili v branje, katero knjigo bi izbrali?

Glede na to, da se približuje mednarodni dan žensk in deklet v znanosti, ki ga praznujemo 11. februarja, bi v branje ob tem dnevu priporočila roman Khaleda Hosseinija z naslovom Tisoč veličastnih sonc. Knjiga govori o problematiki položaja žensk v Afganistanu od sredine 70. let preteklega tisočletja do danes. V ospredje postavlja problem neenakosti in determiniranosti ženske glede na to v kakšnem okolju je rojena in vzgojena. Čeprav je v slovenskem prostoru zahtevi po enakopravni obravnavi spolov na področju izobraževanja in zaposlovanja načeloma zadoščeno, pa izboljšanje položaja žensk v svetovni družbi še vedno ostaja izziv 21. stoletja.

Večina študentov se na Pravno fakulteto vpiše zaradi želje po opravljanju poklica v odvetniških oz. sodniških vrstah. Kako to, da ste se odločili za akademske vode in ali bi se sedaj odločili drugače, če je odgovor pritrdilen, kaj bi počeli?

Za delo na fakulteti sem se odločila ker me veselita teorija civilnega prava in pravno raziskovanje. To delo omogoča poglobljeno preučevanje pravnih institutov in znanstveno razpravo o njihovih primerjalnopravnih vidikih v mednarodnem okolju. Da ima v akademskem poklicu poleg poučevanja pomembno vlogo tudi raziskovalna dejavnost, je poudarjal že Alexander von Humboldt, ki velja za utemeljitelja te ideje (nem. »*Einheit von Forschung und Lehre*«). S tem namenom pogosto obiščem inštitut Maxa Plancka za primerjalno in mednarodno zasebno pravo v Hamburgu, kjer imajo obsežno zbirko literature s področja zasebnega prava, kar omogoča kakovosten primerjalnopravn študij. Če bi bila ponovno postavljena pred izbiro poklica, bi se z veseljem še enkrat odločila za delo na fakulteti.

Glede na to, da ste bili tudi sami še pred kratkim v študentskih klopeh, nas zanima, kakšen je bil preskok med študijem in poučevanjem?

Po zaključenem dodiplomskem študiju se nisem takoj zaposlila na fakulteti, temveč sem najprej opravljala dveletno sodniško pripravništvo ter LL.M. program evropskega in nemškega zasebnega prava na Humboldt Univerzi v Berlinu. V okviru slednjega sem opravljala tudi polletno prakso v odvetniški pisarni CMS Hasche Sigle v Berlinu in se po pravosodnem izpitu za nekaj časa zaposlila kot strokovna sodelavka na sodišču. V tem času sem pridobila nekatere praktične izkušnje, s pomočjo katerih je študentom lažje predstaviti institute civilnega prava. Ob načrtovanju programa vaj civilnega prava se mi je takoj porajala ideja, da bi lahko reševali sodne spise, na ta način pa bi študentje dobili stik z delom v praksi. Zato mi je koristilo tudi to vmesno obdobje, ko sem se oddaljila od teorije in šla v prakso ter na pravo pogledala še z druge strani.

Sicer pa priprava in vodenje vaj zahteva kar nekaj dela in energije, če želiš, da študentje od njih kaj odnesejo. Ko sem začela delati na fakulteti, sem ugotovila, da poučevanje, vsaj kar zadeva samo izvedbo predavanj oziroma vaj, do neke mere spominja na igralski poklic. Če želi igralec pritegniti publiko, mora od sebe oddati ogromno energije, in podobno je tudi v letniku. Če se potrudiš in pritegneš študente, potem je tudi rezultat dober. Je pa včasih to lahko utrujajoče, sploh če ti študenti energije ne vračajo. Vendar se to ne dogaja pogosto in na splošno sem s sodelovanjem študentov zelo zadovoljna. Delo s študenti je dinamično in me veseli.

Kot ste omenili, ste po opravljeni diplomi na Pravni fakulteti nadaljevali s študijem v tujini. Ali nam lahko zaupate svojo izkušnjo z LL.M. študijem na Univerzi Humboldt v Berlinu ter kako bi primerjali študij v Berlinu s študijem na naši fakulteti?

Zame je bil študij v tujini izjemna izkušnja in ga priporočam vsakemu študentu, ki ga življenje in študij v tujini vsaj malo mikata. S študijem v tujini si razširiš obzorja, pa ne le pravna, in pridobiš nove življenjske izkušnje ter navežeš stike v mednarodnem okolju. Prav tako je to odlična priložnost za življenje v kakšni od večjih prestolnic, kjer je čutiti pravi metropolitanski utrip. Leto življenja in študija v Berlinu imam v zelo lepem spominu.

Glede študija v Nemčiji lahko pohvalim velik nabor predmetov, med katerimi sem lahko izbirala. Zelo dobra ideja so se mi zdeli tudi predmeti, ki so jih v celoti predavali strokovnjaki iz prakse, saj smo študenti na ta način pridobili vpogled v

»*law in action*«. Seveda pa so me navdušili tudi tamkajšnji profesorji, od katerih moram najprej omeniti svojega mentorja magistrske naloge in avtoriteto na področju primerjalnega zasebnega prava prof. dr. Dannemanna. V spominu mi je ostal tudi prof. dr. Wagner, ki je eden največjih strokovnjakov zasebnega prava v Nemčiji. Na začetku študijskega leta so nas tuje študente povabili, da skupaj z okoli 600 bruci prisostvujemo njegovim predavanjem pri predmetu Uvod v civilno pravo. Predavanja smo imeli v ogromni predavalnici, kjer je pred skoraj stoletjem predaval tudi Albert Einstein, in prof. Wagner je dvorano napolnil s tako energijo, da ga je bilo užitek poslušati. Na tem mestu pa ne morem mimo anekdote, ki se je zgodila v pustnem času. Prof. Wagner je namreč v pustnem času na predavanje prišel oblečen v pustnega kralja, njegovi asistenti, pa so našemljeni v pomočnike delili sladkarije. Tudi pregovorno togi nemški akademski svet torej ni imun na radoživo karnevalsko vzdušje. Tudi sicer ima Berlin precej sproščenosti v sebi, zaradi česar deluje kot nekakšna oaza znotraj Nemčije, v kateri je človek sproščen in produktiven.

Sicer pa je način poučevanja v Berlinu podoben našemu. Predavanja potekajo *ex cathedra*, vaje pa so namenjene reševanju primerov. Razlika je morda v tem, da študentje bolj sodelujejo na predavanjih in vajah in da k določenim zadevam pristopajo bolj poglobljeno. Na splošno pa ocenjujem, da nas naš izobraževalni sistem dobro pripravi na študij v tujini.

V zadnjem času je na fakulteti zaposlenih veliko mladih asistentov, kar se nedvomno odraža tudi v delovanju fakultete. Se asistenti med seboj veliko družite in ali je mogoče občutiti kakšen razkorak v razmišljanju med mlajšimi in starejšimi generacijami oz. ali ste na mladi fakulteto prinesli novo mladostno energijo?

Res nas je sedaj na fakulteti kar nekaj mladih zaposlenih in mislim, da se to odraža tudi navzven. Zadnje čase fakulteto preveva mlada energija, širijo se sveže ideje, tako da smo zagotovo dali fakulteti nov zagon. Asistenti se med sabo dobro razumemo in se, kolikor nam čas dopušča, med seboj tudi družimo. Tako denimo ob koncu leta organiziramo srečanje mlajših kolegov na fakulteti, občasno gremo tudi skupaj na kosilo itd. V Klubu Pravne fakultete imamo nov aparat za kavo in se pogosto družimo tudi tam.

O razkoraku med generacijami je težko govoriti na splošno, saj menim, da se posamezniki razlikujejo ne glede na generacijo kateri pripadajo. Na katedri za civilno pravo generacijski razkorak ni tako prisoten, saj je celotna katedra dokaj mlada, če ne po starosti, pa vsaj po načinu razmišljanja (smeh). Zagotovo pa si

moramo prizadevati k čim večjemu medgeneracijskemu sodelovanju, saj se lahko mlajši ogromno naučimo od starejših, ki imajo dragocene izkušnje in znanje, sami pa lahko prispevamo nove ideje, motivacijo in zagon za nove projekte, kot so na primer pravne klinike itd.

Za konec nas zanima še. kako vidite Pravno fakulteto čez sto let in kje je po vašem mnenju še prostor za izboljšave?

Prihodnost Pravne fakultete je v veliki meri odvisna od razvoja novih tehnologij, katerim se bosta morala prilagoditi tudi način poučevanja in pravne vsebine. Zato je nevhvaležno predvideti, kje bo Pravna fakulteta čez 100 let. Ko sem se letos denimo udeležila dogodka ob obletnici secesijske Ljubljane, smo se muzali ob predstavah secesijskih arhitektov, da bo čez sto let nad Ljubljano vozil leteči tramvaj. To marsikaj pove o naših predvidevanjih za prihodnost. Lahko pa povem, kakšno Pravno fakulteto si želim čez 100 let.

Želim si, da bi Pravna fakulteta še naprej uspešno konkurirala drugim fakultetam v Evropi in po svetu. Seveda bo v to potrebno še naprej vlagati kar nekaj truda, da se bodo učni načrti prilagajali potrebam prakse in razvoju sodobne družbe. Takšen primer so denimo sodobne informacijske tehnologije, ki jim bo v prihodnosti zagotovo treba posvetiti več pozornosti. Drug pomemben vidik, ki ga v prihodnje gotovo ne smemo zanemariti, je krepitev mednarodnega sodelovanja v obliki izmenjav, mednarodnih konferenc, ekskurzij, poletnih šol in morda tudi v obliki uvedbe LL.M. programa. Kot tretje pa bi bilo koristno nekaj predmetov domačim študentom ponuditi tudi v tujem jeziku, saj je izredno pomembno, da se naučijo pravne argumente izraziti v tujih jezikih. Tega se zdaj lahko naučijo z udeležbo na mednarodnih tekmovanjih in v okviru tuje pravne terminologije, gotovo pa ne bi bilo odveč uvesti še kakšnega predmeta v tujem jeziku. Nekaj pozornosti bi veljalo nameniti tudi obštudijskim dejavnostim, in sicer tistim, ki niso nujno povezane s pravom, s pomočjo katerih pa študentje celostno razvijajo svojo osebnost. V mislih imam na primer dejavnosti na področju športa in kulture. Poleg pevskega zbora bi lahko imeli fakultetni orkester, spodbudili pa bi lahko tudi športne turnirje, pohodniške izlete, smučanje in podobno. Te obštudijske dejavnosti se mi zdijo posebej pomembne, ker omogočajo povezovanje med študenti in krepijo timsko delo. Če bomo šli naprej v tej smeri, sem prepričana, da se nam za prihodnost fakultete ni treba bati.

ŠTUDENTSKE ZABAVE NA PRAVNI FAKULTETI SKOZI ČAS

Hana Gabrijelčič in David Golob

Študentske zabave zagotovo niso novost zadnjih let. Veljajo namreč za enega izmed popularnejših in starejših stereotipov o študentskih letih, saj za študente velja, da ga veliko »žurajo«. Seveda pa študentske zabave niso namenjene zgolj brezglavemu popivanju, saj se na takšnih zabavah stkejo nova poznanstva in prijateljstva, prav tako pa predstavljajo tudi odlično priložnost za sprostitev in preusmeritev misli stran od študijskih obveznosti. V okviru študentskih zabav velja na tem mestu izpostaviti brucovanje, ki je zagotovo študentska zabava z najdaljšo tradicijo pri nas. Brucovanje namreč že tradicionalno poteka tako, da je zabava združena s šaljivim obredom sprejema prvih letnikov oziroma brucev v študentsko skupnost. Obred običajno vsebuje formalni del z nagovorom in programom, ki ga pripravijo višji letniki, prisego brucev in pitjem slavne pijače brucomor, katere recept naj bi bil skrivnost. Formalnemu delu sledi še neformalno druženje, ki se ne razlikuje bistveno od ostalih študentskih zabav.

V nadaljevanju je zbranih nekaj anekdot iz pravniških brucovanj in ostalih študentskih zabav, ki so nam jih zaupali zaposleni na Pravni fakulteti.

Dr. Albin Igličar, zaslužni profesor sociologije prava na Pravni fakulteti v Ljubljani

»Če je danes brucovanje sopomenka za žur, temu včasih ni bilo tako. Brucovanje je namreč v mojem času potekalo v dveh delih, formalnem in neformalnem. Podobno kot to danes velja za sprejem dijakov v srednje šole, smo tudi na Pravni Fakulteti bruce sprejeli na prav poseben način. V hotelu Lev so takratni četrti letniki organizirali poseben spektakel v obliki sodnega postopka, kjer je bila prihajajoča generacija zaradi svojega neznanja in nezrelosti obtožena krnitve uglednega pravniškega poklica in s tem tudi same fakultete. Ko so bruci sedli na zatožno klop, jih je sodni zbor (takratni četrti letnik) preko neprijetnih vprašanj spravljal v zadrego. V sodnem zboru sem takrat sedel tudi sam in kot glavni sodnik bruce

spraševal nenavadno težka vprašanja kot denimo: kako bi branil nekoga, ki je ubil očeta in mater? Pravilen odgovor je bil, da je olajševalna okoliščina to, da je zastopana stranka sirota. Prav tako pa so se med vprašanji znašla taka, ki so bila preveč očitna kot na primer: zakaj profesor Bajt nosi »hosentregerje«? Odgovor je bil seveda na dlani, da mu hlače ne padejo dol. Vendar pa so ob takih in podobnih vprašanjih bruci pogosto stresali preveč premišljene odgovore, ki so bili seveda napačni in zato predmet posmeha participirajočih profesorjev in študentov. Ob koncu uradnega dela smo generacijo brucev pomilostili in tako so tudi tradicionalno postali legitimen prirast k pravni fakulteti. Temu je seveda sledila zabava.

Spomnim se, da je organizacija takega dogodka zahtevala ogromno truda. Kot že rečeno, smo jo organizirali četrti letniki. Pri tem nam je preko poznanstev pomagal tudi prof. Mitja Novak, tako da smo uspeli dobiti kostume in lasulje iz Ljubljanske Drame. Nato smo si še v knjižnici izposili največjo knjigo, kar so jih imeli, ter tako ustvarili kar se da humoren prikaz sodnega postopka.«

Dr. Franc Grad zaslužni profesor ustavnega prava na Pravni fakulteti Ljubljani

»Na Pravni fakulteti so se poleg brucovanja kot najbolj prepoznavnega žura odvijali tudi mnogi drugi. Po mojem mnenju so bile to tiste res prave zabave, ki opravičijo svoje ime. Malce v šali lahko rečem, da se nam, starejši generaciji, zdi, da mladi sploh ne znate več žurati. Hočem reči, da smo danes uglajeni in ugledni profesorji in drugi pravniki včasih tudi znali izkoristiti trenutke mladosti za tovrstne stvari. Takrat še nismo poznali klubov, kot jih poznate danes, bilo je zgolj nekaj diskotek, vendar pa večina študentskih zabav ni potekala v diskotekah, temveč v čitalnici stare fakultete. V spominu mi je ostalo tudi to, da sem imel po sodnem zaslišanju in pomilostitvi brucov skorajda tradicionalno plesno točko. Bilo je namreč zabavno, ker je moja soplesalka plesala odlično, sam pa sem tedaj kot v plesu neizveden študent poleg nje le nerodno stopal, kar je dvignilo razpoloženje in zabavi dalo tisti pravi zagon. Tedaj je bilo tudi nekaj povsem običajnega, da so se profesorji in študenti zabavali in plesali skupaj. Tudi sam sem se kasneje že kot asistent oz. profesor pogosto udeležil takšnih dogodkov.«

Dr. Vladimir Simič izredni profesor pravne zgodovine na Pravni fakulteti v Ljubljani

»V času, ko sem na fakulteti delal kot asistent, sem se pogosto udeleževal novoletnih plesov v stavbi stare fakultete. Takrat nisem preveč rad plesal, saj se mi je zdelo, da ne znam. Kljub temu me je na eni izmed zabav študentka povabila na plesišče. Takoj, ko je opazila, da nisem najbolj okreten, me je začela še hitreje in bolj zavzeto

vrteni. Dekleta so bila takrat res bolj »korajžna«, kot so danes. Spomnim se, da je bilo poleg plesa na teh zabavah veliko tudi petja. Pri tem so me vedno presenetili tisti, ki so ta besedila znali na pamet. Danes je to seveda nekaj čisto običajnega, saj lahko besedilo poiščeš na Googlu oziroma si lahko pesem predvajaš, kadar ti srce poželi. Takrat pa tega nismo imeli in vseh pesmi nismo poslušali vsakodnevno. Pesmi smo takrat na zabah predvajali še s pomočjo gramofona ali pa kasetofona.

Tovrstne zabave so bile ukinjene v prvi polovici osemdesetih. Ena izmed zabav se je očitno preveč razživela, tako da je prostor naslednji dan ostal preveč razmetan. Zaradi tega fakulteta zabav ni več dopuščala v stavbi stare fakultete, saj je kot pogoj za prirejanje takih zabav postavila prav ohranjanje reda in čistoče.«

Dr. Miha Juhart redni profesor civilnega in gospodarskega prava na Pravni fakulteti v Ljubljani

»V mojih študentskih letih so zabave potekale še v stavbi stare fakultete. Študentje višjih letnikov so jih prirejali približno enkrat na mesec v prostoru zraven čitalnice, ki je lahko sprejel okoli sto ljudi. Fakulteta nam je takšne zabave dopustila pod pogojem, da ne bo škode. Ko smo tako na eni zabavi razbili šipe, smo jih že takoj v jutranjih urah tudi sami zamenjali, saj si nismo želeli, da bi zabave ukinili.

Študentska organizacija Pravne fakultete je takrat tudi pogosto sodelovala z drugimi študentskimi organizacijami, ne samo iz Slovenije, ampak iz celotne Jugoslavije. Spomnim se, da smo v okviru združenja Previała sodelovali s približno dvajsetimi drugimi fakultetami. Zabave so prirejali po različnih mestih, eno pa so organizirali v Čatežu. Glasbo smo vrteli še na kasete, poslušali pa smo vse, kar je bilo popularno v osemdesetih. Na teh zabavah sta bili priljubljeni pijači predvsem vino in pivo, v Ljubljani še posebej Union. V primerjavi z danes je bilo tudi kajenje veliko bolj popularno in množično.

Najbolj duhovita stvar, ki se je spomnim s kateregakoli brucovanja, je zagotovo šaljivi video na račun Fakultete za družbene vede, ki je bil posnet v stilu TV prodaje. Glavni marketinški slogan pa je bil »Zakaj bi se mučili s pravom, pridite na FDV!« Iz mojega brucovanja pa mi najprej pade na misel himna študentov Pravne fakultete. Avtor oziroma avtorji besedila ter čas njenega nastanka so neznani.

*Na svetu lepših fantov ni,
Kot so ljubljanski pravniki
Kot so ljubljanski pravniki*

*Po celi dan študirajo
Zvečer se ga nažirajo
Zvečer se ga nažirajo*

*Naj bo stara al pa mlada
Vsaka ma jurista rada
Živio, oj živio, oj živio jurist!*

*Če bi v glavi imel defekt,
Bil bi zihr arhitekt
Živio, oj živio, oj živio jurist!*

*Če bi v žepu imel kondom
Bil bi zihr agronom
Živio, oj živio, oj živio jurist!*

*Medicina lepa veda
Medicinci kurc vas gleda
Živio, oj živio, oj živio jurist!*

*Naj živi resnica čista,
Ni pravice brez jurista
Živio, oj živio, oj živio jurist!«*

Dr. Bruna Žuber docentka upravnega procesnega prava na Pravni fakulteti v Ljubljani

»Brucovanje v študijskem letu 2007/2008 je bilo organizirano kot kulturni dogodek v rdeči predavalnici. Najbolj mi je ostal v spominu program, ki so ga pripravili študentje višjih letnikov. Zasnovali so ga namreč kot »stand up«, ki je temeljil na imitaciji profesorjev. Zvečer je sledil še neformalen del v obliki druženja oziroma zabava v KMSŠ-ju.¹ Spomnim se, da je tam je potekalo tudi veliko drugih zabav. Klub KMSŠ je bil res unikaten, med drugim so pijače stregli v kozarcih za kumarice.«

Če moramo potegniti rdečo nit skozi stoletje študentskih zabav na Pravni fakulteti, lahko ugotovimo, da esenca pravniških zabav menjavi generacij navkljub ostaja enaka. Morda je sicer res, da danes nismo več priča sojenjem brucem v Hotelu Lev pred velikim občinstvom in sodnim zborom, vendar to še ne pomeni, da se mlajše

¹ Klub KMSŠ se je nahajal v prostorih današnjega kluba Square.

generacije ne znamo več zabavati. Tudi letos so študentje pravne fakultete namreč organizirali nepozaben spoznavni žur, prednovoletno zabavo in pustovanje. Čeprav se morda profesorji in asistenti študentskih zabav ne udeležujejo več tako pogosto kot nekoč, pa je vedno lepo videti, ko se kateri izmed profesorjev pojavi na žuru. Ravno to je namreč ena od tistih stvari, ki naredijo pravniške žure tako posebne. Letošnjo prednovoletno zabavo je tako z uvodnim nagovorom počastil zaslužni profesor Janez Kranjc.

ŠTUDENTSKO ORGANIZIRANJE V ČASU NASTANKA UNIVERZE V LJUBLJANI

Živa Šketa in Tim Obreza

V študijskem letu 1932/1933 so bile na Univerzi v Ljubljani, tedaj imenovani Univerza kralja Aleksandra I. v Ljubljani, uvedene šolnine. Januarja 1933 so nadalje med študente prišle vesti o nameravani odcepitvi tehnične in ukinitvi medicinske fakultete. Sledil je protest študentov, za katerega so nekateri študentje odgovarjali pred sodiščem za univerzitetne slušatelje, saj so »šli skozi vlomljena vrata na balkon univerzitetnega poslopja ter metali od tam dele razbitnega univerzitetnega pohištva in letake čez ograjo na prosto ter z balkona javno govorili«.¹ Policija jim akcije ni mogla preprečiti, ker so študentje glavni vhod univerze zabarikadirali s klopni. Protest je imel za posledico prepoved uporabe univerzitetnih prostorov za vsakršna prihodnja študentska zborovanja. Ker na zahteve po ukinitvi šolnin in proti okrnitvi univerze niso dobili odziva, so v drugi polovici februarja študentje razglasili splošno stavko: noben študent se ne bo vpisal v naslednji semester.²

Stavko je razglasilo vseh pet strokovnih društev³ posameznih ljubljanskih fakultet ter študentska kulturna društva *Triglav*, *Njiva*, *Danica*, *Zarja*, *Borba* in *Akademsko zveza*. *Jugoslovansko napredno akademsko društvo Jadran* ni le manjkalo med podpisanimi, ampak je izdalo lasten letak: »Danes je univerza poznana po nedostojnih izgredih, ki se namenoma uprizarjajo pod plaščem borbe za akademske svoboščine v dosego prikritih političnih namenov. ... Zaradi tega se izrekamo proti štrajku ter pozivamo vse trezne tovariše, da z združenim nastopom onemogočimo dosedanje ekscese ter započnemo novo, uspešnejšo, brezkompromisno borbo za

1 Arhiv Univerze v Ljubljani, VIII-136.

2 Kremenšek, SLOVENSKO ŠTUDENTOVSKO GIBANJE 1919-1941 (1972), str. 142.

3 Strokovna društva, ki so delovala v prvem obdobju po ustanovitvi univerze, so bila Akademsko društvo jugoslovanskih tehnikov, Društvo jugoslovanskih medicincev, Društvo slušateljev filozofske fakultete, Cirilsko društvo ljubljanskih bogoslovcev in Društvo slušateljev juridične fakultete v Ljubljani.

dosego naših stanovskih in strokovnih interesov!«⁴ Med stavkajočimi se je govorilo tudi, da so jadranaši med stavko sodelovali s policijo in ovajali organizatorje ter stavkovne stražarje. Zaradi takšnih očitajočih izjav sta dva jadranaša vložila zasebno tožbo* proti Jožetu Vilfanu, triglavanu, ki je bil pred ljubljanskim okrajnim sodiščem spoznan za krivega razžalitve po pričanju policijskega upravnika, ki je zatrdil, da v imenu *Jadrana* pri njem ni interveniral nihče.⁵

Opisani dogodki so dokaj reprezentativni za študentsko organiziranje v prvem obdobju delovanja Univerze v Ljubljani. Nenehne težnje po ukinjanju določenih odsekov univerze, uvajanje šolnin, nepravično razdeljevanje štipendij, pomanjkanje stanovanj in grobi nastopi policije tudi na drugih jugoslovanskih univerzah so bili pogosti vzroki združevanja ljubljanskih študentov. Čeprav se je ob tovrstnih vprašanih skupaj organizirala večina študentskih skupin, so seveda značilni tudi spori – glede samega predmeta protesta, sredstev in stališč, ki naj bi jih študentje ljubljanske univerze zavzeli kot enotna struktura. V prispevku bova v kontekstu stoletnice Univerze v Ljubljani poskusila zajeti del vzrokov, ki so povezovali študente, in vzrokov, ki so omejevali domet »*enotnega študentskega gibanja*« pred drugo svetovno vojno, v času prvega obdobja delovanja ljubljanske univerze.

PODPORNO DRUŠTVO JUGOSLOVANSKIH AKADEMIKOV

Prvo trajnejše društvo vseh ljubljanskih študentov je bilo *Podporno društvo jugoslovanskih akademikov*, ki je delovalo med letoma 1919 in 1922. Društvo je bilo v prvi vrsti namenjeno reševanju ekonomskih težav študentov: upravljalo je študentsko menzo, bolniško blagajno, študentske sobe v drugem nadstropju Hotela Tivoli in v prostorih bivše jetnišnice na Ljubljanskem gradu ter pridobivalo in razdeljevalo štipendije in podpore.⁶ Katoliške študente je sicer tudi v času skupnega reševanja vprašanj materialne preskrbe z iskanjem stanovanj v Ljubljani dodatno podprla dobrodelna pisarna ljubljanske podružnice *Slovenske dijaške zveze*, liberalno društvo Jadran pa je leta 1921 osnovalo lastno zadrugo, ki naj bi pomagala naprednim študentom, kot so se takrat označevali pripadniki liberalnih skupin. Ko sta se leta 1922 ob strankarski podpori dokončno izoblikovala ločena študentska domova za katoliške in napredne študente, je odpadla tudi bistvena osnova združevanja. Po razpadu Podpornega društva so se tako študentje, ki niso bili klerikalci ali liberalci, večkrat včlanjevali v eno izmed omenjenih skupin iz

4 *Arhivski vir*: Akademikom in vsej javnosti, v: *Jutro*: Dnevnik za gospodarstvo, prosveto in politiko, letnik 14, št. 52 (1933).

5 Arhiv Univerze v Ljubljani, VIII-136.

6 Kremenšek, *SLOVENSKO ŠTUDENTOVSKO GIBANJE 1919-1941* (1972), str. 44.

ekonomskih razlogov.⁷

Znotraj Podpornega društva sta delovali katoliški društvi *Danica* in *Zarja*, liberalni *Jadran* in *Triglav* ter *Društvo študentov komunistov*, pozneje preimenovano v *Vstajenje*. Njihovi različni nazori so se kazali predvsem na občnih zborih *Podpornega društva*. Leta 1921 je na primer ministrstvo prosvete oziroma ministrstvo za izobraževanje kot zahtevo za pridobivanje državne štipendije postavilo pogoj, da akademiki dvojno dobo prejemanja podpor odslužijo v državni službi. Odbor Podpornega društva je zavzel odklonilno stališče. Ko je sklical občni zbor, da bi pridobil še odobritev društvenega stališča s strani svojih članov, pa je *Jadran* nasprotno, podprl predlog ministrstva.⁸ *Jadranov* govorec je trdil, da »*ima država pravico zahtevati od tistega, ki ga podpira, da dela zanj, ne pa da dotičnik kopiči privatni kapital*«, kar naj bi izzvalo splošni smeh. Večina, med njimi tudi mnogi jadranaši, je kljub temu glasovala proti dodatnemu pogoju, rekoč, »*država mora skrbeti za dobrobit družbe na sploh, ne pa zgolj uradništva*«.⁹

LIBERALNE ŠTUDENTSKE SKUPINE

Tako krovno Podporno društvo kot kulturno društvo *Jadran* je še z nekaj naprednimi študenti vzpostavil Janže Novak, ki je bil že kot dijak dejaven in nato obsojen na 5 let »*težke ječe, poostrene s trdim ležiščem vsake četrt leta*« v okviru preporodovskega gibanja*.¹⁰ *Jadran* je, prilagojeno kontekstu nove države, prevzel jugoslovansko narodno idejo preporodovcev. V uvodniku prve številke društvenega glasila *Vidovdan*, izdane leta 1921, je tako zapisano: »*Že dejstvo samo, da smo se spojili v enotno narodnostno državo, kjer žive krvno in jezikovno najbližja si plemena skupno življenje, nosi v sebi vzrok za nastajanje nove jugoslovanske nacije in nove jugoslovanske kulture, kar je logičen zaključek našega dolgotrajnega razvoja*.«¹¹ Drugi ideji, ki naj bi usmerjali *Jadran*, sta bili svobodomiselnost in naprednost, ki sta po njihovem označevali svobodno diskusijo.¹² Tretji idejni vidik *Jadrana* pa je bil protikomunistični. To seveda ne pomeni, da s komunisti niso svobodno diskutirali. Po predavanju jadranaša »*Socializem v teoriji in praksi*« se je po njihovih besedah na primer »*s pričujočimi zastopniki komunističnih idej razvila živahna debata, ki je*

7 Prav tam, str. 49.

8 Prav tam, str. 48.

9 *Arhivski vir*: Ljubljanske novice (Zanimiv občni zbor akademskega podpornega društva), v: Slovenec: Politični list za slovenski narod, letnik 49, št. 259 (1921).

10 Kolar, PREPORODOVCI: 1912-1914 : 1914-1918 (1930), str. 163.

11 *Arhivski vir*: Uvodnik, v: VIDOVDAN, letnik 1, številka 1 (1921).

12 *Arhivski vir*: Zalokar, Naše matično društvo, v: PETNAJST LET J. N. A. D. "JADRANA" : 1920-1935 (1937), str. 11.

jasno pokazala, da sloni vsa komunistična teorija na nestvarni podlagi«. ¹³

Jadranovo protikomunistično stališče se je kazalo tudi v bolj spornih kontekstih. Po omenjenih demonstracijah leta 1933 je bilo aretirano večje število študentov, med njimi tudi vsi poljski judovski študentje, od katerih jih je osem ostalo v zaporu, ostalim pa je bilo naročeno, naj čimprej zapustijo Ljubljano. Na meddruštvenem sestanku so študentje zato sprejeli resolucijo, ki je zahtevala, da se judovskim študentom omogoči dokončanje šolskega leta. Nacionalistična društva, med njimi *Jadran*, so svoj podpis preklicala, saj naj bi bila resolucija sprejeta s pogojem, da judovskim študentom ne bo dokazano komunistično delovanje – ta pogoj pa naj bi bil pozneje samovoljno izbrisan iz besedila zahteve. ¹⁴

Maja 1922 je bilo ustanovljeno novo napredno društvo *Triglav v Ljubljani*. Razlogi za ustanovitev še enega naprednega akademskega društva niso povem jasni in naj bi bili zgolj organizacijske narave, a kljub temu je bil prehod jadranašev v *Triglav* precejšen. ¹⁵ V prispevku »*Zakaj in kako se je ustanovil Triglav v Ljubljani*«, objavljenem v glasilu *Triglavanski listi*, Ervin Mejak, prvi *Triglavov* predsednik, ustanovitev novega društva pojasnjuje s preštevilnostjo članov v *Jadranu*: »*Na ljubljanski univerzi je še mnogo naprednih akademikov, ki niso organizirani, katere bi pa bilo treba uvesti v društveno življenje in jih pridobiti za jugoslovanski nacionalizem*«. Kljub skupni jugoslovanski ideji je poudaril, »*da bo taktika enega ali drugega društva različna in je to tudi bila že takoj spočetka delovanja ljubljanskega Triglava*«. O ustanovitvi so obvestili tudi *Jadran*, ki je novo napredno društvo sprejel z odobravanjem. ¹⁶

Proti eni zgodnejših študentskih stavk leta 1924, ki jo je zaradi posegov v avtonomijo zagrebške univerze razglasila večina ljubljanskih študentskih skupin, sta tako na primer združeno nastopili obe napredni društvi, *Triglav* in *Jadran*. Predmet stavke, upokojitev nekaterih zagrebških profesorjev, naj bi bil namreč političen oziroma »*se prav nič ne tiče ne vseučiliških svoboščin in ne svobodne znanosti*«. ¹⁷ Na protestnem zborovanju so liberalna društva tako prebrala lastno izjavo, v kateri so poudarila, da je upokojitev temeljila na zakonu in tako ne more iti za kršitev avtonomije univerze. Po pisanju časopisa *Jutro* je ta »*dostojna in dobro*

13 *Arhivski vir*: Jugoslovensko dijaštvo, v: Vidovdan, letnik 1, št. 3 (1921).

14 Kremenšek, SLOVENSKO ŠTUDENTOVSKO GIBANJE 1919-1941 (1972), str. 186.

15 Prav tam, str. 60.

16 *Arhivski vir*: Zakaj in kako se je ustanovil Triglav v Ljubljani, v: Triglavski listi, letnik 1, št. 1 (1932).

17 *Arhivski vir*: Poskus separatističnih nemirov na zagrebški univerzi, v: *Jutro*: Dnevnik za gospodarstvo, prosveto in politiko, letnik 5, št. 283 (1924).

utemeljena izjava napredne omladine dala klerikalcem in komunistom povod, da so dvignili huronski krik in vik«, ki se je nadaljeval v splošen pretep, najprej v univerzitetnih prostorih, po zahtevi univerzitetnega tajnika, da odidejo, pa po vsej poti do Akademskega doma, kjer naj bi se zborovanje nadaljevalo.¹⁸

Razhajanja med naprednima društvoma so se očitneje pokazala na volitvah v *Svet slušateljjev ljubljanske univerze* leta 1926, na katerih je *Triglav* predložil samostojno listo. Pred tem so namreč liberalna društva na volitvah v krovne organizacije kandidirala skupaj, proti združenim klerikalnim društvom in tako imenovanim divjakom oziroma neorganiziranim študentom ter komunistom. Triglavani so nastopili sami predvsem zaradi strankarskega vmešavanja v delovanje Jadrana. Zahtevali so politično osvoboditev študentov, za kar naj bi bila pogoja neodvisna menza in neodvisen študentski dom. Nasprotovali so tudi kandidaturi študenta, ki naj bi ovajal komunistično usmerjene dijake, na listi naprednih akademikov. Nazadnje pa so se začeli oddaljevati od jugoslovanske nacionalistične ideje in se približevati ideji »*slovanskega socializma, ki ga zastopa sovjetska Rusija*«. ¹⁹ Novo usmeritev so liberalnim društvom dajali predvsem posamezni levičarsko usmerjeni člani, na primer Ciril Špindler. V Jadranu pa je tako do izključitve zaradi sodelovanja na demonstracijah deloval Tone Tomšič, katerega je tja poslal Boris Kidrič, da bi društvu dal ustrežnejšo smer.²⁰

KOMUNISTIČNE ŠTUDENTSKE SKUPINE

Prvo študentsko združenje v Ljubljani, ki ni potrebovalo napotitve v ustrežnejšo smer, je bilo *Društvo študentov-komunistov*, ki se je konstituiralo leta 1920.²¹ Nova skupina je v slovenski javnosti vzbudila precej zanimanja. Ivan Tavčar ji je na primer posvetil poseben članek, v katerem je zapisal, da je »*stvar za mladega človeka silno nevarna, ker mu bo zmedla možgane, da se za druge reči ne bo brigal, posebno ne za resne študije, katerim se naša omladina mora posvetiti, če hoče v resnici postati up in nada našega naroda!*«. Nadaljeval je, da se razlastitve prav nič ne boji, ker je komunistov malo, posedujoči narod pa bo naredil protiorganizacijo in branil svoje življenje, red in pravico.²² Študentje so mu odgovorili, da so komunistične

18 *Arhivski vir*: Buren dan na naših univerzah, v: v: Jutro: Dnevnik za gospodarstvo, prosveto in politiko, letnik 5, št. 284, (1924).

19 Kremenšek, SLOVENSKO ŠTUDENTOVSKO GIBANJE 1919-1941 (1972), str. 102.

20 Prav tam, str. 145.

21 Prav tam, str. 64.

22 *Arhivski vir*: Komunizem in naša mladina, v: Slovenski narod, letnik 53, št. 69 (1920).

organizacije številne, društvo v Ljubljani pa šteje že petdeset članov.²³ Ali kot bi rekli danes - da prihajajo tudi po njegovo zobno ščetko. Svojemu odgovoru so dodali še: »*Verujte nam, g. župan, mi si malokdaj privoščimo kakšno zabavo, toda dne 24. III. zvečer, ko je neki sodrug prinesel Vaše glasilo k našemu diskusijskemu večeru in poslanico glasno prečital, smo se zabavali bolj kot s pokojnim 'Kurentom' žalostnega spomina.*«²⁴

Poleti leta 1920 se je v Ljubljani v okviru *Društva študentov-komunistov* izoblikovala tudi krajevna organizacija *Saveza komunističke omladine Jugoslavije* oziroma SKOJ, kar je bila njena prva izpostava v Sloveniji.²⁵ V tem času se je *Društvo študentov-komunistov* preimenovalo v *Akademsko društvo Vstajenje*, ki je po večjem upadu članstva in posledičnem premoru z aktivnostmi leta 1922 zopet začelo delovati šele dve leti kasneje. Novi komunistično usmerjeni študentje so prihajali predvsem iz dveh srednješolskih skupin, katoliškega društva *Razor* in naprednega združenja *Preporod*. V času, ko se je torej *Vstajenje* ponovno vzpostavljalo, pa ga je veliki župan ljubljanske oblasti razpustil z utemeljitvijo, da ne deluje več.²⁶

Leta 1925 so študentje tako ustanovili novo društvo, *Klub študentov marksistov*. Združenje je bilo legalno, saj je njegova pravila potrdil univerzitetni svet.²⁷ Policija ga je začela dosledneje nadzorovati šele leta 1928, ko je svoja pravila predložil v potrditev še *Klub neodvisnih akademikov*, ki so ga ustanovili študentje iz *Kluba marksistov* skupaj s širšim krogom doslej neorganiziranih levičarsko usmerjenih akademikov. Potrditev društvenih pravil je bila namreč zavrnjena, ker so v njih zapisali, da je namen kluba politični boj za čim večjo samostojnost združene Slovenije v okviru južnoslovanske ali balkanske federacije. Da bi zaobšli prepoved delovanja združenja, so študentje nato prečrtali omenjeni člen ter namesto *Kluba neodvisnih*, ustanovili *Klub svobodnih akademikov*, a nova pravila prav tako niso bila potrjena.²⁸

Člani Kluba svobodnih akademikov oziroma kroga komunistično usmerjenih študentov so se zavzemali za to, da bi krovno združenje vseh ljubljanskih študentov reprezentativni značaj zamenjalo s sindikalnim, za nepolitične akademske domove

23 *Arhivski vir*: Dr. Tavčarjeva poslanica slov. komunističnemu dijaštvu, v: Ujedinjenje, letnik 1, št. 4 (1920).

24 Prav tam.

25 Kremenšek, SLOVENSKO ŠTUDENTOVSKO GIBANJE 1919-1941 (1972), str. 65.

26 Prav tam, str. 117.

27 Prav tam, str. 118.

28 Prav tam, str. 122.

in menze, dom visokošolk in bolniško blagajno na univerzi.²⁹ Bili pa so tudi pomemben dejavnik v mnogih študentskih demonstracijah, na primer na začetku omenjenih leta 1933. Zaradi vpletenosti komunistov je ministrstvo za izobraževanje nepopustljivo zahtevalo identificiranje udeležencev, a je univerzitetno sodišče glede obtoženih demonstrantov ugotovilo le, da »ni dokazov, da bi se navedeni akademiki kakorkoli okrivili prepovedanih vzklikov ali da so sodelovali pri postavitvi črne deske s prevratnimi gesli«. Hkrati je vseeno označilo za »zelo verjetno, da se tudi med oproščenimi akademiki nahajajo krivci, samo da so ostali disciplinski prestopki nedokazani. Moralno zadoščenje zaradi oprostitve bodo smeli imeti samo oni, katerim tudi njihova vest in akademska čast nikake krivde, tudi prekrivanja resnice ne očita.«³⁰

Neodvisno od protestov leta 1933, a v istem času, je bil zaradi distribucije letakov s komunistično vsebino univerzitetnemu sodišču predan tudi Tone Tomšič. V Rdečih signalih, glasilu komunistično usmerjenih študentov, so poročali, da je Tomšiča »izredno sodišče v Beogradu zaradi političnega delikta obsodilo na leto in pol robije ... Po prestani kazni pa ga je rektor Slavič na migljaj ljubljanske policije izročil univerzitetnemu sodišču. ... Člani sodišča so Tomšiča za vedno izključili iz univerze. To v zgodovini ljubljanske univerze še neuporabljeno kazen so utemeljili s tem, da je Tomšič z izročitvijo letaka tuji osebi ... storil akademika nedostojno in nečastno ravnanje. ... Težko kazen upravičujejo s tem, da se komunistična propaganda zaradi njene obče nevarnosti ne more smatrati za politično dejanje, ampak navaden zločin.«³¹

KATOLIŠKE ŠTUDENTSKE SKUPINE

Začetki študentskih gibanj oziroma združevanj na Slovenskem predhodijo formalni ustanovitvi Univerze v Ljubljani v letu 1919, ki je bila sicer ključna za razcvet političnih dejavnosti študentov. Že na organizacijski ravni je bila denimo predvidena vključitev študentskih združenj, ki naj bi predstavljala partikularne interese različnih strok in političnih usmeritev. Slovenski študentje so bili že prej aktivni na nekaterih tujih univerzah, denimo na Dunaju, Gradcu, Zagrebu, Pragi, kjer so se ustanovljale matične organizacije, ki so svoje podružnice kasneje prenesle v Ljubljano. Tako je že julija leta 1919 *Katoliško akademsko društvo Danica* kot prvo študentsko združenje svoj sedež preselilo z Dunaja v Ljubljano, leta 1921 pa ji je sledila *Zarja*, organizacija slovenskih katoliških študentov v Gradcu.³² Leta 1923 je bilo na novo

29 Prav tam, str. 123.

30 Arhiv Univerze v Ljubljani, VIII-136.

31 *Arhivski vir*: Nov zločin univerzitetnega sodišča, v: Rdeči Signali, letnik 2, št. 5 (1934).

32 Kremenšek, SLOVENSKO ŠTUDENTOVSKO GIBANJE 1919-1941 (1972), str. 52.

ustanovljeno še *Jugoslovansko katoliško akademsko društvo Borba*.³³

Že pred ustanovitvijo Univerze v Ljubljani je nastala tudi *Akademična liga*, ki je gmotno podpirala katoliško usmerjene študente, ter Slovenska dijaška zveza, ki je delovala kot krovna organizacija katoliškega akademskega dijaštva. V začetku, torej v letu 1919, je zveza organizirala počitniška zborovanja in na ta način privabljala nove člane, po obdobju neaktivnosti pa je leta 1924 ponovno postala organizacija, ki je združevala vsa tri tedaj dejavna katoliška študentska združenja: *Danico*, ki ji je zveza delegirala snovanje političnega programa, *Zarjo*, ki je bila zadolžena za organizacijski program, ter *Borbo* s socialnim programom.³⁴ Za razliko od naprednih društev so katoliški študentje prvih generacij poudarjali združenost katolicizma in socializma. Organizirali so predavanja o socialnem, delavskem in kmečkem vprašanju. Nasprotovanja v katoliškem taboru pa so se kmalu začela odražati v razvoju ločenih gibanj.

Eno izmed zgodnejših shizem je predstavljalo križarsko gibanje, ki se je oblikovalo okrog študentskega glasila *Križ na gori*. Časopis je izhajal v okviru *Akademske zveze*, njegov prvi urednik je bil Anton Vodnik. Križarsko gibanje je nastalo kot realizacija že v *Danici* prisotnih radikalnejših idej krščanskega idealizma. Ta je bil v uvodniku prve številke glasila opredeljen kot odstop od »*sistema naukov, moralčnih predpisov, določenih obredov in pravnih norm, ki so le izraz prvotnega enostavnega religioznega doživetja*.«³⁵ Zavzemali so se proti vmešavanju Cerkve v politiko, s čimer so nastopili tako proti cerkveni instituciji kot proti vedno bolj kapitalistični Slovenski ljudski stranki. Posledično so bili nezaželeni v obeh, liberalnem in klerikalnem taboru. V letu 1927 je *Križ na gori* tako izgubil finančno podporo, enemu izmed aktivnejših križarjev je starešinstvo tudi odvzelo štipendijo za študij v Berlinu, časopis *Slovenec* pa je prenehal z vsakršnim poročanjem o dejavnostih gibanja.³⁶

Poleg Antona Vodnika je bil pomembna osebnost križarskega gibanja Edvard Kocbek, predvsem od leta 1927, ko je iz Maribora prišel v Ljubljano. Kocbek je zaslužen zlasti za razvijanje gibanja in ohranitev glasila *Križ* ter njegovega socialnega kroga. Če sledimo Cirilu Žebotu, enemu vodilnih pripadnikov domobranskega akademskega kluba *Straža*, je Kocbek tisti, ki je svoje glasilo *Križ* izkoristil za utemeljitev tako imenovanega krščanskega socializma, saj je že leta

33 Prav tam, str. 106.

34 Prav tam, str. 107.

35 *Arhivski vir*: Naša duša in njena pot do novega verskega življenja, v: *Križ na gori*, glasilo katoliškega slovenskega dijaštva, letnik 1, št. 1-2 (1924/25).

36 Kremenšek, *SLOVENSKO ŠTUDENTOVSKO GIBANJE 1919-1941* (1972), str. 113.

1928 zagovarjal misel, da »je gospodarski program marksizma-leninizma mogoče ločiti od njegove dialektično-materialistične filozofske osnove«³⁷ in nasprotno, opraviti sintezo s pravilnejšimi krščanskimi vrednotami.

V vseh treh katoliških študentskih društvih se je po zatonu križarjev še bolj okrepila povezava s socialistično usmeritvijo. V študentskem društvu *Borba* se je sprememba pozicije leta 1927 tudi formalizirala s preimenovanjem v *Krščankosocialistični klub Borba*. Klerikalno politično vodstvo je poskušalo komunistične in marksistične vplive zaježiti. Takratni profesor teološke fakultete Lambert Ehrlich je začel z zbiranjem tako imenovanih stražarjev, v letu 1933 pa je bila v ta namen ustanovljena še dijaška *Katoliška akcija*, ki jo je vodil profesor Ernest Tomec. Pod njuno usmeritvijo je protikomunistično usmerjenim študentom že istega leta uspelo prevzeti vodstvo *Zarje, Borbo* je uprava kot komunistično razpustila, v *Danico* pa so se načrtno vpisali vsi dijaki Katoliške akcije, ki so se v letu 1933 prvič vpisali na univerzo – na ta način so v društvu pridobili večino in izvolili protikomunistični odbor.³⁸

SKLEP

Z nastankom Univerze v Ljubljani politična aktivnost slovenskih študentov dobi drugačno obliko. Kot prvi skupni okvir za delovanje različnih slovenskih študentskih društev je univerza omogočila nastanek krovnih organizacij akademikov. Znotraj njih, pa tudi že samo zaradi enotnega prostora delovanja so razhajanja med sicer enako usmerjenimi študentskimi društvi, ki so bila do tega trenutka aktivna na različnih univerzah, postala vidnejša. Poleg tega je bilo seveda močno olajšano ustanavljanje novih združenj, ki so na razne načine odstopala od treh prevladujočih ideoloških usmeritev. Po eni strani je univerza z integracijo skupnih vseštudentskih organov ter posamičnih društev legitimirala študentsko aktivnost in predstavljala skupno točko, okrog katere so se organizirali študentje s sicer različnimi stališči. A hkrati je odprla tudi novo možnost izključevanja nezaželenih dejavnosti, na primer prek prepovedi delovanja določenih društev, odrekanja univerzitetnih prostorov za sestankovanja in disciplinskih postopkov. Tako je bila tudi v primeru pretežno enotnih nastopov drugače politično usmerjenih študentov, recimo ob vprašanjih okrnitve študijskih programov, partikularizacija študentskega gibanja že od začetka delovanja ljubljanske univerze neizogibna.

37 Žebot, NEMINLIJIVA SLOVENIJA (1988), str. 114.

38 Kremenšek, SLOVENSKO ŠTUDENTOVSKO GIBANJE 1919-1941 (1972), str. 163.

VIRI IN LITERATURA

Arhiv Univerze v Ljubljani, VIII-136.

Arhivsko gradivo:

- Jutro: dnevnik za gospodarstvo, prosveto in politiko, letnik 14, številka 52.
- Jutro: dnevnik za gospodarstvo, prosveto in politiko, letnik 5, številka 283.
- Jutro: dnevnik za gospodarstvo, prosveto in politiko, letnik 5, številka 284.
- Križ na gori, glasilo katoliškega slovenskega dijaštva, letnik 1, številka 1-2.
- Petnajst let J. n. a. d. "Jadrana" : 1920-1935, J. n. a. d. "Jadran", Ljubljana 1937.
- Rdeči signali, letnik 2, številka 5.
- Slovenec: političen list za slovenski narod, letnik 49, številka 259.
- Slovenski narod, letnik 53, številka 69.
- Triglavanski listi, letnik 1, številka 1.
- Ujedinjenje, letnik 1, številka 4.
- Vidovdan, letnik 1, številka 1; letnik 1, številka 3.

Kolar, Ivan Janez: PREPORODOVCI: 1912-1914 : 1914-1918, A. Slatnar, Kamnik 1930.

Kremenšek, Slavko: SLOVENSKO ŠTUDENTOVSKO GIBANJE 1919-1941, Mladinska knjiga, Ljubljana 1972.

Žebot, Ciril: NEMINLJIVA SLOVENIJA: SPOMINI IN SPOZNAVANJA IZ RAZDOBJA SEDEMDESETIH LET OD MAJNIŠKE DEKLARACIJE, avtor, Celovec 1988.

ŠTUDENTSKA DRUŠTVA NA PRAVNI FAKULTETI

Gal Gračanin, Maša Amalia Jakopič, Veronika Novak, Ana-Marija Rus
in Lucija Tacer

Zgodovina študentskega organiziranja na Pravni fakulteti v Ljubljani se je začela skupaj z njeno ustanovitvijo pred stotimi leti. V stotih letih delovanja fakultete so se tako zamenjala številna študentska društva in združenja, ki so pomembno prispevala k razvoju Pravne fakultete. V nadaljevanju prispevka so predstavljena trenutno aktivna društva in združenja, ki so se odzvala na povabilo, da se v nekaj odstavkih predstavijo v tej jubilejni izdaji.

ELSA

Evropsko združenje študentov prava oz. krajše ELSA je apolitično, neprofitno združenje, ki svojim članom preko spoznavanja tujih pravnih sistemov in poslovnih praks omogoča pridobivanje neprecenljivih izkušenj z delom v mednarodnem okolju. ELSA tako predstavlja dopolnitev klasičnih učnih načrtov in svojim članom pomaga pri gradnji njihove karijerne poti in vstopu v poklicno življenje. ELSA trenutno združuje več kot 375 lokalnih enot iz 44 držav, v katere je včlanjenih več kot 70.000 študentov.

ELSA Ljubljana tako predstavlja lokalno enoto Pravne fakultete v Ljubljani, ki je tudi članica ELSA Slovenije. Ustanovljena je bila leta 1992 in šteje okoli 100 članov, do sedaj pa so predstavniki ELSA Ljubljane v okviru t. i. »*study visitov*« obiskali že slabih 80 drugih članic.

ELSA študentom ponuja številne programe, v okviru katerih lahko ti izpopolnjujejo svoje pravno znanje in pridobijo pomembne praktične izkušnje. Verjetno najpomembnejše so t. i. STEP prakse (*angl. Student Trainee Exchange Programmes*), ki jih ponujajo ugledne pravne pisarne po Evropi. Prakse trajajo od dveh tednov pa do nekaj mesecev. Študenti si prakso izberejo glede na nivo znanja in stopnjo študija ter glede na vsebino dela in pravno področje, ki jih zanima. STEP

prakse so tako odličen način za pridobitev novega znanja in izkušenj z delom v mednarodnem okolju.

Nadalje ELSA organizira tudi zimske in poletne pravne šole, ki trajajo od enega do dveh tednov in na katerih predavajo številni ugledni pravni strokovnjaki. Da pa lahko študenti pridobljeno znanje uporabijo tudi v sodnih postopkih, skrbijo t. i. »*moot court*« tekmovanja, ki jih ELSA ponuja svojim članom.

Poleg omenjenih v okviru ELSE potekajo tudi številne druge aktivnosti, kot so npr. projekti v okviru *ELSA Legal Research Group*, ki je letos med drugim pripravil mednarodno raziskavo s področja prava obnovljivih virov energije, pri pisanju pa sodelovali tudi naši člani.

Pomemben del našega delovanja predstavlja tudi vzpodbujanje druženja med študenti in ustvarjanja spominov, ki bodo člane povezovali tudi po koncu študija, za kar si pri svojem delovanju prizadeva tudi trenutni odbor ELSA Ljubljana. Tako je ELSA Ljubljana skozi trud in delo preteklih članov postala sinonim za združenje, katerega namen je ozaveščanje o pravičnem svetu, v katerem se spoštuje človekove pravice in kulturno raznolikost ter povezuje študente prava iz različnih evropskih držav tako v poklicnem kot zasebnem življenju.

Z omenjenimi cilji v mislih pri ELSA Ljubljana vsako leto organiziramo različne akademske dogodke ter projekte, ki študentom prava in mladim pravnikom omogočajo pridobivanje novega znanja doma in v tujini, spoznavanje prava v praksi ter povezovanje s študenti prava in mladimi pravniki na mednarodni ravni.

V letošnjem letu smo tako izvedli že kar nekaj dogodkov, ki bodo na kratko predstavljeni v nadaljevanju.

Že tradicionalno smo ob začetku leta izvedli družabni večer v Drama kavarni, ki je namenjen predvsem spoznavanju članov ELSA Ljubljana. Ob predstavitvi vodstva so bile članom predstavljene tudi možnosti sodelovanja v društvu in pri pripravi različnih projektov.

V novembru je sledila okrogla miza ob ELSA dnevu (ELSA day), pri čemer je bila letošnja tema »*Sovražni govor na družbenih medijih in njegov pregon*«. Tako kot že v preteklih letih so tudi tokrat na okrogli mizi sodelovali strokovnjaki z izbranega področja, ki so z različnih zornih kotov predstavili svoje poglede in delo na področju sovražnega govora na družabnih omrežjih. Na letošnji okrogli mizi so sodelovali: Andrej Motl, koordinator prijavnice točke »*Spletno oko*«, Nika Stroligo

Urankar, svetovalka zagovornika načela enakosti, in Jernej Radež, LL.M., odvetnik pri Odvetniški družbi Čeferin, Pogačnik, Novak, Koščak in partnerji.

V decembru smo v Termah Dobrna organizirali tradicionalni tridnevni strokovni seminar ELSA Aktual na temo »*Alternativno reševanje sporov*«, kjer so lahko udeleženci poleg zanimivih predavanj uživali tudi v termalni ponudbi. Za zanimivost in raznovrstnost predavanj so skrbeli odvetniki in sodniki, ki se ukvarjajo z arbitražo in mediacijo ter specifičnimi področji domenskih sporov in športnega prava.

Pred kratkim smo izvedli tudi obisk Urada za intelektualno lastnino, kjer so se udeleženci preko praktičnih primerov seznanili z delom urada. Zaposleni so nam predstavili, kaj se lahko zavaruje s patentom, znamko in modelom ter kako se ti med seboj razlikujejo. Ogledali pa smo si tudi nekaj ponaredkov, ki so bili zaseženi na slovenski carini, med drugim tudi ponarejen izpuh blagovne znamke Akrapovič.

Ker tudi v prihajajočih mesecih načrtujemo številne nove zanimive dogodke, med drugim tudi druženje z odvetniškimi pisarnami, vse, ki vas zanima dodatno izobraževanje, lepo vabimo, da se nam pridružite.

PAMFIL

Revija Pamfil je poljudno-pravna revija študentov Pravne fakultete v Ljubljani, ki jo izdaja Društvo mladih pravnikov in študentov prava Pamfil. Revija s presledki izhaja že vse od leta 1993. Čeprav je Pamfil skozi generacije spreminjal svojo podobo, pa ostaja rdeča nit skozi generacije pravnikov enaka; (samo)spraševanje o študiju prava in o pravu nasploh oz. z besedami prvega urednika Pamfila:

»Pravna fakulteta in študijsko področje, ki je zajeto na njej, je neizčrpen vir za ustvarjalno in kritično razmišljanje in pisanje o temah, ki so danes aktualne ne le za nas, študente prava, ampak tudi za širši krog bralcev. Sprostite svojo energijo in bodite kritični do vsega, kar se okoli vas dogaja. Naj postane to glasilo sredstvo komunikacije, konstruktivne kritike in morda tudi pritiska na tiste, ki bi po vašem mnenju lahko storili več za študente na Pravni fakulteti. A naj ne bo to glasilo tisto, ki razdvaja profesorje in študente, ampak naj nas raje združuje ...«

– Jaka Repanšek

Revija Pamfil že vse od svojega nastanka študentom daje prostor, kjer lahko podajajo svoje poglede na pravo in druga družbeno pomembna vprašanja, prostora

pa ne manjka niti za najrazličnejše umetniške prispevke, potopise in reportaže pomembnih dogodkov. Vsako leto pa pripravimo tudi poseben projekt, v okviru katerega se osredotočimo na aktualno družbeno problematiko in v sodelovanju z mlajšimi študenti pripravimo analizo omenjenega problema z več zornih kotov. V preteklosti smo tako izvedli intervjuje s predstavniki političnih strank ob državnozborskih volitvah 2018, sodelovali v kampanji Evropskega parlamenta pri spodbujanju politične participacije mladih in nenazadnje sodelovali tudi pri obeležitvi stoletnice Pravne fakultete v Ljubljani.

Poleg ponujanja prostora, kjer lahko študenti svobodno izražajo svoje poglede na pravo in druga pomembna vprašanja, pa je primarni namen Pamfila predvsem v spodbujanju kritičnega razmišljanja študentov in razvijanja lastnega sloga pisanja. Treba se je namreč zavedati, da je prav jezik pravnikovo najpomembnejše, če ne celo edino orožje, zaradi česar predstavlja Pamfil res odlično priložnost za vse, ki bi želeli izpopolniti svoje sposobnosti pisanja in se tako kar najbolje pripraviti na delo v praksi.

Za konec lahko rečemo, da je Revija Pamfil več kot zgolj še ena pravna revija. Je glas vsake generacije študentov prava, ki se ga bo slišalo tudi še ob naslednji stoletnici Pravne fakultete v Ljubljani, oz. z drugimi besedami:

»Pamfil je v resnici živel, njegove zgodbe pa naj ostanejo zapisane za vse tiste, ki ste komaj prišli ali šele prihajate za zidove naše fakultete in jo mimo templja boginje Veste mahate proti Kapitolu. Na poti pa se ustavite vsaj toliko, da popišete svoje stopinje in predate plodove tistim, ki šele prihajajo.«

– *zasl. prof. dr. Janez Kranjc*

PANDA

Skupina Panda je združenje študentk in študentov prava, ki s svojim delovanjem spodbuja združevanje študentov ter ustvarja prijetno vzdušje in skrbi za popestritev življenja na fakulteti. Za začetek se spodobi, da pojasnim, kako je Panda sploh nastala. Skupina je nastala pred petimi leti z združitvijo Društva študentov prava Ljubljana (DŠPL) in Društva študentov prava Multius in trenutno šteje 80 članov. Ampak zakaj ravno panda? Po besedah zaslužnega profesorja dr. Kranjca, ki nas je ob peti obletnici Pande počastil z govorom, je panda, po latinsko ailuropoda melanoleuca, sesalec, ki ga navadno uvrščajo v družino medvedov. Starejši kolegi pa pojasnijo, da so to ime izbrali, ker je panda hkrati preprosta in zanimiva žival,

ki nedvomno združuje.

Prav ta združevalni element je vsekakor vidno prisoten tudi v Skupini Panda, saj le ta združuje tako študente med seboj kot tudi študij z zabavo. Panda namreč poleg organizacije okroglih miz in predavanj organizira tudi številne zabave, športne dogodke in dogodke s širšim družbeno-dobrodelnim namenom. V preteklosti smo tako predvsem pri akademskem delovanju sodelovali s številnimi uglednimi partnerji, med drugim: Inštitut za ustavno pravo, Uradni list Republike Slovenije d.o.o., Litteralis d.o.o., Tax-Fin Lex, PLANET GV d.o.o., Odvetniška družba Rojs, Peljhan, Prelesnik in partnerji in BussinessClass Slovenia. Seveda pa je najpomembnejši partner zagotovo Pravna fakulteta v Ljubljani, brez katere ne bi bilo študentov prava in tudi ne njihovega organiziranja.

Tudi v letošnjem študijskem letu se je dogajalo veliko. Od okroglih miz in predavanj do sejma rabljene študijske literature in uvajalnih tutorstev ter nenazadnje tudi zastonj krofov za pusta. Panda tako zares pokriva širok spekter dogodkov. V okviru decembrskega Dobrodelnega tedna, ki ga je Panda organizirala že peto leto zapored, smo s prodajo peciva, ki so ga študenti in študentke pridno napekli, ter kuhanega vina pred fakulteto zbirali tudi sredstva za družino v stiski. Prav tako pa še naprej ostajamo najboljši v žuranju oz. vsaj tako pravijo vsi, ki se naših žurov udeležijo. Tudi letos namreč ni šlo brez tradicionalno organiziranega spoznavnega, prednovoletnega in pustnega žura, ki so tako kot že v preteklih letih upravičili sloves najboljših študentskih žurov v Ljubljani.

Praden preidem na vtise drugih članov, lahko povem še to, da sem za Pando izvedela povsem po naključju, ko sem se ob začetku leta kot klasično izgubljenka brucka, polna pričakovanj in predstav o študiju udeležila dogodka z naslovom »How To: 1. letnik PF UL«. Starejši kolegi so nam na dogodku nemudoma razbili »strašljive« mite o študiju prava in nam predstavili njihovo izkušnjo s študijem. Povedali so nam tudi vrsto anekdot in nekaj edinstvenih nasvetov, kako se spopasti z začetkom študija. Bili so res odprti in so prav vsakega sprejeli medse, zaradi česar smo se vsi novi člani že na samem začetku študija počutili, kot da nekam spadamo.

»Dnevi na fakulteti lahko hitro postanejo pretirano rutinski. Hitimo iz enega predavanja na drugega, na hitro kosilo, pa na vaje in potem domov. Ko postaneš Panda, se ta rutina hitro razbije, saj se vedno dogaja nekaj zanimivega. Najbolj pogosti so različni dogodki na fakulteti, ki jih v povezavi z aktualnimi tematikami ter interesantnimi gosti organiziramo študenti za študente. Seveda pa nikoli ne pozabimo na pomembnost druženja izven zidov fakultete, zaradi česar skrbimo za

(ne)pozabne zabave, ki se odvijajo tekom leta po vseh omembe vrednih ljubljanskih klubih.«

– Kristijan Briški, študent 1. letnika

»V Pandi sem že pet let, torej od samega začetka društva. V petih letih sem spoznala ogromno zanimivih ljudi, s katerimi sem se spoprijateljila in se še vedno družim. Ko sem bila še brucka, so mi starejši člani podali veliko koristnih nasvetov glede študija in obštudijskih dejavnosti, za katere sem jim neizmerno hvaležna. Sedaj pa jaz z nasveti pomagam mlajšim generacijam. Prav ta kolektivni duh se mi zdi najboljši del v Pandi.«

– Lidija Videc, študentka 4. Letnika

»Panda je nastala kot odgovor na izziv takratnega časa, in sicer, da je z zmanjševanjem števila vpisanih in višjo omejitvijo vpisa prišlo do tega, da se kolegialnost na fakulteti zmanjšala oz. izgubila. Ljudje so se individualizirali. Prejšnja združenja niso bila več kos temu izzivu in so se v tistem času razpustila. Zato je kot odgovor na vse večjo individualizacijo nastala Panda, s ciljem, da spodbuja kolegialnost, prijateljstva in obštudijske aktivnosti. Da našemu študiju veselje ter naši fakulteti prijazen obraz. To poslanstvo uspešno izvaja še generacije po ustanovitvi.«

– Matija Rakun, ustanovni član

»Študentje Pravne fakultete Univerze v Ljubljani smo v stotih letih pokazali, kako inovativni in revolucionarni znamo biti pri uveljavljanju svojih idej in interesov. Skupina Panda to tradicijo nadaljuje še naprej in je v dosedanjem petletnem delovanju svoje ideje in iniciative predstavila skozi širok spekter projektov in dogodkov na fakulteti (in izven nje). Naše delovanje bo vselej temeljilo na družbenih vrednotah, ki predstavljajo podstat naše družbe, to so solidarnost, enakopravnost in kolegialnost. V Pandinih vrstah se vselej najde prostor za tiste, ki želijo s svojim trdim delom in energijo izboljšati položaj študentov Pravne fakultete v Ljubljani. Že vse od ustanovitve namreč individualne interese podrejamo skupnemu dobru – ne le za Pando in njene člane, temveč širšo skupnost, zato še toliko bolj velja: enkrat Panda, vedno Panda.«

– Ajas Midžan, predsednik skupine Panda

PRAVNE KLINIKE

Tjaša Pirnat, Katarina Černivec, Ana Samobor, Hana Palčič Vilfan, Kristina Jan, Tisa Žitnik, Polona Glušič, Matevž Bedič, Alenka Šuštaršič in Tilen Majnik

Čeprav je praktično izobraževanje pomemben del študijskega procesa, saj študentom omogoča, da svoje teoretično znanje nadgradijo v praksi in pridobijo neprecenljive izkušnje za kasnejše poklicno življenje, pa opravljanje študentske prakse zaenkrat še ni del študijskega programa na Pravni fakulteti v Ljubljani. Kljub temu pa lahko študenti praktične izkušnje pridobivajo v okviru t. i. pravnih klinik, ki se kot obštudijske dejavnosti izvajajo na fakulteti. Nekatere izmed njih na fakulteti potekajo že tradicionalno (več kot deset let), druge pa so mlajše in so pričele z delom v preteklih letih. Študenti za sodelovanje na pravni kliniki pridobijo 4 ECTS točke, kar se lahko vpiše v Prilogo k diplomu ali pa študent s tako pridobljenimi kreditnimi točkami nadomesti izbirni predmet.

Pri tem pravne klinike kot t. i. »*external house klinike*« praviloma potekajo tako, da študenti najprej na seminarjih poglobijo svoje znanje z določenega področja, nato pa pri različnih mentorskih organizacijah opravljajo praktično strokovno delo. Pravna fakulteta sodeluje z organizacijami in strokovnjaki s področja gospodarstva, negospodarstva in javnega sektorja ter na ta način omogoča študentom, da z udeležbo na pravnih klinikah pridobijo nova teoretična znanja, pomembne praktične veščine ter vpogled v delo morebitnih bodočih delodajalcev.

Na Pravni fakulteti v Ljubljani potekajo številne pravne klinike z različnih področij. Študenti imajo tako možnost sodelovati na:

- pravni kliniki »Priprava pogodb s področja civilnega in gospodarskega prava«,
- pravni svetovalnici za begunce in tujce,
- pravni kliniki za varstvo okolja,
- pravni kliniki »Pravo v športu«,
- pravni svetovalnici za varstvo pred diskriminacijo,
- delovno-pravni kliniki,
- pravni kliniki »Civilni sodni postopki v praksi« in
- upravnosodni kliniki.

V nadaljevanju so zbrane predstavitve in vtisi študentov, ki so v preteklosti sodelovali na pravnih klinikah.

Katarina Černivec, študentka Pravne fakultete UL, o pravni kliniki Priprava pogodb s področja civilnega in gospodarskega prava:

»Pravna klinika Priprava pogodb s področja civilnega in gospodarskega prava je v zimskem semestru študijskega leta 2019/20 potekala prvič. Pravna klinika poteka pod vodstvom as. dr. Karmen Lutman in as. Filipa Dougana, namenjena pa je poglobitvi teoretičnega in pridobitvi novega praktična znanja s področja civilnega in gospodarskega pogodbenega prava.

Pravna klinika Priprava pogodb s področja civilnega in gospodarskega prava poteka v dveh delih. Prvi del klinike je namenjen poglobitvi teoretičnega znanja, pri čemer študentom predavajo sodniki, odvetniki in pravniki iz gospodarskih družb, ki z različnih zornih kotov osvetlijo proces priprave in sklepanja pogodb. V drugem delu pa študenti po skupinah pripravijo osnutek dveh pogodb (kreditne pogodbe ter pogodbe o prodaji in nakupu nepremičnine), ki jih potem pregledajo strokovnjaki ter podajo povratne informacije. Klinika se zaključili s simulacijo pogajanja in tako na praktičnem primeru prikaže, kako sklepanje pogodbe izgleda v praksi.

Udeležencem klinike je poleg tega omogočen tudi obisk odvetniških pisarn, katerih predstavniki predavajo na pravni kliniki, kar udeležencem omogočil vpogled v njihov vsakdan.

Pravna klinika Priprava pogodb s področja civilnega in gospodarskega prava je tako odličen način vpogleda v ta ključen del civilnega in gospodarskega prava in dobra popotnica za vsakega študenta, ki si želi v svoji karieri delovati na tem področju.«

Ana Samobor, študentka Pravne fakultete UL in koordinatorka, o pravni kliniki Pravna svetovalnica za begunce in tujce:

»Pravna svetovalnica za begunce in tujce je najstarejša izmed pravnih klinik, ki se izvajajo na Pravni fakulteti v Ljubljani. Prvič je bila namreč izvedena že v študijskem letu 1999/2000, njen trenutni koordinator pa je doc. dr. Samo Bardutzky, predstojnik katedre za ustavno pravo in koordinator modula Jeana Monneta »*Migration and Asylum Law in Europe*«, v okviru katerega med drugim izvaja tudi izbirni predmet z naslovom Pravo migracij in azila.

Pravna svetovalnica za begunce in tujce je v grobem zasnovana dvodelno. Prvi del je sestavljen iz seminarjev, na katerih študentje poglobijo in širijo svoje siceršnje znanje s področja (prava) migracij in azila, v drugem delu pa opravljajo »prakso« pri eni izmed partnerskih organizacij. Kljub temu, da je prvi del zasnovan nekoliko bolj teoretično, si upam trditi, da udeležencem klinike odstira izjemno širok pogled na pojem migracij, ki presega golo pravno razumevanje tematike – predavatelji namreč prihajajo z različnih delovnih področij, zaradi česar lahko udeležencem razkrijejo tudi tiste vidike, ki jih ni v literaturi, s katero se študenti sicer srečujemo med študijem. Ravno to širše razumevanje problematike pa se običajno izkaže za še kako pomembno pri opravljanju praktičnega dela na področju migracij in azila, s katerim se udeleženci soočijo v drugem delu pravne klinike. V drugem delu študenti namreč opravljajo prakso pri eni izmed mentorskih organizacij, ki v povprečju traja 80 ur. Ravno praktični del klinike se je v preteklosti izkazal kot izjemen doprinos k znanju, ki ga študenti sicer pridobimo na fakulteti. V okviru praktičnega dela se študenti namreč soočijo s pisanjem odločb, osnutkov sodnih odločitev, iskanjem informacij o državi izvora, informiranjem prosilcev za mednarodno zaščito in podobno.

Pravna svetovalnica za begunce in tujce je namenjena vsem študentom višjih letnikov, ki so že obiskovali ali v tekočem študijskem letu obiskujejo izbirni predmet Pravo migracij in azila, saj to omogoča, da so seminarji res zasnovani kot nadgradnja in poglobitev že pridobljenega znanja in ne zgolj kot osvajanje osnov s tega področja.

Kot bivša udeleženka klinike lahko potrdim, da sodelovanje pri pravni kliniki pomeni pomemben in dragocen dodatek k študiju prava, zaradi česar k prijavi iskreno vabim vse študente, ki jih zanima področje prava migracij oziroma širše področje prava varstva človekovih pravic, ki se v trenutnem svetu kaže kot vse pomembnejše.«

Hana Palčič Vilfan, študentka Pravne fakultet UL, o Pravni kliniki za varstvo okolja:

»Pravna klinika za varstvo okolja kot obštudijska dejavnost na fakulteti poteka že vrsto let. Pravno kliniko vodita prof. dr. Vasilka Sancin in doc. dr. Maša Kovič-Dine. Klinika je organizirana v drugi polovici študijskega leta in je zasnovana tako, da vsako leto obravnava drugo aktualno okoljsko problematiko. Prične se z uvodnim seminarjem, kjer se študenti seznanijo z izbrano tematiko s področja prava varstva okolja, nadaljuje pa se s tri mesečnim obdobjem natančnega preučevanja

izbrane tematike, rezultat katerega je študija oz. poročilo. V drugem delu klinike se udeleženci srečujejo na tedenskih sestankih, ki so namenjeni razpravi in poročanju o poteku dela. Izjemo predstavljajo začetni sestanki, na katerih udeleženci skupaj z mentoricama razčlenijo aktualno vprašanje na več problemskih sklopov, ki si jih potem razdelijo med seboj. V trimesečnem obdobju so organizirana tudi dodatna predavanja in izobraževanja, ki jih izvajajo priznani domači in tuji predavatelji s področja varstva okolja.

Sama sem se klinike udeležila v študijskem letu 2018/2019, pri čemer smo obravnavali problematiko pomanjkljive ureditve izvedbe presoje vplivov na podnebje. Ker gre v primeru podnebnih sprememb za globalno problematiko, smo se dotaknili tudi mednarodnega prava in obveznosti Republike Slovenije glede zmanjšanja ogljičnega odtisa, h katerim se je zavezala s pristopom k Pariškem sporazumu. Tako smo skozi prizmo mednarodnega in evropskega prava analizirali nacionalnopravo ureditev ter tudi njeno uresničevanje v praksi (predvsem preko instituta presoje vplivov na okolje, ki je urjen v ZVO-1). Ob koncu klinike, ko smo problem že dobro preučili, smo v okviru praktičnega dela obiskali Ministrstvo za okolje in prostor. Tam smo z vodjo Direktorata za okolje razpravljali o potencialnih razlogih, zakaj se presoja vplivov na podnebje praktično ne izvaja, in kje bi bilo mogoče najti rešitve. Svoje ugotovitve smo objavili v skupni študij, ki je obsegala tudi naše predloge za izboljšavo udejanjanja presoje vplivov na podnebje. Ob koncu klinike smo imeli tudi možnost predstavitve študije zainteresirani javnosti, tisti izmed študentov, ki smo izrazili željo, pa samo lahko po zaključku klinike napisali še prispevek, ki bo objavljen v Pravni Praksi.

Tako kot vsaka obštudijska dejavnost se mi tudi Pravna klinika za varstvo okolja zdi super izkušnja, v okviru katere sem pridobila znanja, ki jih tekom rednega programa ne bi dobila. Pri preučevanju izbrane tematike izboljšuješ predvsem svoje sposobnosti pravnega raziskovanja in se naučiš dela v skupini. Najbolj pa mi je bilo všeč, da smo obravnavali res perečo problematiko, s katero se danes ukvarjajo voditelji držav, in iskali progresivne rešitve za izboljšanje področja presoje vplivov na podnebje.«

Kristina Jan, študentka Pravne fakultete UL in koordinatorka, o pravni kliniki »Pravo v športu«:

Pravna klinika »Pravo v športu« je bila prvič izvedena v študijskem letu 2011/2012 in letos poteka že deveto leto zapored. Njen idejni vodja je prof. dr. Saša Zagorc, predsednik komisije za predpise pri Nogometni zvezi Slovenije (NZS), član

komisije za licenciranje klubov pri NZS, član pravnega odbora pri Združenju evropskih nogometnih zvez (UEFA) in tudi sam velik športni navdušenec.

Klinika »Pravo v športu« je razdeljena na štiri sklope. Začne se s tradicionalnim decembrskim predavanjem prof. dr. Ilešiča, sodnika na Sodišču Evropske unije, profesorja na Pravni fakulteti v Ljubljani ter zadnjega predsednika nogometne zveze SFRJ. Prijave na kliniko se odprejo v mesecu januarju, osrednji teoretični del s predavanji pa se nato izvede v februarju. Predavanja načeloma potekajo dva tedna, pri čemer vsak dan izbrano temo predstavi dva predavatelja. Predavatelji, ki so strokovnjaki z različnih področij športnega prava, prihajajo iz vrst odvetnikov, sodnikov, predstavnikov državnih organov, profesorjev ter vodstvenih in odgovornih mest v športnih organizacijah. Že drugo leto zapored smo organizirali tudi predavanje tujega predavatelja. Teoretičnemu delu sledi praktično usposabljanje, v okviru katerega se študenti lahko prijavijo na razpisana mesta pri izbranih mentorskih organizacijah, v katerih opravljajo prakso. Cilj prakse je, da se študentje seznanijo s športnopravnimi vprašanji, s katerimi se organizacije in odvetniki srečujejo pri vsakdanjem delu, poleg tega pa znanje, ki so ga pridobili na predavanjih, uporabijo v praksi.

Pred nekaj leti je bila kot četrti sklop vpeljana okrogla miza, v okviru katere gostimo strokovnjake z različnih športnih področij. Okrogla miza je za razliko od osrednjega dela klinike namenjena širši javnosti, zaradi česar so nanjo vabljeni tudi tisti, ki se klinike niso udeležili. V okviru okrogle mize smo tako v lanskem letu gostili prvega moža Uefe, g. Aleksandra Čeferina, letošnja tema okrogle mize, ki je zelo aktualna, pa bo študentom prava in širši javnosti znana kmalu. Zato že na tem mestu vabim vse, da se omenjene okrogle mize udeležijo, ne bo vam žal.«

Tisa Žitnik, študentka Pravne fakultete UL, o pravni kliniki Pravna svetovalnica za varstvo pred diskriminacijo:

Pravna svetovalnica za varstvo pred diskriminacijo kot obštudijska dejavnost v okviru Pravne fakultete v Ljubljani poteka že vrsto let. Pravno kliniko vodi pedagoški mentor doc. dr. Tilen Štajnpihler Božič, pri njej pa sodelujeta še dr. Mojca Zadavec kot zunanja sodelavka in Nejc Urankar. Namen svetovalnice je pridobitev znanja s področja prava varstva pred diskriminacijo ter uporaba omenjenega znanja v praksi.

Pravna svetovalnica je razdeljena v dve fazi. V zimskem semestru udeleženke in udeleženci s pomočjo profesorjev fakultete in zunanjih strokovnjakov pridobivajo

poglobljeno teoretično znanje o pravu varstva pred diskriminacijo na različnih področjih. Program dela tako obsega spoznavanje relevantnih domačih in mednarodnih pravnih virov ter sodne prakse.

Osvojeno znanje je priprava na drugo fazo, ki poteka v poletnem semestru in v okviru katere se udeleženke in udeleženci praktično udeležujejo v postopkih varstva pred diskriminacijo. Svetovalnica študentkam in študentom omogoča sodelovanje s številnimi državnimi institucijami (npr. Zagovornik načela enakosti) in nevladnimi organizacijami (npr. Društvo informacijski center Legebitra). V okviru posamezne organizacije in pod vodstvom izkušenih zunanjih mentorjev nato udeleženke in udeleženci sodelujejo pri nudenju različnih oblik pravne pomoči osebam, ki se soočajo z diskriminacijo. Izzivi, s katerimi se soočajo partnerske organizacije, so nadvse raznoliki, zato so udeleženke in udeleženci primorani povezovati poznavanje različnih pravnih področij. Pri tem se urijo v pravnem argumentiranju in izpopolnjujejo svoje veščine pravnega pisanja. Pomemben del sodelovanja pa predstavlja tudi osebni stik z diskriminiranimi osebami tekom celotnega postopka, od pripravljanja pisnih vlog pa do ustnih razgovorov itd.

Ker je pravo varstva pred diskriminacijo panoga, ki se v našem pravnem prostoru šele razvija, so pravni mehanizmi na tem področju razpršeni in neizkoriščeni, kar se odraža predvsem v relativno slabem poznavanju in uporabi omenjenih mehanizmov tako s strani pravnikov kot tudi s strani potencialnih žrtev. Cilj svetovalnice je zato preko prakse spodbuditi nadaljnji razvoj in zanimanje bodočih pravnikov za pravno področje varstva pred diskriminacijo.

Polona Glušič, študentka Pravne fakultete UL in koordinatorica, o Delovno-pravni kliniki:

Delovno-pravna klinika je s svojim delom kot obštudijska dejavnost pričela v študijskem letu 2016/17 pod mentorstvom doc. dr. Luke Tičarja, predstojnikom katedre za delovno in socialno pravo, z namenom omogočanja pridobivanja poglobljenega znanja s področja aktualnih vprašanj in izzivov delovnega prava v praksi.

Pravna klinika je razdeljena na dva dela. V okviru prvega (teoretičnega) dela znanje študentov s svojimi izkušnjami na tedenskih srečanjih bogatijo gostujoči predavatelji, ki prihajajo iz vrst sodnikov Vrhovnega sodišča ter Višjega delovnega in socialnega sodišča, odvetnikov in predstavniki številnih drugih državnih institucij, nevladnih organizacij in gospodarskih družb. Poleg tega pa se v okviru klinike

študenti udeležujejo tudi različnih posvetov, na katerih slišijo mnenja delodajalcev, delavcev in državnih organov o aktualnih tematikah s področja delovnega prava.

V drugem delu klinike je študentom omogočeno tudi opravljanje prakse pri mentorskih organizacijah, ki cenijo udeležbo študentov na kliniki. Ta je namreč znak študentove radovednosti, želje po izpopolnjevanju in predanosti pravniškemu poklicu. Kot udeleženec klinike tako študent dobi jasnejši oris, kako in kje se delovna zakonodaja izvaja v praksi, prav tako pa ima priložnost spoznati vodilne akterje na delovnih področjih v Sloveniji in aktivno sodelovati s pisnimi izdelki pri predavanjih.«

Matevž Bedič in Alenka Šuštaršič, študenta Pravne fakultete UL, o pravni kliniki »Civilni sodni postopki v praksi«:

V študijskem letu 2019/20 je na novo zaživela pravna klinika »Civilni sodni postopki v praksi« pod vodstvom doc. dr. Neže Pogorelčnik Vogrinc in as. Filipa Dougana. Cilj klinike je študentom približati praktično rabo civilnega procesnega prava ter poglobljanje teoretičnega znanja s tega področja.

Udeležencem klinike so predstavljeni civilni sodni postopki, pri čemer se udeleženci seznanijo s posameznimi procesnimi instituti in spoznajo ureditev ter notranje delovanje sodišč. Sodelovanje študentov je predvideno na različne načine, praviloma s predhodnim raziskovanjem in z naknadnimi poročili.

Klinika je sestavljena iz dveh delov. Prvi del praviloma poteka v zimskem semestru in je zamišljen kot niz predavanj pravnikov, delujočih v praksi, drugi del pa zajema obisk glavnih obravnav na različnih sodiščih, s čimer udeleženci klinike teorijo prelijejo v prakso.

Posebna dodana vrednost pravne klinike je prav redno obiskovanje različnih sodišč: Vrhovnega sodišča, višjih sodišč ter različnih oddelkov (gospodarski, družinski, zemljiškoknjižni) prvostopenjskih sodišč. Pri tem velja izpostaviti, da študenti obiskujejo tudi sodišča izven Ljubljane, kar jim omogoča, da lažje spoznajo delo in dinamiko sodišč, saj je organizacija manjših sodišč manj kompleksna in s tem študentom lažje zaznavna in razumljiva kot zapletena ureditev sodišč v večjih slovenskih mestih.

Pravna klinika »Civilni sodni postopki v praksi« je tako bogata izkušnja, ki poleg teoretičnih izhodišč ponuja tudi praktično izkustvo na področju civilnega

procesnega prava, s čimer študenta opremi s potrebnim znanjem za kasnejše delo na področju civilnega in gospodarskega prava.

Tilen Majnik, študent Pravne fakultete UL in koordinator, o Upravnosodni kliniki:

Upravnosodna klinika je ena izmed obštudijskih dejavnosti na Pravni fakulteti v Ljubljani, ki se izvaja pod mentorstvom doc. dr. Brune Žuber. Klinika udeležencem omogočeno pridobitev poglobljenega znanja s področja upravnega prava, najprej preko zanimivih predavanj, ki jih izvajajo izkušeni in ugledni predavatelji iz odvetniških in sodniških vrst, za tem pa še s praktičnim delom, ko študenti rešujejo aktualne zadeve s področja upravnega prava na Upravnem sodišču. Študenti namreč pod mentorstvom upravnega sodnika dobijo v reševanje odprto zadevo, njihovo poročilo o zadevi skupaj s predlagano odločitvijo pa lahko odločujoči sodnik kasneje uporabi pri pripravi končne odločitve.

Za vse, ki jih upravno pravo zanima, je ta pravna klinika izjemno koristna tudi zaradi širine, ki jo ponuja. Na predavanjih so namreč izpostavljeni etični vidiki sodniške in odvetniške službe s predstavitvijo na videz čisto prozaičnih, vendar zelo težkih dilem, s katerimi se ti poklici soočajo pri svojem delu. Nadalje pa je predstavljen tudi kritičen pogled na pozitivnopravno ureditev tega področja, sodniki pa radi predstavijo svoje videnje odnosa tako do upravnih organov, ki odločajo pred njimi, kot tudi do njihove inštanca, tj. Vrhovnega sodišča.

Na koncu so seveda najpomembnejša prav praktična znanja, ki jih na kliniki pridobijo udeleženci. V obeh fazah je namreč veliko truda usmerjenega prav v posredovanje znanja o tem, kako napisati sodbo (in druge akte v upravnem postopku in upravnem sporu), ki bo ne le vsebovala vse z zakonom predpisane elemente, pač pa bo tudi dober pravniški izdelek, zaradi česar je v tem oziru ta pravna klinika konec koncev tudi odlična priprava na pravniški državni izpit.

Vse, ki vas zanima kaj več o posameznih pravnih klinikah, ki potekajo na Pravni fakulteti v Ljubljani, ob tej priložnosti vabim, da se obrnete na pedagoške mentorje in študentske koordinatorje posamezne klinike, ki so vam na voljo za vsa dodatna vprašanja.

ANEKDOTE IZ PREDAVALNICE

Zasl. prof. dr. Ciril Ribičič

Moje srečanje z ustavnim pravom v predavalnici prvega letnika Pravne fakultete davnega leta 1965 v Deželnem dvorcu na Kongresnem trgu je bilo stresno. Bil je čas, ko smo zjutraj morali rezervirati sedeže kot danes turisti na morskih plažah. In tako sem sedel v prvi vrsti, ko me med predavanjem o manjšinah profesor Makso Šnuderl nenadoma vpraša: *»Kolega, ali ni pojem manjšine žaljiv, podcenjujoč do njenih pripadnikov?«* Okamenel sem, nato pa zajecjljal: *»Ne, saj gre za manjšino matičnega naroda, ki ima svojo državo.«* In je bil zadovoljen, jaz pa nisem več silil v prvo vrsto.

Ko sem kot asistent začetnik predaval v tej isti dvorani, me je skoraj zadela kap, ko sem pred sabo zagledal študentko, ki je med predavanjem štrikala. Pa sem ugotovil, da lahko ima tudi to svoje prednosti. Takrat, ko sem povedal kaj posebej zanimivega, je njeno štrikanje zastalo. In sem se trudil, da bi se to zgodilo čim večkrat. Za naslednje predavanje sem se posebej pripravil, da bom govoril o zanimivih praktičnih primerih, pa se štrikajoča študentka ni nikoli več vrnila na moja predavanja.

Bolj nervozno sem reagiral, ko sem napodil iz predavalnice štiri študente, ki so med predavanjem igrali tarok. Pa me je profesor Bogomir Sajovic umiril z besedami: *»Kako jih moreš poslati iz tople dvorane, le kam so reveži odšli nadaljevat partijo? Saj ni čudno, da te kličejo morski pes!«*

Nekoč sem v isti dvorani opazil obraz znanca, ki je iz radovednosti prišel poslušat moje predavanje. Postavil sem se pred njega in ga pobaral: *»No kolega, kako pa bi vi rešili zapleteno vprašanje, o katerem govorim?«* Zardel je in nikdar mu več ni prišlo na misel, da bi preverjal, kako predavam. Pač pa so to z razvojem tehnologije vse bolj počeli študentje. Sedaj seveda ne štrikajo, pač pa brskajo po Googlu in lahko tudi preverjajo, ali se profesor morda ne moti. Bil sem profesor, ki je med predavanji in posvetovanji nosil s seboj projektor, ko uporaba PowerPointa še ni bila uveljavljena, iz česar so se kolegi radi norčevali. V neki razpravi na katedri so me starejši kolegi celo prepričevali, da članek, napisan na pisalni stroj, ne more biti

enako kakovosten kot tisti, ki je napisan s svinčnikom in radirko. Še vedno jih je nekaj, ki morajo imeti pred seboj besedilo na papirju, da znajo učinkovito brskati po njem. Sem pa zadnjič na obisku Ustavnega sodišča Bosne in Hercegovine ugotovil, da tam sodniki, domači in tuji, odločajo s pomočjo računalnikov, ne da bi imeli pred seboj kakšen papir.

Včasih sem svoja predavanja začel s kakšno šalo, pa je bil odmev praviloma precej kisel in zadržan in so me študentje gledali, kot da se za tako resnega profesorja ne spodobi, da pripoveduje vice. V zadnjih letih pa je najbolj vžgala naslednja pripoved; Ko sem ponosno vprašal svojega takrat šestletnega vnuka, kdo je C.R., na katerega se sklicuje Evropsko sodišče za človekove pravice v zadevi Mladina, mi je odgovoril: *»Vsak otrok ve, kdo je to ... To je vendar Cristiano Ronaldo«*.

Da me imajo v dobrem spominu tudi moji nekdanji študenti, pa priča naslednja prigoda. Pred nekaj leti se je v garaži Kapitlja v moj avto zaletel drugi, iz katerega je privihrala nasmejana šoferka in izjavila: *»Sem pa res vesela, profesor, da sva se po dolgih letih spet srečala!«*

In še ena profesorska izkušnja iz Državnega zbora. Ti si profesor, pogovori se prosim z našim poslancem, ki zelo čudno glasuje, so me prosili iz neke poslanske skupine. In sem se. Kakšno tehniko uporabljaš pri glasovanju, kolega? *»Enostavno: če glasujem »za« pritisnem levo tipko, če hočem glasovati »proti«, pritisnem desno tipko, srednjo tipko pa pritisnem bolj redko, takrat ko se vzdržim.«* Zanimivo, sem mu odvrnil in mu pojasnil, da je leva tipka res za glasovanje, funkcija desne je v tem, da lahko korigiraš svoj glas. *»Kaj pa srednja?«* *»Ta pa sploh ni tipka, temveč je kontrolna lučka, ki se prižge, kadar glasuješ!«*

POGLED ŠTUDENTA PRVEGA LETNIKA NA ŠTUDIJ PRAVA

Matej Igličar

Ob vpisu na Pravno fakulteto se mi je porajalo veliko vprašanj, na katera si sam nisem znal odgovoriti. Zanimalo me je, kako študij prava poteka, česa se bom na fakulteti naučil, ali mi bo izbran študij sploh všeč ter kakšni bodo moji profesorji in sošolci. Seveda pa sta se mi zastavljali tudi vprašanji, ali bom zmožen opraviti vse izpite in koliko časa bom moral vložiti v sam študij. Pred začetkom študija me je tako pestilo nešteto takšnih in podobnih ugank, pri čemer sem odgovore nanje lahko iskal zgolj v splošni predstavi o študiju prava, ki jo ustvarjajo ljudje, ki o njem verjetno vedo še manj, kot sem o študiju vedel sam.

Kljub vsem informacijam, ki krožijo o študiju prava, pa mi na prave odgovore ni bilo treba dolgo čakati, saj sem kmalu po začetku študija dobil odgovore na večino vprašanj, ki so se mi zastavljala. Tako sem, čeprav sem bil na začetku svojega prvega študijskega leta še malo izgubljen, zaradi povsem novega sveta, v katerega sem vstopil, zelo kmalu vedel, da sem izbral pravo fakulteto in da želim postati pravnik. Kljub polnemu urniku, zgodnjim uram zbujanja in poznim uram vračanja domov na predavanja večinoma odhajam dobre volje, pri čemer še zdaleč nisem izjema. Glede na to, da je ozračje v predavalnicah odlično, namreč sklepam, da se tudi ostali bruci in brucke počutijo podobno.

Glede študija lahko rečem, da mi je širok predmetnik prvega letnika omogočil vpogled v prej nepredstavljivo količino znanja o pravu, njegovi naravi, teoriji, zgodovini in namenu, ki mu služi. Naravnost fascinirali pa so me profesorji, ki so s svojim na videz neskončnim znanjem v moji glavi ustvarili podobo izvrstnega pravnika. Zelo hitro sem ugotovil tudi, da je ključ do uspeha vestno in sprotno delo, kar mi zelo ustreza. Odlična se mi zdijo tutorstva, kjer s pomočjo starejših študentov, ki so se pri posameznih predmetih še posebej izkazali, sproti utrjujemo snov s predavanj. Z vsem tem se je moj pogled na pravo, študij in življenje nasploh temeljito spremenil, saj sem ponotranjil nove, pravniške vrednote. Poleg znanja o samem pravu pa sem na novo spoznal tudi pomen besed, kot so delavnost,

vztrajnost, natančnost in odgovornost.

Poleg študija sem na Pravni fakulteti spletel tudi mnoga nova znanstva in prijateljstva. Sprva znotraj svoje skupine, ki je bila oblikovana za delo na vajah, kmalu zatem pa sem spoznal kolege in kolegice iz letnika, s katerimi bomo, upam, skupaj uspešno dosegli zadane študijske cilje in pa tudi ostale cilje, ki morda s samim študijem niso neposredno povezani. Na tem mestu moram omeniti še študentsko organizacijo Panda, v okviru katere sem spoznal študente višjih letnikov, ki so moj prehod iz dijaka v študenta zagotovo olajšali s praktičnimi nasveti, poleg tega pa sem si z vključevanjem v Pandine dogodke popestril študij.

Ko se sedaj, po dobri polovici študijskega leta in prvem uspešno opravljenem izpitnem obdobju, ozrem nazaj, si težko predstavljam dan brez študija prava. Čeprav sem si v tem času uspel odgovoriti na številna vprašanja, pa mi odgovori na stara vprašanja odpirajo nova. Tako kot na tista iz pred začetka študija, bom tudi na ta z vztrajnostjo in zanimanjem iskal odgovore na, sedaj tudi že moji, 100 let stari Pravni fakulteti, kateri želim še najmanj enkrat toliko let in s tem še enkrat toliko generacij nadobudnih brucev.

POGLED ŠTUDENTKE PETEGA LETNIKA NA ŠTUDIJ PRAVA

Monika Gradišnik

V času pisanja¹ tega prispevka smo magistrski študenti, ki zaključujemo s študijem in vstopamo na trg dela, z mislimi že pri zaključnih izpitih, pisanju magistrske naloge in iskanju še zadnjih projektov za izboljšanje življenjepisa, torej pri tem, kaj lahko naredimo danes za lažji, varnejši in uspešnejši prehod v novo življenjsko obdobje. Neprestano imamo pred očmi zadolžitve, ki bi jih morali opraviti že včeraj, pravzaprav ne bi škodilo, če bi se jih lotili že pred dobrim mesecem, a nam to do sedaj zaradi pomanjkanja časa nekako ni uspelo. Ob vsem tem hitenju je zato včasih prav pomirjujoče, ko se zazremo nazaj, na vse izzive in cilje, ki smo jih že uspešno prestali.

Spomnim se, kako se mi je po prvem mesecu študija, nekje v začetku novembra leta 2015, pet let študija zdelo cela večnost. V vseh teh petih letih študija pa je Pravna fakulteta postala nek na trenutke bolj ali manj prijeten drugi dom, v katerem smo se sprva počutili negotovo, nato pa z vsakim uspešno opravljenim izpitom in letnikom vedno bolj suvereno in domače. Postavljala nam je vedno nove izzive, ne samo akademske, temveč tudi marsikateri osebni in življenjski izziv. Študij mi je tako poleg znanja dal tudi številna prijateljstva in poznanstva, zaupanje vase in v svoje sposobnosti ter (pre)potrebno širino. Danes, ko s (formalnim) študijem zaključujem in pomislim na vsa ta leta, ki so za mano, se mi zdi, da so minila neusmiljeno hitro. Komaj se je študijsko leto začelo, že je bilo tu izpitno obdobje, ko dnevi še posebej hitro minevajo. In tako leto za letom.

Lahkotnost in brezskrbnost gimnazijskih let sta z vstopom v prvi letnik hitro minili. Svobodo je zamenjalo ostajanje na faksu od jutra do večera, česar do takrat nismo bili vajeni. S številnimi težavami smo vsakodnevno usklajevali obisk predavanj, učenje, druženje, športne aktivnosti in spanje. Vsakič je za nekaj zmanjkalo časa ne glede na to, kako smo se trudili. Sama to sedaj, ko gledam nazaj, občutim kot

1 Prispevek je bil napisan marca 2020.

največji izziv prvega letnika. Drugi letnik je bil zame nekaj popolnoma drugega. Zaznamovala sta ga osredotočenost in nov zagon. V študijskem programu so se namreč pojavile vsebine, ki so me bolj zanimala, in tematike, ki sem si jih lahko bolj živo predstavljala, zaradi česar je bil tudi študij enostavnejši. Temu so sledile dobre ocene, ki so se z vsakim letnikom samo še izboljševale. V tretji letnik sem tako zakorakala brez skrbi, ki so bile pred tem prisotne. Študij je postal užitek, knjižnica pa zaradi vseh tam preživetih ur popolnoma domača. Med tednom tista na faksu, med vikendi pa seveda do poznih ur odprta CTK.² Sprva večine obrazov v knjižnicah nisem poznala, z vsakim tednom, mesecem in letom pa so ti obrazi postajali vedno bolj poznani, dobivali so imena, zgodbe in zanimanja. Čeprav smo večinoma študirali vsak zase, mi je bilo učenje veliko prijetnejše, ko sem ugotovila, da se okoli mene učijo tudi drugi, prav tako željni znanja. Poleg tega pa so bili odmori med učenjem veliko bolj sproščujoči, pogosto pa so se iz študijskih odmorov razvile tudi zanimive pravne in tudi ne tako pravne debate. Začela sem še bolj uživati v učenju in miselnih izzivih, ki mi jih je študij ponujal. Ker mi to počasi ni več zadostovalo, sem začela iskati nove izzive. Pozanimala sem se o projektih, tekmovanjih in pravnih klinikah, ki so s seboj prinašali nekaj neznanega in še ne osvojenega ter s tem nov zagon. Zaradi vseh dodatnih obveznosti in dobre družbe je četrti letnik minil, kot bi trenil, in že je bil pred mano magisterij. Ta je zaradi predavanj na daljavo v drugem semestru minil še posebej hitro in neopaženo.

Sedaj je pred nami ponovno neznano, nov prvi letnik naslednjega življenjskega obdobja s še večjimi izzivi in pričakovanji. Se že veselim.

2 Centralna tehnična knjižnica Univerze v Ljubljani.

USKLAJEVANJA ŠTUDIJA IN ŠPORTA

Eva Mustar

Mladi se danes družimo drugače, kot so se družili včasih, pa vendar ostajajo nekatere stvari nespremenjene. Kako navezati nov stik, je namreč večno vprašanje vseh generacij. Čeprav so nekateri komunikacijsko bolj veščji kot drugi, pa se mladi slej kot prej, če ne že čisto na začetku pogovora, dotaknemo študijskih obveznosti. Sama s ponosom povem, da sem študentka Pravne fakultete, čemur pa običajno sledi začuden pogled, saj moja športna oprava in torba za trening ne ustrezata predstavam o študentih prava. Začetnemu začudenju hitro sledi vprašanje: *»Kako ti uspe?«*

Zdi se mi kot včeraj, ko sem prvič vstopila skozi vrata Pravne fakultete in se razgledovala naokoli, vse se mi je zdelo tako veliko. Spominjam se svojih pomislekov, ali mi bo sploh uspelo usklajevati treninge in pravo. Kljub temu se nisem pustila prestrašiti, v športu sem se namreč naučila predsvem dejstva, da kjer je volja, je tudi pot. Sedaj treniram dvakrat dnevno na stadionu, redno pa obiskujem tudi predavanja in vaje. Lahko rečem, da sem dobro ujela ritem športa in študija. Seveda pa to zahteva precejšnjo mero organizacije in logistike. Moji dnevi so v naprej načrtani; kdaj imam trening, kaj in kdaj bom jedla, kdaj je čas za učenje in nenazadnje kdaj je čas za spanec. V času, odkar sem na fakulteti, tako ugotavljam, da je čas najdragocenejša stvar, ki jo človek lahko zapravi. Zato je še toliko pomembneje, da si postavimo svoje prioritete in se osredotočimo na stvari, ki so nam pomembne. Opažam, da veliko ljudi svojega časa ne izkoristi dovolj, po koncu dneva pa si vedno rečejo, *»če bi imel več časa«*. Sama vedno pravim, da čas je, če si ga vzameš. Prepogosto slišim besedo *»jutri«*, ki je res lepa beseda, mar ne? Vendar pa se sprašujem, ali ta *»jutri«* sploh obstaja? Vse, kar imamo, je danes, tukaj in zdaj.

Mogoče se komu zdi moj ritem življenja dolgočasen ali celo prenaporen, a ko si enkrat v tem vrtincu, o tem niti ne razmišljaš. Moram pa priznati, da se včasih tudi sama malo zakvačkam z vso to organizacijo.

Ob koncu študijskega leta sledi mesec maj, mesec, ki buri duhove med študenti in

tudi med tistimi, ki s študijem nimajo nobene povezave. V maju se vsakič znova spomnim besed profesorja Kranjca iz prvega letnika »maj je jutri«, ki še kako držijo. Zame je to mesec največjih kognitivnih, psihičnih in telesnih naporov. Izpiti si sledijo kot odsevniki na robu cestiča, prve tekme pa so pred vrati. Kljub temu poizkušam v glavi ohraniti mirne živce. Kaj hitro sem ob tem ugotovila, da se v tem magičnem maju vse prepleta. Kadar sem uspešna na izpitih, sem bolj sproščena tudi na treningih in tekmah ter posledično dosegam dobre rezultate. Prav tako pa imam, kadar dosegam dobre rezultate, tudi večjo motivacijo za učenje, kar prinese uspešno opravljene izpite. S tem je krog uspeha sklenjen. Tako se počutim v ravnovesju, mirna sem in lahko rečem, da na obeh področjih nastopam samozavestno.

Elektronskega naslova niti gesla za uspeh ne poznam. Lahko zgolj rečem, da je disciplina vrlina, ki me dela močnejšo. Zame je uspeh pot in ne zgolj cilj kot mnogim. Cilj pa je zgolj točka, ki jo dosežem, da lahko vidim dlje in višje. Študij tako vidim predvsem kot veliko prelomnico za nas mlade. Zato na tem mestu poudarjam, da mladi na tej poti dostikrat ne potrebujemo drugega kot nekoga, ki enostavno verjame v nas, nam da možnost (včasih tudi več njih) in občutek, da enostavno zmoremo. Vsem študentom, ki se znajdejo na razpotju, tako toplo priporočam naše vestne tutorje, ki so bili meni vedno pripravljene pomagati, deliti nasvete z mano, skupaj pa smo preživeli tudi kakšno dolgo popoldne ob knjigah in zapiskih. Zaradi pomanjkanja časa sem seveda pristaš kvalitetnega učenja pred kvantitetnim. Seveda pa mi ne bi uspelo brez razumevajočih profesorjev, ki so mi vedno stali ob strani. Na začetku me je skrbelo, kako profesorjem razložiti in predstaviti, s čim se ukvarjam in s kakšnimi težavami se srečujem. S strahospoštovanjem in velikim cmokom v grlu sem se odpravila prav do vsakega od njih in poskusila pojasniti, zakaj gre. Ni dovolj samo, da lepa beseda lepo mesto najde, izraziti je treba tudi željo in izkazati svoj trud. Sama sem tako prišla do četrtega letnika, ob tem pa je vame verjel prav vsak profesor in mi stopil naproti. Za ves trud se jim iskreno zahvaljujem.

Ko tako po dolgem dnevu sedim na avtobusu Ljubljanskega potniškega prometa in nemo zrem skozi okno, razmišljam o poti, ki sem jo prehodila. Doma odložim torbo od jutranjega treninga in še drugo polno knjig iz knjižnice. Oblečem športna oblačila in skrbno zavežem tekaške copate, zaklenem vrata in se spustim v lahkotni tek. Z dvorišča na pločnik in s pločnika na gozdno stezo. Počasi izpraznim glavo odvečnih misli, umirim utrip srca, ujamem ritem in sproščeno diham hladen zimski zrak. Vem, da mi bo uspelo.

PBL - REVOLUCIONARNI SISTEM ALI LE NOVO IME ZA KLASIČNE METODE POUČEVANJA? MOJA IZKUŠNJA

Iva Petrovič

Po treh letih rednega študija na Pravni fakulteti v Ljubljani sem se odločila, da je nastopil čas za popestritev klasičnega semestra, zato sem se odločila za Erasmus izmenjavo v prvi polovici četrtega letnika. Morda se sliši nenavadno, a ta odločitev ni bila sprejeta z namenom podaljšanja počitnic ali okušanja študentskega življenja v tujini. Že v osnovni šoli sem namreč prvič odšla sama v tujino, zato je zame čar svobode in samostojnosti, ki ga sicer prinaša potovanje, ugasnil že ob koncu gimnazije. Moj cilj izmenjave je bil tako predvsem spoznati sistem poučevanja prava, ki bi se kar najbolj razlikoval od našega, in usvojiti vsaj osnove tujih pravnih sistemov. Seveda to ne pomeni, da sem se v času izmenjave posvetila zgolj študiju, želim le poudariti, da je bil moj cilj marsikateremu kolegu nekoliko tuj.

Tako sem, po sicer ne predolgem razmisleku, za petmesečno izmenjavo izbrala Maastricht – manjše mesto na Nizozemskem tik ob meji z Belgijo in Nemčijo. Prepričalo me je s prelepo arhitekturo in odličnim izhodiščem za raziskovanje omenjenih treh držav. Sploh pa se mi je zdelo zanimivo izbrati prvič evropsko pravno fakulteto in drugič fakulteto, ki temelji na popolnoma drugačnem učnem sistemu, kot je naš. Univerza v Maastrichtu je namreč znana po svojem PBL oz. »*Problem Based Learning*«¹ sistemu,¹ ki temelji na učenju preko problemskih sklopov. Sama sem takoj pomislila na precedenčne sisteme in si zamislila učenje s pomočjo sodb ali prek iskanja rešitev v izmišljenih problemih, a sem kaj kmalu spoznala, da je PBL v praksi nekaj popolnoma drugega. Sicer je ideja res ta, da naj bi proces učenja temeljil na reševanju primerov, ki ne pripeljejo do enoznačne rešitve in zato omogočajo številne razprave med študenti ter profesorjem, a je bila

¹ Več o Problem-Based Learning-u na spletni strani fakultete, URL: <<https://www.maastrichtuniversity.nl/education/why-um/problem-based-learning>>.

moja izkušnja nekoliko drugačna.

Maastrichtska fakulteta na stari celini uživa precejšen ugled, saj slovi po svojem modernem konceptu poučevanja in je ena redkih »mlajših« pravnih fakultet, ki uživa spoštovanje vsaj približno enako najboljšim tradicionalnim pravnim fakultetam. Ponuja primerjalno pravno znanje, in sicer naj bi tamkajšnji študentje po treh (oz. štirih letih, če se odločijo še za »masters« program) obvladali kar štiri jurisdikcije ter imeli poglobljeno znanje o pravu evropske unije in bili pripravljeni za delo pravnih strokovnjakov na regionalni, nacionalni ali pa internacionalni ravni.² Pridobljeno znanje naj bi omogočalo hitro zaposlitev tako v javnem kot v zasebnem sektorju. Radi se pohvalijo, da je njihov način poučevanja bolj oseben in omogoča več debate med profesorji in študenti. V vsakem semestru (teh je več kot pri nas – v času našega zimskega semestra imajo v Maastrichtu kar tri; vsak predmet se tam namreč poučuje le sedem tednov, zadnji (osmi) teden semestra pa je namenjen izpitom) sta le dva do trije predmeti in za vsakega so predavanja le enkrat tedensko. Slednja moram že na tej točki pohvaliti (in priporočiti), saj je velika večina profesorjev res odličnih. Predavanja so neverjetno zanimiva in aktualizirana – pri predmetu Primerjalno stvarno pravo smo se tako na primer posvetili blockchain tehnologiji in pametnim pogodbam. Torej smo tradicionalne pravne panoge obravnavali tudi z vidika tehnološkega napredka družbe. Obravnavanje takšnih tem je pri nas na žalost bolj stvar neobveznih seminarjev. Problem na Evropski pravni fakulteti v Maastrichtu pa je, da so predavanja kratka in se, kot sem že omenila, izvajajo le enkrat tedensko. Torej imajo v celem semestru za en predmet le 7 predavanj po dve uri. Za primerjavo: celotno stvarno pravo in to v 4 jurisdikcijah predelajo v 7 tednih, medtem ko je pri nas stvarno pravo v sklopu civilnega prava in se izvaja celo leto – le za naš pravni red. Na tem mestu se mi zdi odveč pripomba o »poglobljenosti« tako pridobljenega znanja, kljub temu, da naj bi vsak študent pripravam na predavanja tedensko namenil še 35 ur samostojnega dela, kar znese pet ur dnevno. Seveda je sprotno delo najboljše, a se najbrž vsi zavedamo, da so taka pričakovanja daleč od realnosti.

Poleg predavanj potekajo enkrat tedensko še tako imenovani »tutoriali«, ki prav tako trajajo dve uri. Ti so namenjeni udejanjanju zgoraj omenjenega PBL sistema. Potekajo v manjših skupinah po približno petnajst študentov. To je bil del, ki sem se ga pravzaprav najbolj veselila in bila zato tudi najbolj razočarana. Tutoriale namreč le redko vodijo profesorji sami oz. ima po navadi le ena od šestih skupin to srečo. Preostale skupine vodijo tutorji, ki na naše študentske tutorje spominjajo veliko

² Več o fakulteti spletni strani, URL: <<https://www.maastrichtuniversity.nl/about-um/faculties/faculty-law>>.

bolj, kot bi bilo primerno glede na njihovo vlogo v sistemu. Pri nas so namreč tutorstva namenjena ponovitvi obravnavanega in postavljanju vprašanj ter so na voljo poleg predavanj in vaj. Na njih študentje, ki so predmet že opravili, pomagajo mlajšim študentom pri razumevanju snovi in pripravi na izpit. Maatrischtski tutorji pa imajo vlogo podobno našim asistentom na vajah, so novopečeni diplomanti in magistri, na katerih pravzaprav sloni celoten slovit PBL sistem, ki na koncu izgleda tako, da je primerov bolj malo oz. so le-ti povzeti iz knjig, zato dodane vrednosti (razen seveda kadar vodi tutorial profesor sam) pravzaprav ni. Razlika je tudi v tem, da se pri njih snov obravnava na tutorialih razlikuje od tiste, ki se obravnava na predavanjih. Torej je del snovi predelan le s strani tutorjev, pri nas pa večino snovi pokrijejo že profesorji, na vajah pa se zato lahko bolj temeljito posvetimo primerom samim. Razlikovanje med tem, s čigave strani je snov podana študentom, poudarjam tudi zaradi naslednjega dogodka, ki je bil morda »temna« izjema, a je name naredil precej močan vtis; Na enem izmed prvih tutorialov sem vprašala, ali je rešitev primera v načelu »*Accessio cedit principali*«. Vprašanje sem osnovala tako zgolj iz razloga, da je bilo v prvem tednu izmenjave zame lažje razložiti svoje mnenje prek splošnih načel kot z dolgimi angleškimi stavki. Tutor (le kakšno leto starejši od mene) pa me je ob tem stavku začudeno pogledal ter odgovoril »ne vem, kaj to pomeni, a sliši se pravilno«.

Kar želim povedati je, da po mojem mnenju moderni sistem (ali pa vsaj njegovo izvajanje) vsekakor še ni dovolj dodelan, da bi se lahko kosal s tradicionalnim. Verjamem, da vsi pravni sistemi ne dajejo enakega pomena rimskemu pravu, a če gre za primerjalno pravno fakulteto, ki obravnava tako romanske kot germanske in anglosaške pravne sisteme, se pravnim osnovam, ki veljajo še danes, ne bi smeli kar tako izogniti. Če ne drugega ravno zato, da lažje komuniciramo s kolegi iz tujine.

Morda je sicer to le moja izkušnja, a moje utvare o učinkovitosti PBL sistema so se hitro razblinile, saj je v praksi očitno težko izvedljiv – pričakovanja, da bo profesor vodil predavanja in še šest skupin za tutoriale, so namreč nemogoča. Čim pa delo prepustimo tutorjem, nivo poučevanja logično pade. Sicer je res, da tudi na naši fakulteti vaje pogosto vodijo asistenti, in ne profesorji, a imamo zato s slednjimi pri nas veliko več stika, ker je samih predavanj več, poleg tega pa določeni profesorji celotna predavanja zasnujejo na podlagi primerov, kar spominja na (kvaliteten) PBL sistem. Tako sem kljub res odličnim predavanjem dobila občutek, da je znanje, ki ga pridobimo na naši fakulteti, veliko bolj poglobljeno in trdno. Če pomislim na vse tuje sisteme, ki smo jih obravnavali, si nikakor ne predstavljam učenja za pravosodni izpit v eni izmed držav, katere pravni red naj bi delno spoznala. Omeniti moram tudi to, da sem sama izbrane predmete (v večini) na domači fakulteti že

opravila pred odhodom v Maastricht in se mi posledično snov ni zdela težka, saj je bilo znanje potrebno le prevesti v angleščino ter ga razširiti na različne pravne rede. To ravno zaradi precej osnovne ravni, na kateri se predmeti obravnavajo, ni bilo pretežno. Težko pa si predstavljam, kako se tamkajšnji študent brez predznanja sooči s takšno količino podatkov v tako kratkem času.

Še zadnji mit, ki se mi je razblinil, je skrivnost za uspeh na raznih »moot court« tekmovanjih. Študentje Maastrichtske fakultete so pogosto zelo visoko uvrščeni, kar pa verjetno ni mogoče pripisovati zgolj kvaliteti fakultete, temveč temu, da si takšno tekmovanje lahko izberejo namesto rednega predmeta in se nanj pripravljajo, kot bi se pripravljali na izpit. Pri nas pa si lahko tekmovanje le priznamo namesto opravljanja izbirnega predmeta. Seveda to ni nujno slabo in bi se bilo morda po tej metodi celo vredno zgledovati, kaže pa na to, da uspehi na tekmovanjih niso nujno odraz znanja in spretnosti študentov samih.

Tako sem bila nad fakulteto, ki ima res prvovrstne profesorje iz različnih držav in ki so mi ponudili popolnoma nove poglede na klasične pravne institute, ravno zaradi slovitega PBL sistema kar malo razočarana, saj ga na tamkajšnji fakulteti ni dosti več kot na naši v sklopu vaj. Razlika je torej le v promociji. Poleg tega mi je pri nas všeč, da za razliko od tutorjev v Maastrichtu naši asistenti, ki vodijo vaje, kadar niso prepričani v odgovor, raje obljubijo, da se bodo pozanimali pri profesorjih, in nato stvar razjasnijo na naslednjih vajah. Naši asistenti prav tako ne izvajajo strogega treninga za izpit, kot se je to na primer zgodilo pri nekaterih tutorialih, saj tamkajšnji tutorji med seboj tekmujejo v uspehu svoje skupine na izpiti, kar da študentu vse prej kot dober občutek in kvalitetno znanje.

Za konec bi rada poudarila, da mi nikakor ni žal, da sem se odločila izmenjavo in sem tudi mnenja, da bi moral vsak študent oditi vsaj na eno, ker nudi nenadomestljive izkušnje. Zdi se mi, da sem v teh mesecih veliko pridobila tako akademsko kot socialno. Poleg tega pa sem se vrnila z nekim novim zaupanjem v ljubljansko pravno fakulteto, saj z izpiti v Maastrichtu kljub ugledu, ki ga uživajo, nisem imela nikakršnih težav. Sem torej mnenja, da imamo primerjalno na naši fakulteti pravzaprav veliko možnosti za debate in tudi, da je odnos precej bolj oseben. Sploh glede izpitov. Sama imam namreč veliko raje ustne zagovore (ki jih je sicer tudi pri nas bolj malo), saj ti omogočajo boljši vpogled v znanje študenta. Zato je bil Maastrichtski sistem, kjer študentje s celotne univerze (in ne zgolj pravne fakultete) vsi naenkrat, v hali, podobni tisti na Gospodarskem razstavišču, pišejo izpite, zame precejšen šok. Občutek številke in hitre zamenljivosti mi namreč nikoli prej ni bil tako blizu.

Namen mojega prispevka vsekakor ni »fakultetni šovinizem«, ampak zgolj predstaviti drugačno mnenje od splošno uveljavljenega, ki pogosto slepo sledi hvali modernega poučevanja in kritiki klasičnega *ex cathedra* sistema poučevanja. Klasični sistem je namreč (vsaj na Ljubljanski Pravni fakulteti) že davno presegel le enostransko podajanje snovi, saj za skoraj vsak predmet potekajo tudi vaje, ki so zasnovane enako kot PBL sistem. Pri (maastrichtskem) PBL sistemu pa velik del tutoriala predstavlja povzemanje snovi. Približevanje obeh bi tako zlahka primerjali s približevanjem kontinentalnih in anglosaških pravnih sistemov. Oba sistema imata več kot očitno svoje prednosti in slabosti, v resnici pa sta si bližje, kot si zagovorniki, enega ali drugega, upajo priznati.

ŠTUDIJ PRAVA V DEŽELI TULIPANOV

Katarina Černivec

Sredi tretjega letnika sem se odločila, da četrti letnik študija popestrim z izmenjavo na eni izmed univerz, ki delujejo v programu Erasmus. Pri tem sem se odločila za univerzo v Groningenu na Nizozemskem, ki je poleg več kot 400 letne tradicije uvrščena tudi na lestvico stotih najboljših univerz na svetu. Čeprav je v okviru Erasmusu mogoče izbrati študij širom Evrope, sem bila, še preden sem se odločila za dotično univerzo, že praktično odločena, da bom izmenjavo opravila na Nizozemskem. Nizozemska me je namreč takoj pritegnila zaradi čara dežele same in dejstva, da je poznana po svojih odličnih univerzitetnih programih na področju prava. Tako sem morala v naslednjem koraku izbrati zgolj eno izmed nizozemskih univerz. Da pa sem izbrala prav Groningen, se imam zahvaliti prijatelju, ki sem ga spoznala med njegovo izmenjavo na naši pravni fakulteti. Ko sem mu povedala, da se odločam o tem, kam naj grem na izmenjavo, je namreč takoj predlagal, da izberem njegovo domačo fakulteto. Sledila sem njegovemu nasvetu in takoj po obisku spletne strani univerze v Groningenu me ostale fakultete sploh niso več zanimale. Če pogledam nazaj, lahko rečem, da sem sprejela pravilno odločitev.

Na tamkajšnjih predavanjih sem namreč poglobila znanje, pridobljeno na naši fakulteti, prav tako pa sem dobila tudi priložnost obiskovanja predmetov, ki niso del programa na naši pravni fakulteti, a so vsekakor zelo zanimivi za delo v praksi. Ob koncu izmenjave so mi predmete, ki sem si jih izbrala tam, priznali na naši fakulteti, tako da sem na ta način zamenjala nekaj izbirnih predmetov in en obvezni predmet četrtega letnika ter tako brez težav opravila letnik in napredovala na drugo stopnjo.

Seveda pa na izmenjavi nisem zgolj študirala, temveč sem se v petih mesecih, ki sem jih preživela v Groningenu, poleg študijske materije veliko naučila tudi o nizozemski kulturi, kulturi svojih novih prijateljev in o sami sebi. Spoznala sem, kako je bivati stran od doma in družine, v tuji državi, kjer govorijo tuj jezik in kjer so prometna pravila prilagojena njihovim neustrašnim kolesarjem. Dobila sem

prijatelje s celega sveta, s katerimi še sedaj ohranjam redne stike in se že veselim ponovnega snidenja z njimi.

Zaradi tega lahko rečem, da je študijska izmenjava v tujini res neverjetna izkušnja in vsakomur, ki vsaj malo razmišlja o študijski izmenjavi, res svetujem in toplo priporočam, da zgrabi to priložnost z obema rokama in se odpravi v širni evropski svet.

VTISI IZ TUJEZEMSKIH ŠTUDENTSKIH KLOPI (LL.M. ŠTUDIJ NA IRSKEM)

Teja Pirnat

Po zaključku študijskega programa prve stopnje na Pravni fakulteti v Ljubljani sem se odločila, da študijsko pot nadaljujem na Trinity College Dublin na Irskem, kjer opravljam LL.M. s področja prava intelektualne lastnine in informacijske tehnologije.

Za študij v inozemstvu sem se odločila, ker v Sloveniji ni študijskega programa, ki bi se osredotočal na to področje, prav tako pa mi je odhod na Irsko predstavljal večji izziv kot nadaljevanje študija v domovini. Študij v tujini namreč ne obsega le učenja v tujem jeziku, temveč tudi soočenje z vsemi preprekami, ki jih prinaša selitev in bivanje v drugi državi.

Med izzive, s katerimi sem se soočila na Irskem, nedvomno sodi tudi njihov način poučevanja. V primerjavi s študijem v Ljubljani imam namreč sedaj veliko manj kontaktnih ur s profesorji, saj imam v vsakem semestru zgolj 3 predmete. Pri vsakem izmed njih imam po 2 uri predavanj na teden, skupaj torej 6 ur predavanj tedensko. Druga pomembna razlika je, da predavanja potekajo v manjših skupinah kot na naši fakulteti, zaradi česar so ta veliko bolj osebna. K temu pa nedvomno pripomore tudi to, da nas profesorji nagovarjajo po naših osebnih imenih in se nasploh trudijo biti čim bolj dostopni. Za vsako predavanje profesor določi okoli 100 strani obveznega gradiva, ki ga je treba prebrati pred predavanjem, seznam pa pogosto obsega še dodatno gradivo za vse, ki jih preučevano področje še posebej zanima. Med predavanji nas predavatelji tako sprašujejo in spodbujajo, da izražamo svoje mnenje ter postavljamo vprašanja – gre za t. i. sokratski pristop k poučevanju. Sodelovanje na predavanjih pri večini predmetov predstavlja tudi del končne ocene (do 20%), preostali del pa je pridobljen z opravljenim izpitom oziroma esejem. Poleg predavanj imamo še srečanja za magistrsko nalogo, ki jo moramo oddati konec drugega semestra, program od študentov tako zahteva veliko samodiscipline

in časovne organiziranosti.

Lahko rečem, da tukajšnji pristop zagotovo veliko bolj spodbuja sprotno učenje, vendarle pa je obširnost pridobljenega znanja odvisna od tega, koliko časa posameznik vложи v študij. Manjše število ur predavanj študentom omogoča, da lahko predavanjem zbrano sledijo in se nanje vnaprej pripravijo. Kljub temu pa se mi zdi, da lahko študent, ki želi zgolj pridobiti naziv, to stori brez večjih naporov, medtem ko je za zaključek študija z odliko, v študij potrebno vložiti zares veliko truda. Všeč mi je, da so predavanja interaktivna, a se lahko, če slušatelji nanje niso pripravljene, razprave hitro spremenijo v izražanje osebnega mnenja brez prave podlage. Kot sem povedala že zgoraj, poglobljen del ocene pri večini predmetov dobimo na podlagi esejev, saj tukajšnji sistem zlasti ceni raziskovalno delo. Čeprav ima takšen način ocenjevanja številne prednosti, pa se lahko zgodi, da v izpitnem obdobju ne pridobiš natančnega pregleda nad vso obdelano snovjo, ampak zgolj poglobljeno znanje o določenem raziskovanem področju – to je seveda odvisno predvsem od posameznega študenta.

Da pridobljeno znanje ni zgolj teoretično, poskrbijo številni gostujoči predavatelji. V Dublinu imajo namreč sedež »*high-tech*« *podjetja, kot so Google, Facebook, Twitter in LinkedIn, zaradi česar nas pogosto obiščejo vodje njihovih pravnih oddelkov, kar nam daje prvovrsten vpogled v delovanje in prakso teh podjetij. Poleg tega univerza med letom večkrat organizira tudi pravne karijerne tržnice, kjer lahko pridemo v stik z večjimi odvetniškimi pisarnami. Vsak študent ima seveda tudi dostop do vseh večjih podatkovnih baz in do bogato založene knjižnice. Za nameček Trinity College Dublin znotraj neverjetno lepega kampusa nudi še karierni center za osebno svetovanje, brezplačen dostop do zdravniške oskrbe in športnega centra z bazenom ter številne prostore za študij (nekateri so na voljo tudi 24/7).*

Seveda pa bivanje v tujini, poleg raznolike študijske izkušnje, predstavlja tudi odlično priložnost za raziskovanje države in nepoznanih kultur – Trinity College je namreč nekakšen svet v malem, saj študentje prihajajo od vsepovsod. Obenem smo študenti nenehno vabljeni, da se pridružimo raznovrstnim društvom in spoznavamo posameznike s podobnimi interesi. Pri tem društva zajemajo vsemogoče aktivnosti od debatnih klubov do gverilskega kvačkanja. Družabno življenje je izredno živahno in vsak dan se dogaja več dogodkov, kot se jih je mogoče udeležiti. Prav zavedanje, da sem tu za določen čas, pa me spodbuja, da zares izkoristim sleherni trenutek.

Za priložnost za študij v tujini sem neizmerno hvaležna, a hkrati lahko navzlic

drugačnemu pristopu k poučevanju rečem, da mi je tudi čas, preživet v klopeh na Pravni fakulteti v Ljubljani, zares veliko dal, še posebej celovit pregled glavnih pravnih področij in sposobnost iskanja biti v brezbrežnem številu virov.

KAJ ŠTUDENTJE TERJAMO?

Kaja Gajšek in Šejla Gutič

Kot študentki Pravne fakultete v Ljubljani želiva v luči njene stoletnice podati svoje predloge in pobude glede študija in obštudijskih dejavnosti na fakulteti. Kljub temu da je naša fakulteta v številnih pogledih študentom prijazna, pa ima še veliko prostora za izboljšanje in napredek. Glede na to, da so se izvedli intervjuji s profesorji in asistenti, sva želeli v tem prispevku predstaviti še najine misli in poglede o tem, v kakšno smer bi želeli, da se naša fakulteta poda v prihodnosti.

Večkrat tekom študija sva s kolegi debatirali o tem, kaj si želimo, da bi nam naša fakulteta še ponudila. Ena od zadev, h kateri smo se znova in znova vračali ter glede katere smo bili enotnega mnenja, je večji poudarek na praktičnem znanju. S tem seveda ne želimo zanikati pomena teorije, a za dejansko razumevanje je ključna predvsem aplikacija znanja na konkretne primere, ki sega preko memoriziranja zakonov in gole subsumpcije zakonskih določb. Kljub temu, da nekateri profesorji že gredo v to smer in da je glavni namen vaj prav aplikacija teorije na primere, pa se nama zdi, da bi morali temu v prihodnosti posvetiti še več pozornosti. Tako se npr. sedaj pri sodnih odločbah, ki jih analiziramo, osredotočamo predvsem na povzemanje dejanskega stanja primera in na odločitev sodišča, pri tem pa zanemarimo tok razmišljanja sodnika, torej kako do neke odločitve sploh pridemo. Da je takšen pristop korak v pravo smer, se kaže tudi v tem, da sva pri predavanjih profesorjev, ki so že ubrali takšen pristop, opazili, da je vzdušje dosti bolj sproščeno in da smo študentje veliko bolj odzivni in dovzetni za znanje.

Naslednje, kar bi želeli izpostaviti, je dodana vrednost predavateljev iz prakse. V sklopu nekaterih predmetov so obiski predavateljev iz prakse že dokaj pogosti, njihova predavanja pa so mnogokrat zelo zanimiva, saj iz njihovega vidika osvetlijo probleme teorije in pokažejo, kako se pravo dejansko udejanja v praksi. Dodana vrednost teh predavanj pa je tudi v stiku s predstavniki različnih pravniških poklicev in z njihovimi izkušnjami. S slednjim se namreč tekom študija (pre)malo srečujemo, zaradi česar je prehod iz fakultete v pripravništvo in pozneje službo toliko težji. Po najinem mnenju bi tako, če že nimamo možnosti opravljanja prakse v okviru študija, morali količino takšni predavanj še povečati, saj predstavljajo

enega izmed redkih stikov študentov s prakso.

Ker pravo ni izolirano od ostalih ved in družbe na sploh ter se povezuje tako s humanizmom kot naravoslovjem, se nama zdi smiselno, da bi v sklopu študija tudi bolj poudarjali družbeno razsežnost prava. Za razliko od prvega letnika, kjer večina predmetov ni pozitivističnih, v višjih letnikih dodiplomskega študija izrazito prevladujejo pozitivnopravni predmeti. To je seveda smiselno, a po drugi strani na ta račun odvezamo študiju prava veliko širine, ki jo nudijo predmeti, kot so pravna zgodovina, pravoznanstvo in ustavno pravo, pri katerih je poudarek tudi na razmišljanju izven strogih okvirjev prava. Po najinem mnenju bi lahko tako del vseh predavanj posvetili širši družbeni problematiki, ki je povezana z omenjenim predmetom, smiselna pa je tudi razmislek o tem, da bi tudi v višjih letnikih uvajali predmete, ki bi pravo obravnavali širše kot zgolj pozitivnopravno.

Poleg že navedenega predlagava tudi razširitev palete izbirnih predmetov, ki jih nudi naša fakulteta, ter fakulteto pozivava, da v prihodnosti študente bolje pouči o možnosti izbire izbirnih predmetov iz programov drugih fakultet, saj večina študentov za to možnost sploh ne ve.

Zelo pozitivna stvar, ki je že na voljo in za katero meniva, da bi jo morali še razširiti, so pravne klinike. Te so usmerjene v specifično področje prava in tako študentom omogočajo, da se z njihovo pomočjo seznanijo s področjem, ki jih še posebej zanima. Tako lahko poglobijo svoje znanje in zanimanje ne le na teoretični, temveč tudi na praktični ravni. Pravne klinike namreč udeležencem ponujajo možnost prostovoljnega dela v različnih organizacijah, kot tudi v odvetniških pisarnah. Čeprav imamo pravnih klinik že kar nekaj, so nekatera pravna področja še nepokrita. Tako bi bilo zanimivo, če bi na primer uvedli še pravno kliniko na področju kazenskega prava, mednarodnega prava, ekonomije, pravne zgodovine, filozofije prava itd.

Od obštudijskih dejavnosti meniva, da bi lahko bilo na fakulteti več tudi okroglih miz (na primer glede evtanazije, razvoja umetne inteligence, begunske krize itd.), ki omogočajo izmenjavo različnih mnenj ter s tem povezano diskusijo. Na njih pa je treba povabiti tudi izobražence iz drugih strok, ki bodo lahko podali še drug pogled na pravne probleme, ki seveda nikoli niso zgolj pravni.

Glede na to, da bo večina študentov pravne fakultete na mestih, kjer se je treba znati dobro izražati in prepričljivo predstaviti svoje argumente, se nama zdi koristno, da bi na fakulteti nudili izbirni predmet ali tečaj retorike, v sklopu katerega bi se lahko

študentje naučili oziroma izpopolnili svoje retorične sposobnosti. To je sicer do neke mere omogočeno z »*moot court-i*«, a se teh udeleži zgolj manjšina, tečaj retorike pa bi dostop do osnovnih veščin govorništva omogočil večjemu številu študentov. Poleg tega bi lahko v sklopu samega študija obveznih predmetov bolj poudarjali pomen pravnega in prepričljivega verbalnega ter vsekakor tudi pisnega izražanja. V sklopu slednjega bi lahko na primer bolj spodbujali študente k raziskovalnemu delu ter pisanju člankov, npr. v Pamfilu.

Za konec bi omenili še nekaj, kar pesti ne le študente prava, ampak študente na sploh – urniki in zviševanje ocen. Zavedava se, da pri urnikih zaradi že tako težkega usklajevanja ni veliko manevrskega prostora za debato in da je občasno nezadovoljstvo z urniki nujno zlo, a sva to vseeno želeli, če ne drugega, vsaj omeniti. Včasih namreč pride do naknadnega prekrivanja med izbranimi izbirnimi predmeti, ali pa si enkrat v tednu na faksu od osmih zjutraj do osmih, zvečer včasih celo brez odmora za kosilo. Druga stvar, ki bi jo želeli na tem mestu omeniti, pa je zviševanje ocen pri posameznih predmetih, ki je na naši fakulteti možno šele v četrtem letniku. Zdi se nama, da bi se, če bi omogočili zviševanje določenega števila predmetov že isto leto, na naslednjem roku, povečal uspeh zviševanja ocen ter olajšalo delo študentom, saj bi lahko svoj spodrseljaj še isto leto popravili tako, da bi dopolnili znanje do naslednjega roka. Tako se jim ne bi bilo treba v četrtem letniku znova učiti nekaterih obširnih predmetov.

V predmetnem prispevku sva želeli predstaviti najin osebni pogled ter opozoriti na teme in opazke, ki se glede študija prava in njegovih pomanjkljivosti pogosto pojavijo v pogovorih s kolegi. V svojem prispevku sva sicer lahko predstavili le svoj vidik, za širšo sliko pa bi bilo potrebno intervjuvanje oziroma anketiranje študentov o študiju, morebitnih idejah o prihodnosti fakultete in njihovih vtisih. Meniva, da bi ta neposrednejši pristop dal širše rezultate kakor vsakoletne spletne ankete s strani fakultete. Rezultati intervjuvanja študentov o njihovem zadovoljstvu in morebitnih predlogih bi po najinem mnenju pripomogli k izboljšanju kakovosti študija tako za študente kot za profesorje. Tako bi med drugim tudi profesorji imeli boljši vpogled oziroma smernice, kako še izboljšati študijsko izkušnjo, nenazadnje pa bi dalo to vpogled, v kaj je dejansko tisto, kar študentje želimo oziroma »*terjamo*«.

W